

LIBER THEODOLI.

• W. de Worde.

201

120

T399

R.B. 9-10

155

Apptd. date

Rodd 1180

Printed by Wm. C. Green & Son

Wards 20, F1 + F6

Three Cent.

4
3126

Ex libris E. Gordon Duff.

1894.

PEABODY INSTITUTE
LIBRARY

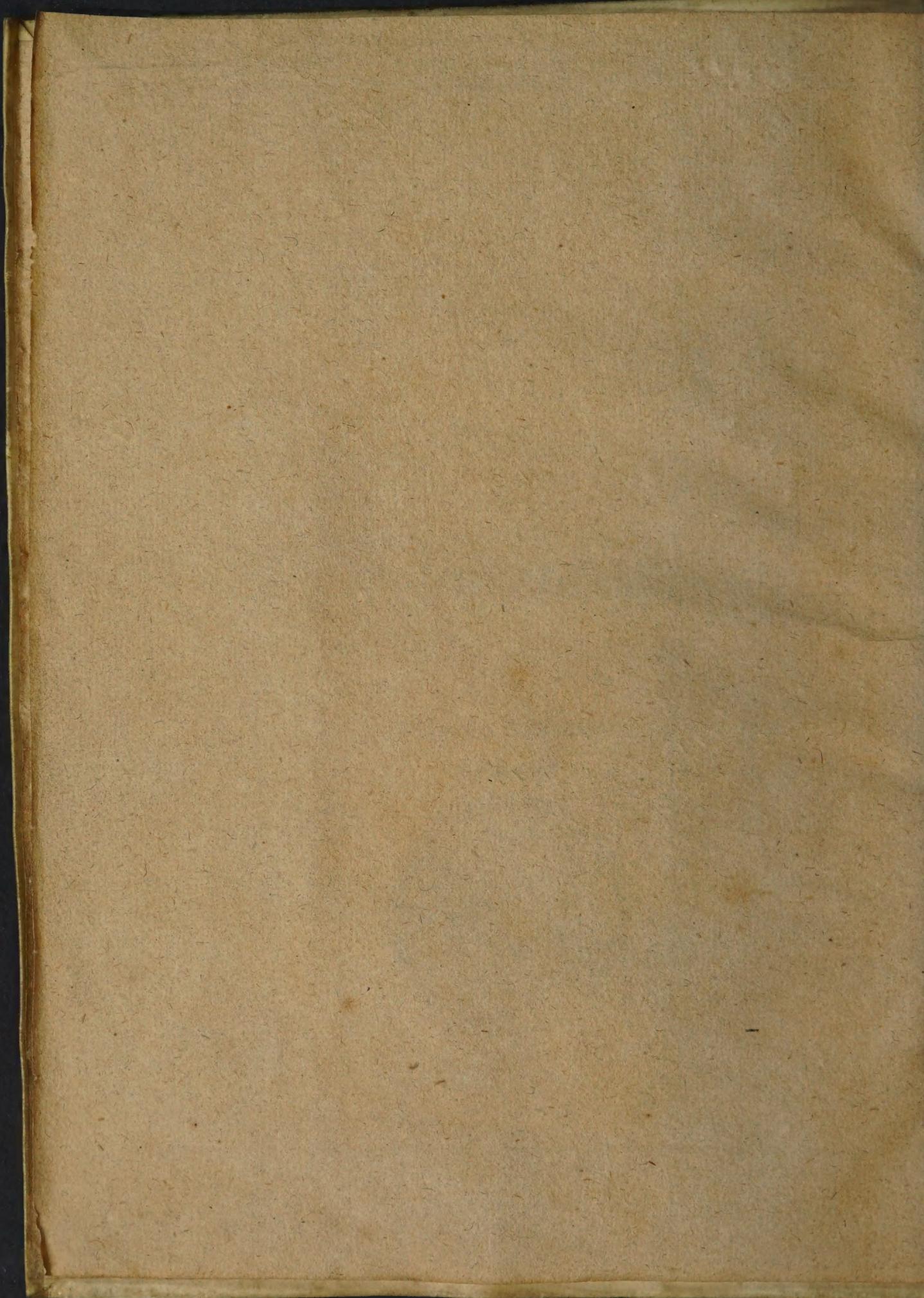
BALTIMORE

Plated

B.L.

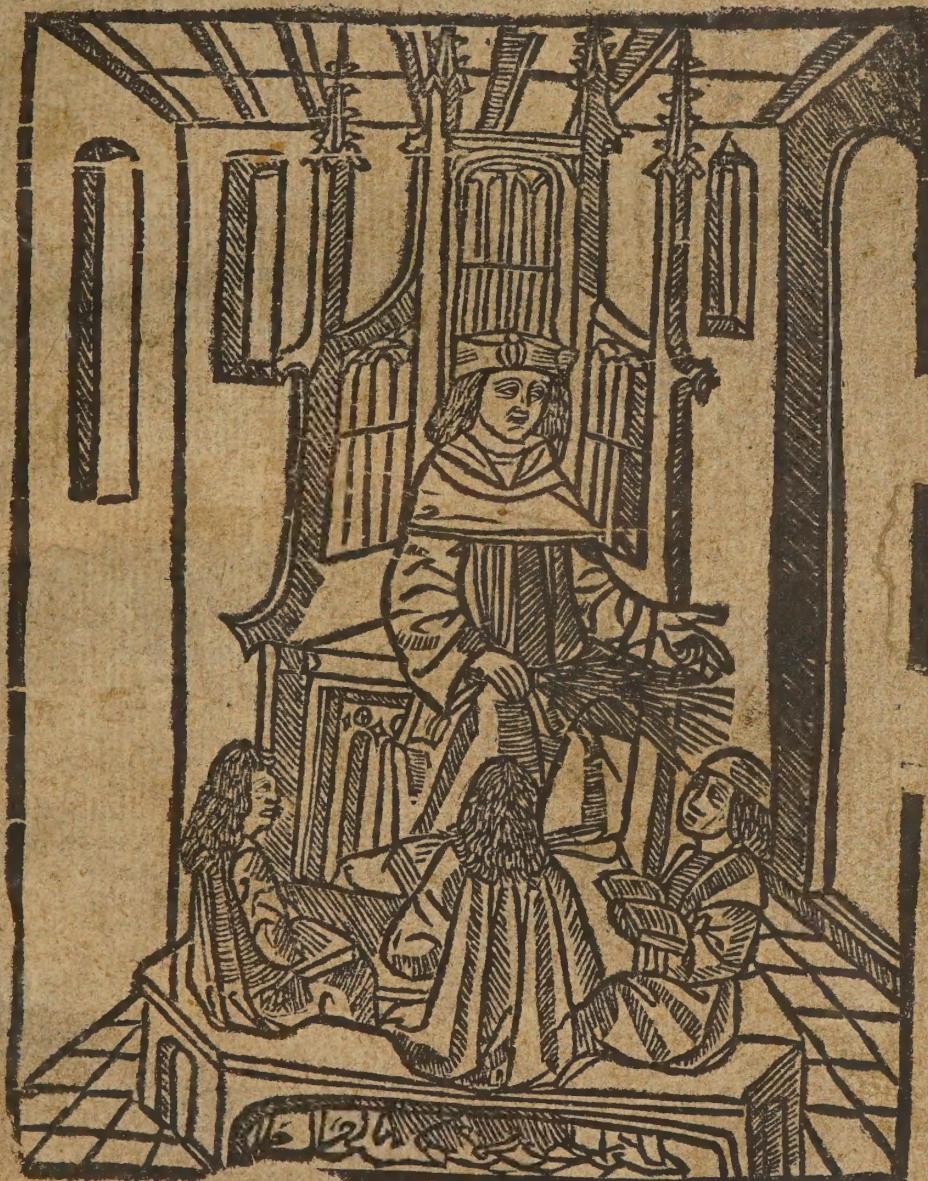
See London N.Y. 1859

Half in front

**Liber Theodoli cum commento nouiter
Londoniis impressus.**

Su. liber Theodoli f. 1an

LIBRARY OF THE
PENNSYLVANIA
INSTITUTE

130436

WYOMING
YOGA
STUDY

Prohemium.

GThiopum terras iam feruida torruit estas
In cancro solis dum voluitur aurcus axis

Convulsi (scilicet magno & excellenti ingeno) viri ad presentis libelli expositionem se applicaverunt. unde haud inuria labor iste quæ aggredior superuacius atque superfluus videbitur dabo quodlibet operam quantum magis valnero quo minus superfluus ipse reperiarnec intendo quousmodo ab his quæ an alijs bene costricta fuerint ex irrogatio recedere. Scio namque dicat te cosmico nichil esse iam dictum: quod non sit dictum prius: quare equum est nos cognoscere atque ignorare que factarunt veteres sic facili noui. Erit ergo modus procedendi talis. quia primo premititur textualis sententia. deinde si opus fuerit amplior materie determinatio. et dicetur de originaliter sumptis exordiis. Deinde formalis constructionis. et terminorum grammaticalium expositionis. non euagando aliquo modo extra materialis allegando alias fabulas vel historias. quæ ex talibus in se honestissimis quodlibet liber ratione coexitur. Et ne ceteri et approbato inchoandi modo recedatur. videlicet sunt cause operis et aliquam alia ad intellectu pleniori considerentia. **C**ausa igitur materialis est multitudine historiarum biblie. et significiorum poetarum hic positorum vel causam materialis sine subiectu est victoria veritatis super falsitatem. quæ circa illud variatur totius opus. Causa formalis est duplex. scilicet forma tractatus quæ est modus agendi erratum probatius confutatiuus. Et forma tractatus que est divisione libri per partes principales. et illarum subdivisio per particulas. **C**ausa efficacia est pene ignota. dicunt tamen aliqui quod theodolus ipsum proposuit. Alij dicunt quod iohannes cristostomus doctor theologus eminentissime. Alij dicunt alter sed super hoc non est curandum multis. Et ego credo quod theodolus non sit proprium nomine actoris: sed nomine nouiter inventi et secundum suum proprietatem rei et materie. sicut in comedijis datus. quæ vana. **C**ausa finalis est ut videatur qualiter pseudo predicatorum et peruersis hominibus veritas ipsa sepe criminetur: tamen ipsa vincit falsitatem. Ex quo patet utilitas operie. portantur enim in isto libello amare veritatem et fugere falsitatem et medacium et credere quod falsitas et veritate superatur. Ideo dicit Hieronymus. Vos nobiles aut ignobiles hec est coditio veritatis: ut ea semper inimicitie psequatur. sicut per adulacionem proutiose inimicitie consequitur. Et christostomus super Matheum. Non solum preditor veritatis est quod mendacium pro veritate loquitur: sed quodlibet pnsuere pnsuiciat veritatem quam pnsuicare oportet. Intentionem etiam patet ex eodem. Tympanus est talis. **I**ncepit liber vel egloga theodoli. Et iste titulus innuit quod theodolus sit nomine actoris. Uel datur sic. **I**ncepit theodolus. ut theodolus sit nomine huius eglogae. sicut nuchus nomine vni comedie. sicut etiam tragedie propriis nominis inveniuntur. sicut etiam intitulatur quelibet egloga virgilii. **D**icit autem theodolus. theos quod est deus. et dolus domini qui in hac egloga agit de veritate quod ipse est deus. Deus enim est prima veritas. et de dolo. id est falsitate. **E**t prolatione declaratio scribendum est quod Egloga deesse vana descriptio buccolicorum. et est materia huius mores predicationis introductione rusticorum personarum. ut pastorum. Et de ab egle quod est capra. et logos sermo quasi sermo caprinus. I. huius. vel qui capris et talibus rurislibus possessionibus talis sermo sumitur. Et gloses coes solent hic distinguere tria genera eglogarum. sed non videtur michi salua reverentie auctoris quod illa distinctio sit binaria posita. aut consona dictis poetarum. ideo omitto. **U**lterius considerandum est inter eas eglogas et virgilii et frascisci petrarche et aliorum priorum egloga videtur esse honestior et fructuosa et maiori artificio composta. et gravioribus sententiis plena. ideo merito vobis habet quod ea addiscant inuenies. Et compolunt auctori ad similitudinem vni virgiliane quod incipit. Dic michi dameta cuius pecus. Et hic recte id est ordo et modus procedendi obseruat. Etiam hic seruat auctor legem amabeli carminis. sicut ibi. pro quo scient quod amabeli carmen dictum est ab inuentore. Et autem id in quo introducuntur personae altercatee. Et prisa ei pro libito incipit. scilicet vobis plus semper et maius vel contrarium aliqd dicit. Unde heruius sic diffinit carmen amabeli. quod est quotiesquam equali numero versuum videntur: et ita se habet. ut aut maius aut contrarium aliqd dicat. Unde hic introducuntur tres personae. scilicet pseudostis Alithia et Fronesis. Per pseudum intelligitur falsitatem. quod pseudo est falsus propheta vel predicator. Per alithiam intelligitur veritatem (ut dicit aliud) et de alio alis. et theos quod est deus. Et per fronesim intelligitur sapientia vel prudenter. Et pro isto advertendum est quod per pseudum possimus intelligere synagogam sive dyabolum. vel temporum temporum genitivum. Per alithiam ecclesiam christianorum: cuius capitulum est xps. et viceari eius et minister est papa. vel intelligimus filium dei vel temporum genitivum. quod lex nova vicit ceremonialia et figuram veteris legis. et xps vicit dyabolum et infernum spiritualavit. et tempus genitivum dedit. quod est tempus alius et tempus legis antiqui. sicut magis theologie declarandum esset. Et ex hoc per frumentum quod latet sub hac egloga et qualiter intelligi potest. patet etiam quod intelligatur per personas introductas sicut in Virg per Dametam Menalcam et palemonem alias personas.

Liber theodoli

intelliguntur. **C**iste liber supponitur vel subalternatur theologice scie/ q̄tū ad moralē partē ipsius; vel potius ethice/hoc est morali ph̄ie. q̄r mores n̄os cōponit et instruit. Iste premissis delcēdo ad tertū. **S**cīdū est et prima diuisio textus diuiditur in duas p̄tes princi pales. In p̄hemīū. s. vel exordiū/ et in narrationē vel tractatum. Sc̄da ibi. P̄imus cretheis tē. Et ista alias subdividitur. Prima q̄ incipit. Ethiopū terras. diuiditur in duas p̄tes. primo describitur tēpus in quo facta est disputatio ista vel altercatio inter p̄sestum et alithiā. Sc̄do describit statū disputationē et modū vtriusq. Sc̄da ibi. Cōpuleratq̄ suas. Et anteq̄ s̄a exponatur p̄mittendū est vñū q̄d dicit Brito in s̄uī summa theologice. s. q̄ sacra scriptu r̄ quatuor modis exponitur: scilicet historice/allegorice/anagogice et tropologice. Historia vt dicit Isidorus primo ethimolo. est narratio rei geste per quā q̄ in p̄terito facta sunt cognoscuntur. Allegoria est tropus quo aliud significatur q̄d dicat. Itē donat⁹ in barbarismo. Unde allegoria est de uno ad aliud sermonis transsumptio. Et dī ab aleos q̄d est alienū/ et gōre dicitur vel locutio/ q̄r aliud dī et aliud intelligitur. Unū allegoria multis modis sumitur. Qñq̄ a p̄sona vt ysac sit xp̄m. Qñq̄ a re q̄nō est p̄sona: vt aries occisus sit carnē xp̄i pas sam. Qñq̄ loco/ vt xp̄s pdicaturus ascēdit in monte/vbi eminētiā loci sit ap̄iam eius eloquētiā vel excellētiā. Qñq̄ a numero vt apprehēdēt septē mulieres virū vñū. i. septē dona grārū. Qñq̄ tpe/ vt nō sit fuga vñā h̄yeme. i. in gelicidio caritatis. Qñq̄ negocio vel a facto/ vt imperfectio golie a dauid/intersectionē dyaboli/ xp̄o significat. **A**nagogia (sicut dicitur in plogo eiusdē) est allegorie. sed dīna est/ q̄r allegoria est mysticus sensus p̄tinēs ad militante ecclesiā. Anagogia vero est mysticus sensus p̄tinēs ad triūphantē ecclesiā. Unde anagogia est locutio de terrenis: q̄ per terrena dat intelligere sup̄ celestia: vt in illis verbis apli. hierlm̄ q̄ sursum est mater n̄ra. Et dī ab ana q̄d est sursum/ et gogos ductio. **T**ropologia est sermo cōuersus ad edificationē aie et morū bonorū informationē. Et dī a tropos q̄d est cōuersio/ et logos sermo. Sicut dī q̄ per hoc q̄d dauid imperfectio golii: intelligit q̄ h̄uilitas diecit subibiā/ et sapia vincit fortitudinem. Et vt quatuor p̄dicta breniter cōphēdas hy storia docet factū tropologia faciendū/allegoria credendū vel intelligendū/anagogia ap̄pendendū: exm̄. in hac dictione hierlm̄. historice enī nō est cuiusdā ciuitatis tropologice typ⁹ est aie fidelis. allegorice figure est ecclie militatis/anagogice typū gerit ecclie triumphantis. Ideo ista p̄mittitur vt sciatur q̄ aliqñ text⁹ erit exponēdus hystorice/aliqñ allegorice/ et sic de alijs. Quib⁹ p̄missis insistendū est ad expositionē textus. **D**icit ergo q̄ xp̄s (in quo p̄mo cepit esse disputatio inter veritatē et falsitātē) fuit t̄ps estiuū q̄ adurū terre ethiopū ppter excessiuū feruorē in mense iulij: in quo solis axis dī volui et moneri in cāro signo celesti. Ista est textualis s̄ua in qua op̄ mysticū sensum latēte sub cortice. Et p̄t esse duplex. Primus est estius et feruor p̄ctōrū effecerat hoies nigros sicut ethiopes et denigratos vitis et sceleribus/ qñ aureus. i. diuinus/axis. i. solis/ hoc est fili⁹ dei (q̄ est sol ver⁹ sticie) volui⁹ est in vtero h̄ginali per incarnationē. Sc̄ds sensus est iste feruor t̄pis tribulationū et p̄secutionū la labefactus vulnerauerat et crucianerat fideles qñ caro xp̄i p̄ciosa et aurea dignata est volui et cōversari in hoc m̄ndo retrogrado gradiendi retro veritatis trāmite. **C**onstrue. Estas fernida. i. calida/toruit. i. toruerat/iam terras. i. regiones/ et patriā ethiopū. i. illorū populorū/ dū aureus axis. i. splēdidus et lucidus ad modū aurei solis (q̄ est planetaris lucidissimus) voluit. i. mouet in cāro. i. in hoc signo celesti (vñly solis p̄t cōstruit cū ly cāro) Et n̄c p̄z ex dictis q̄d per estatē debeamus intelligere/ vel potius q̄d per ethiopes/ q̄d per sole/ et q̄d per cācrū/ ideo cōstruēdo illud nō repetū. **C**irca istā l̄fam est aduentū dī actorū vtitur hic quādā figura q̄ dī cronographia (q̄ interpt̄at t̄pis descriptio) sicut poete frēquēt̄ t̄pa describūt. Unū est illud. Cronographia solet certū describere temp⁹. Itē qñ exponit̄ toruit. i. toruerat: ponit̄ t̄pus pro tpe. Et est alia figura locutionis q̄ dī antithesis. Juxta illud. Sepini audiri t̄ps pro tpe p̄ enī tē. Itē sc̄dm aliquos q̄ dī text⁹ axis solis est synecdochē locutiōis/ q̄r ibi per axē solis intelligit ipse sol: q̄ singulis mēsibus signa peragrat et mouetur in eis. Et qualiter hoc intelligit videat in tractatu de sphēra: q̄ illud declarare hic esset frivolū et superflū/ et mittere falcē in messem alienā/ q̄r hic tñmō poeta hystoricus et grāmatic⁹. Et sic ergo in hoc textu ponit̄ ps pro toto: iuxta illud si p̄t̄ sumas pro toto vel viceversa. Synecdochē facies tē. Postremo iſſtēdū est aliqua liter expōsitiōe grāmaticali singulorū terminorū istorū p̄morū versiū: licet in sequētib⁹ et p̄tib⁹ ita possent termini declarari: sed qm̄ hoc esset numis plixū: ideo tñmō tāgā diffīcilio dictioē de quib⁹ et etiā de alijs (silatiūs videre q̄s voluerit) videat p̄ ap̄ia/ hugs/ Brito nē/ Catholice/ breviiloquū/ et similes. **E**thiopū/hic et hec ethiops gētile: deriuat̄ ad ethiopia. vñ dī hugs. Ethiopes dicti sūt filio cayn: q̄ vocat⁹ est thus a quo origine traþerūt. Thus ei hebraica ligua ethiops interpt̄at. In ethiopi⁹/a. u. et ethiopic⁹/ca. cum. Unū

Prohemium.

ethiopia interpretatur tenebre. ¶ Terra dicitur a tero teris. quia assidue teritur. vel a tor
reo (vt dicit catholicus) quia siccitate torret. vel dicitur quasi rastris trita. et est ethimologia.
Et inde dicitur terreus/a/uni. de terra existens. et terrenus/a/um. et terrestris/is/e. et terro-
sus/a/um. Et appellatur ter a arida ad distinctionem. quia naturalis sua proprietas est sic-
citas (vt dicitur. q. de generatione) Alia multa catholicorum dicunt. ¶ Nam aduerbiū est tēpo-
ris et cōponit etiam iamiam iamq. vt Ebrardus. fernidus/a/um.i.calidus/a/um. et inde
feruiditas. et dicitur a feruē/es. et significat bulire. squalere. calefieri. estuare. et dicitur fer-
uo quasi flos habeo. per ethimologiam. priscianus dicit q. feruē et feruō habent idē pre-
teritum. scilicet ferui. Inde feruor. et habet composita effebeo vel efferuēo/defeberuēo/con-
feruēo. et ab eo dicitur inchoatiua. ¶ Torreō/es/rui/tostum.i.vrere/assare/siccare/crema-
re/vel vertere siue voluere. Juxta illud. Qui torret voluit siccāt/cremāt/assat et vult. Item
catholicus. inde torrēs/tis/coruscō/cis. Torris/ris.i.titio/ionis. anglice (a fyre bronde) igni-
tis stipes. a quo torriculus. inde torridus. a/ū. ¶ Estas ab estu. et est calida et siccā pars an-
ni. Et sunt quattuor partes. iuxta illud computi. Uer petro detur et c. Unde catholicus. Dat
clemens hyemem. dat petrus ver cathedratus. Estuat urbanus. autūnat bartholomeus.
Inde estacula diminutuum. et estifer. et estiuus/a/um. ¶ Cancer equinocū est. vt vt Ebrar-
dus. hic accipitur cancer pro signo zodiaci. vnde papias. Cancer est quartum signū dictus
quia cum sol ad eum venerit retrogradit in modum cancri. Unde catholicus. Est animal
signum cancer vicinus malignum. Cancer canceris morbus. cancer cancri stella q. pisces.
De isto signo latina tractatur in despera et de alijs. ¶ Sol planeta lucidissimus: quia solus
luceat. Inde solaris dicitur solanus et subsolanus. inde solsticium et solequum. Volo notū
est. inde volubilis et habet multa cōposita. auoluo cōvoluo reuoluo et c. Inde voluto/as. fre-
quentatum. ¶ Aureus/a/um. est illud quod est totū de auro. Aurū dicitur ab aura secū-
dum britouem. et aureus quod in superficie tantum. et dicitur de auro auras. inde aurical-
cum. et aurithomus qui habet aureos capillos. ¶ Aris celli est septentrionalis linea recta
per medium pilam sphere. secundū papiam. et sumitur pro parte rote. et est masculini gñis
Eponulerator suaz tñlis sub amena canellaz

Compuleratq; suas tyle sub amena capellas

Natus ab athenis pastor cognomine pseustis

Pellis panthere cui corpus texit utrumq;
Discolor & rufidae non sunt & strida hirsuta;

Dilcolor & rigidas pertinaciter tenuis buccas
mittens sonitum per miles foramina vocum

Emitens sonitum per mille rozamina vocum
¶ **I**sta est secunda pars huius prologi, que diuiditur in tres partes. Primo describitur pseustis gestis et labor. Secundo status alithie, ubi ostendit quod alithia excellebat in istis pseustis. Tertio in hoc pseustis indignatus increpat alithiam et eam ad certamen et disputationem provocat. Secunda ibi. Ad fontem iuxta. Tertia ibi. Non tulerat pseustis. Dicit ergo in prima parte litteraliter quod pastor quidam atheniensis natione, dictus pseustis cognomine congregauit capellas suas sub arbore tylie amena et delectabili, cuius pastoris corpus coopertum erat pelle panthere animalis variorum colorum, et vehementer cum fistula resonabat emittebat varios sonitus per foramina fistule. ¶ Intelligitur sic quod pseustis, id. diabolus vel falsitas, natus ab athenis civitate grecie (in qua grecia semper fuerunt dolosi et ciuii homines), iuxta illud virgilij, q. eneidos, de ylixe, Ille dolia instructus et arte pelasga, id. greca, et illud aut nulla putaris dona carere dolis danaum, id. grecorum. Iste ergo pseustis cogre gauerat homines vitiis feridos et infectos sicut capre fetide sunt sub amenitate et delectabilitate huius mundi, qui bene comparatur tylie arbori infructuose, quia quicquid est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut superbia vite, ut dicit scriptura. Induebat pelle panthere discoloris, id. habebat animum habituatum in diversis fallatis, et tunc fistulatio istius fecit inflatas buccas rigidas, hoc est dulcedo apparenſ suarum blandiciarum fecit hoies inflatos superbia, et rigidos per obstinationem in peccatis. Et ille pseustis mittebat predicationes suas falsas per mille diversitates fraudum, immo per infinitas quibus alliciebat auditores et illectos decipiebat, deceptos superbos faciebat, et superbos obstinatos in malicia in gehennam detruiebat et conducebat, ubi nullus ordo et. ¶ **C**onstrue, quod pro et pseustis, id. ille vir falsus natus ab athenis (athene nomen civitatis est in grecia) ubi primo fuit hec alma parisiensis, universitas, de qua civitate romam translatata est, de roma parisiensis situata, ubi (cocedente iesu christo) usque ad seculi finem ab aliis galloz regnum celeberrimum et xpianissimum dicet

Liber Theodoli.

et florebit) et dī ab quod est sine et thanatos qđ est mors. Pastor cognominē qđ nō erat ve
rus sed mercenarius. sicut sunt multi pastores nři třis tñ cognominē et nō vero noīe. quia
aīam suām non ponūt p̄ ouibus suis. Cōpulerat. i. aggregauerat. Dicīt enī cōpellere quasi
simul in yñū pellere suas capellas. i. paruas capras. et est diminutinū a capra. sub amena. et
tenetur neutraliter. i. sub delectationes et oblectamina. tylie. arboris inutilis. cui. s. pseusti.
pellis discolor. pāthere. illv̄ aialis colorati diuersis coloribus. ideo dī a pan qđ est totum. et
etheron variū. texit. i. cooperuit. vtrūq̄ corpus. i. corp̄ et aīam. vel. i. vtrāq̄ partē corpo
ris. hoc est mēbra et partes xp̄i. et fistula. tale instrumentū musicū. p̄flauit buccas rigidas. i.
flauit per buccas rigidas. i. per duo labia. vel p̄ ora eius. Et hic est hypalage figura. qđ agēs
ponitur p̄ patiente. ideo intelligit sic. i. bucce rigide p̄flauerūt fistulaz. iuxta illud. Si dicāt
agēs patiens res vel viceversa. Fiet h̄y palagiū. tē. fistula inq̄ emittēs somitū. mille for-
mina vocum. Ponitūr hic nūeras finitus pro nūero infinito. ¶ Decetero vt opus breui⁹ si-
at. exponendo textū. notabo difficultates textuales in quolibet verbo. et vbi expedit dictio
num derivationes. vbi distincti⁹ ponī possunt. Unde amenū dicitur ab a quod est sine. et me
ne defectus. Natus de nascor. Pascor. pascendo. Cognominē quasi cognat noīis nomē. Pseu
stis. i. falsitas. inde pseudo. i. falsus. i. pseudo ppheta. Panthera est epyceni generis. Alio mo
do dī panther. Corpus dī quasi cordis opus. i. custodia vel dī a corrūpendo. Utrūq̄ de vter
a/um. qđ idē est sicut quis/que/qđ. Discolor componit de dis et color/oris. et est gñis comu
nis. Rigidas de rigeo/ges. Fistula phonos sonus. Emissens. i. extra mittens. a mitto/tis.
Sonitū de sono/nas. Mille nomēnū erale et ideclinabile. bñ rep̄f milia declinaz. Foramia dī
a foro as. Vox de voce as. inde vocalis. inde vocifero. ¶ Sed quia ista sunt satis clara: licet
sint vtilissia facebo talia. quia si taliter omnia dicēda ponerentur: opus eset nimis magnū
et fastidiosum.

Ad fontem iuxta pascebatur oves alithia

Virgo decora nimis dauid de semine regis

Cuius habens cytharam fluuij percussit ad vndam

Subsisterat fluuius tanta dulcedine captus

Auscultando quasi modulantis carmina plectri

Ipseq̄ balantum ḡrex obliuiscitur eum.

S. b. f. l. - r. t.

¶ Ista est sc̄a a particula in qua describitur stat⁹ et gestus alithie. et ostendit excellētia ei⁹
in pseustis. vñ inuidia pseustis in eā cōflauit. Dicīt ergo sic textualiter. Alithia virgo pul
cherrima de genere dauid regis orta. custodiebat gregē ouīū iuxta fontē. et gerebat cytha
ra dauid. cū qua rā melodiōe ludebat vt fluuius melodīa cythare susterat cursum suū. quia
si auscultādo carmina melodiosa que per eā in illa cythara canebant. et ideo ita dulcificane
bat qđ etiā ḡrex suis omnē cibū p̄e dulcedine melodie negligebat. ¶ Exponendo et appli
cando p̄ alithia intelligimus ecclesiam vel veritatē. vt sic dicāt qđ ecclesia vel vera predica
tio pascebatur oves suas: hoc est fideles xp̄ianos simplices simplicitate colubina et mites cibo
spūali. quia nō ex solo pane vuit hō: sed ex oī verbo qđ p̄cedit ex ore dei. Et erat iux. a fon
tem. sc̄z baptisi. quia tunc cepit esse gratia. Tunc autē diuina lege et euangelica instruē
bantur simplices per apostolos. et ita ecclesia erat nimis pulchra. sicut in canticis cāticorū
clare et pulchre ponit. Et ista descendit de genere dauid. quia xp̄s fuit natus de semine da
uid sc̄dm carnē. Et dicebatur habere cythara dauid. hoc est psalteriū vel alia p̄cepta et do
cumenta salubria prophetarum. et cum hac cythara percussit ad vndam. hoc est ad popu
luz predicationē nouā legē. vt vetus lex dimitteret. Et tūc popul⁹ audiens dulcedinē et sancti
tate et mysteria istius legis substitut nec pcessit v̄terius in veterē legē. cognoscēs hanc esse
legē sanctā et tenēdā. Et tunc ḡrex fidelū dimisit eū seculariū voluntatū. et cessavit a pec
catis et coluit deū incarnatū. Manifestū est qđ hic et vbiq̄ tangunt multe et ardue materie
theologice quas non oportet hic tractare. sed sufficit celeri pede q̄tū sufficit ad proposituz
trāsire. ¶ Con. Alithio virgo nimis. i. multū decora et pulchra. pascebatur. i. m̄triebat. reficie
bat oves ad fontē iuxta sc̄z locū in quo erat pseustis. et per hoc ostendit qđ bon⁹ pastor dī eē
prope gregē suū (quod est contra prelatos. qui dimissis oībus ad secularium principium
curias veniūt lucri pompe et honoris causa. vbi tñ principes ipsos non que recta sunt face
re. sed etiam ad neybanda et magna pcta instruunt et dirigunt) ista dico de semine. i. de ge

Prohemium.

nere dauid regis (de quo inferius dicetur) cuius scilicet dauid habet cytharā pessit ad dā. i. aquā fluij. annus captus tanta dulcedine quāta est sonitus cythare subsisterat. i. ar restauerat vel quietus manserat. quasi auscultādo carmina. i. cātlenas & dictamia plectri id est lyre modulantis. i. dulciter & secundū melodiosos musicē modulos resonātis. q̄ pro et ipse grec. i. cōgregatio parvorum animalium (ideo sequitur) balantū. i. ouīū (a halo as. quod significat claimare. & pertinet ad oves. sicut grunire ad porcos) obliuiscitur esum. i. cibū vel cōmestione (et dicitur ab edo est).

Non tulerat pseustis: sed motus felle doloris

Litoris alterius proclamat ab aggere tutus

Cur alithia canis rebus stultissima mutis

Si iuuat vt vincas in ecum certare potestas

Fistula nostra tuum si vincas cedat in vsum

Victa dabitis cytharam. legem coeamus in equam

Ista est tertia particula q̄ diuiditur. Primo pseustis indignati & inuidētis ponit. puse-
cātio. qua alithia puocat ad certādū secū pignore posito q̄ victor lucraretur. Scđo ponit
prudēs alithie r̄nsio & puocatiōis exauditio. Scđo ibi. Illa refert. Primo dī sic litteraliter
Dū vedit pseustis alithia pascente dulciter & modeste reficiētē suū gregē. & vedit etiam gre-
gem attentissimū ad carmina eius. ipse nō potuit amplius irā suā continere: sed ipse irat⁹
& illi inuidens: ab aggere & littore suo clamare cepit dicens. Quare imprudētissima alithia
cōsumis labore tuū inutiliter canēdo corā brutis mutis & insensatis reb⁹. volo (si placet) te-
cum certare. & si me deniceris: habebis fistulā nostrā qua vt poteris pro libito. Sim autē
supra te victoriā habuero. habeam tuā cytharam. Et idcirco nunc congregemur & incipia-
mus decertare & disputare. **C**ontinuādo intellectū iam pretactū. Postq̄ vedit dyabolus
xpianos velle parere ecclesie. cōmotus inuidia existens longe distās a veritate claimare &
pit. O ecclesia tu debes reputari stultissima. ex quo operationē meā deseris. quare pdicas
rebus mutis. hoc est xpianis. muti videntur respectu pphatarum vel garrulitatū philoso-
phorum gentilium. naturaliter tantū sapientium & carnaliter. Uel mutis. hoc est stultis et
ignarisi. quia a secta mea recedūt. Si vis me expellere & meam legem destruere. dispute-
mis inter nos & si victoriā habueris: michi subditū tibi obedient & econtra. **C**onstrue.
Pseustis non tulerat. i. pati nō potuerat quoniam inuidet. sed ipse motus. i. cōmotus fel-
le. i. amaritudie doloris. proclamat. i. procil exclamat. tutus ab aggere. Agger (yt dicit bri-
to scđm papiam) est strues. congeries. moles. mōticulus. & dī ab aggregādo vel est cumuli
bet rei aceruatio. vnde fosse & valles possunt repleri. & scđm hug. dicitur ab aggereo/ras. i.
adunare vel accumulare (alterius littoris) O alithia stultissima. cur. i. quare canis. i. predi-
cas rebus mutis. i. hominibus ignari & stolidis (qui te audiunt) Si iuuat. i. si placet vel des-
lecat. vt vincas meū. potestas (est tibi data) certare. i. disputare meū. fistula nostra ce-
dat. i. accedat vel veniat. in tuum vsum. si vincas me. & tu victa a me. dabitis michi cythara-
tuā. ergo coeamus vel congregemur & subeamus in equam legem. i. in equū certame. pos-
to pignore (a quolibet).

Illa refert nec dicta mouent: nec premia mulcent

Ne tua nunc adeo / q̄ vulnere mordet bno

Quo res cunḡ cadit/ nisi testis sedulus assit

Si victus fueris non me virille fateris

Ista est scđa particula q̄ sic diuidit. Primo alithia certamen admittit et pseustim exan-
dit. Scđo ipsa indicē cepit & elegit. Scđo ibi. Sed quia mutari. Primo dicit. O pseustis q̄
nō multū moneor propter verba tua. qr̄ nec tua dicta. nec te reputo vel timeo. nec tua mu-
tū vel pignora me ad certādū alliciūt. sed retrahor ab hoc actu. & actu differo. qr̄ nullus
est q̄ tāq̄ testis vel iuder idone⁹ līte nīam terminare posset vel audire. qr̄ liceret tibi nega-
re a me deuictū (si vict⁹ fueris) **A**dvertendū q̄ per hoc qđ dicit hic. Nec dicta nec premia
q̄c. datur documentū q̄ index nō dī esse acceptator glōnarum. nec placari prece vel precio.

Liber theodoli

Juxta illud Esopi. Non erat acumē iudicis. Unde dicit Augu. in quodā sermone. Absit dñe
vt in tabernaculo tuo pro pauperibus accipiāntur persone diuitiū: aut pro ignobilibus no-
biles qui potius infima mundi elegisti vt fortia queq; confunderes. Et vt in libro Deut. 32.
Deus est magnus potens & terribilis. qui personā nō accipit nec munera. ¶ Considerādum
est circa textū q̄ sicut dicit hieronymus de summō bono. Testis falsidicus tribus personis
obnoxius. Primo deo quem perurādo cōtēnit. Secundo iudici quē mentiendo fallit. Ter-
tio innocentī quē falsus testis ledit. Ideo bene dicit hic sedulus. Multa de proprietatibus
iudicū & testium dicunt iuriste. ¶ Costrue. Illa. s. alithia refert. irā nec tua dicta. i. ver-
ba mouēt ad irā nec tua premia (que pponis) mulcēt. i. mitigat. fallit. allicit. adeo. id
est intātū. q̄. i. inquātū. ego mordeor. i. crucior & torqueor. vno vulnere. vno scrupulo. & vno
punctione. Si text⁹ habet q̄ vulnere. tūc ly adeo ponitur pro certe. quo res chis. i. quocūq;
res (hic est figura q̄ dicitur themesis: que habet fieri qn̄ dictio dividitur & inter partes eius
alia dictio interponitur iuxta illud. Dat themesis binas in partes dictio secta) q̄ oculū lo-
res cadit. i. euētus iudiciū tētat. nisi testis sedulus. i. iustus diligens. rectus quasi sine do-
lo. assit. i. pñs sit. si fueris victus. a me. nō fateris. i. fateberis (tēpus pro tpe) me virisse & tē.

Sed quia mutari nescit sententia veri

En ad aquare gregem simul & re leuare calorem

Nostra venit fronesis sed eat pro iudice nobis

In hac parte alithia indicē eligit fronesim. Et dividitur in duas partes. Primo fronesis
eligitur vt causā et litem decidat & terminet. secundo excusatione premissa onus iudicis si-
bi fronesis assumit. secūda ibi. Tūc mater tē. Prima in duas. Primo alithia fronesim tāq;
indicē noiat. Secūdo pseustis eā acceptat. sc̄a ibi. Pseustis ad hec. Primo dicit alithia. q̄
opōrter nō habere iudicē & quia veritas nō potest vinci vel mutari. ecce video fronesim
adducit gregē suū ad aquā ad refrigerandū & bibendū seu potandū. ipsa sit iudex nō. et cō-
promittamus in eā. & arbitretur ipsa pro libito & arbitrio terminet litēnāam. Et ex isto te-
xto elicitur vna p̄prietas boni iudicis. Debet enī bonus iudex esse prudens nā fronesis in-
terpretatur sapiens vel sapia. nec debet peruersti amore vel odio. vt dicitur in phēmio rhe-
torice Aristo. Un. Iudicis est recti nec munere p̄ce flecti. Ipse enī debet esse tanq; ius
incarnatū. Et sicut lingua libere indifferēs inq̄tū est ex se ad vtrāq; partē. Et de ignorātia
iudicis dicit August. li. xix. de ciuitate dei. Ignorātia iudicis plerūq; est calamitas inoccētis
Glose cōeshic tractat de psonis req̄slitis ad iudicū. sed istō nō est p̄positū. ideo. ¶ Costrue
Sed q̄s nūa veri. i. veritatis mutari nescit. en. i. ecce (gaudēter dicit hoc) n̄a fronesis (que est
quasi mater sapie. & ipa sapia) venit ad aquā. i. ad aquā ducere gregē suū. & re leuare si-
mul eius calorē. ergo ipsa sedeat nobis p̄ iudice a. loco iudicis. & tāq; arbitrari vel arbiter.

Pseustis ad hec: video Φ eam soz̄ obtulit vltro

Huc ades o fronesi: nam sufficit hora diei

Ut tua iam nostro postponas seria ludo

In hac parte pseustis acceptat fronesim in iudicē. & dicit sic. Ego credo q̄ casu vel fortu-
nū nūc ipsa venit. ideo o fronesis rogo velis interesse nō certamini q̄ statim finiemus et
expediemus infra vnu die. & ideo supplico quātū postponas nūc p̄pria negocia nre dispu-
tationi. & dimissā p̄pria nō audias. ¶ Advertendū est q̄ in hoc textu primo ponit causa
quare consenserunt eam. quia non erat verisimile q̄ alithia eā venire fecisset. Et ita fro-
nesis non erat suspecta quia casu illuc venerat. Et si suspecta esset recusari posset nec esset
iudex idoneus. Secūdo ponit supplicatio. qn̄ dī. huc ades. Tertio ponit causa ppter
quā moueri debet fronesis ad exaudiendū eū. q̄ dicit pseustis illud certamen terminari in
vno die. Quarto alia supplicatio subiūgitur. quasi respondēdo obiectio quāa posset pre-
tendere fronesis. quando dicitur. Ut tua iam nostro tē. ¶ Ethic sciendū est q̄ multi textus
habent preponas. tñ textus debet esse postponas. aliter sententia nulla esset. & istud metrū
sue etiā istud verbū recte sumptū est ab eglo ga virgilij ad cuius exemplar et similitudinē
presentem actor conscripsit que incipit. Forte sub arguta. In qua vtitur carmine amabeo
& tali genere certaminis. sicut in alia allegata. scilicet. ¶ ic michi danieta tē. qu' iste due sunt
scripte eadem lege carminis. Unde in ista forte etiam habetur istud metrum. possit habuisse
certamen illorum mea seria ludo. ¶ Construe. pseustis dicit vel ait ad hec. verba alithie (hic

Prohemium.

deest verbum necessario requisitum: et est eclypsis figura: iuxta illud. Dicitur vnius verbi defectus eclypsis. t.c. video q̄ sors. i. fortuna obrulit. i. adduxit. vltro. i. sponte: sic q̄ nō voca est eam scilicet fronesim. O fronesis adeo. i. sis presens: vt postponas iam. i. modo tua seria. id est tua negotia seriola et utilia tibi. nostro ludo. id est nostre liti et disputationis nam. p̄ quia: hora diei sufficit: hoc est vna hora diei: et hoc est vnu dies utege: et hoc videtur m̄c lus: vt patet in fine libri: vbi innuit solem iam tendere ad occasum. Et ista clausula potest preconstrui in ultimo versu.

Tunc mater fronesis / adequato ne grege quis

Accelerare domum iussisset vterq; parentum

Non dubito penas / si quicq; tardo paratas

Leta feram talis presumens gaudia litis.

Chic fronesis suscepit audiendi litem: et ferendi iudicium quāuis haberet legitimā causam recusationis. Et dividitur. Primo fit hoc. Secunda ipsa vt habens auctoritatē ponit eis legē. Primo sic: quāuis vterq; parentū mihi distincte perceperit: vt adequato grege celeriter dominum reueterer: et non dubito penas mihi ab ea preparatas (si quid tardauerit) tamen ego leto et iocundo animo sufferam percipiendo gaudia magna ab hac disputatione vestra. Aduertendū etiam q̄ hic per fronesim ecclesiā hinc militantē: cuius pater est xp̄s et caput: mater vero illa celestis ecclesia triumphans. Ideo dī fronesis. Licet parentes mei iussissent me q̄cito grege adequato. i. grege xp̄iano baptizato transire ad domū: et ad patriam illam celestem (que est nostra mansio: vt dicit apostolus) ad quā sine baptismō transire non potest. Tn̄ si aliqdū vñsor hic in terris certando contra mundum/carnem: et demonē: non dubito penam mihi infligi: immo potius spero leta gaudia: q̄ q̄to aliqd̄ plus viriliter pugnauerit contra hostes istos familiares et nequissimos: tanto maiore gloriā expectare debet in qua vt dī in sequētia. Nec languor nec seniū nec fraus nec terror hostium sed vna vox letantiū. t.c. C Construe. Fronesis mater ait supple viso q̄ promisso facto cā q̄uis vterq; parentū nostrorū: iussisset me accelerare. i. celeriter ire domū: et hoc dico grege adequato. i. ad aquā deducto: nihilominus si tardo quicq;. i. aliquiter nō dubito penas mihi paratas: sed ego presumēs pōt teneri in bona s̄igntione. i. q̄ fidēs: vel in mala. i. me presumptuose habens non obediendo parentibus quasi aliquid ante et contra preceptum sumens. Leta feram gaudia litis talis. i. talis certaminis vel disputationis et altercationis.

Perge prior pseusti quia masculus / illa sequaci

Equabit studio textas sit in ordine vestro

Pytagore numerus / sol augeat obsecro tempus

Ista est vltima pars huius prologi in qua imponitur lex et ordo dicēdi disputantibus de certantibus vel litigantibus. Et dividitur. Primo lex imponitur. Secundo factum per eos excutioni mandatur. secunda ibi. primus cretheis. Dicit ergo fronesis ordinando et legem imponendo. O pseusti quia tu es vir/vir autem est dignior muliere: ideo primo incipies litem proponendo in medium: quid volueris. Deinde te sequetur Alithia: et quilibet verstrum in dicendis numerum quaternarium obseruabit: qui est numerus pytagore: et ego orō q̄ El augeat tempus et spacium motus sui: vt lis vñstra apte terminari possit. Hic posset aliquis querere quare vñt fronesis et pseustis incipiatis. Dicitur q̄ sicut claritas est placidissima et gratissima post nubila: ita veritas post falsitatem. Alia ratio vt apparentius victoria veritatis appareat: quia falsitas habuit prerogatiā primo proponendo: et per hoc irrudiendi veritatem ad r̄ndendū iuxta legē carminis amaberi. dicendo plus vel minus vel contraria ut in pluribus: tñz hoc ita sit: pseustis cui datus erat prior locus deuincit. Aduerte diu q̄ per pseustum pōt intelligi tps quod precessit tps gratie: qd̄ intelligitur alithia que illud tps insequit: vacado bonis opibus et vtedo maxime doctrina q̄ttuor euangelistarū: in qua corinuet tota lex nr̄: et etiā amplectēdo quattuor h̄nutes cardinales: prudentiā: iusticiā: fortitudinē: et tpantia. Sciendū vt dicūt glose. Pythagoras ph̄s transiēs iuxta fabricā audiuit quinq; malleos/quintum depositum: et ibi optimā consonantiā et proportionē in sonis repperit: et iuxta diuersam proportionē soni illoꝝ malleorū innenit quattuor principales consonantes s. dy atesserō/dy spēte. t.c. Et dī Boeti⁹ q̄ pythagoras inuenit artē musicę. Itē considerādū est circa illud nomē tetragrāmatō: vt dī Brito in summa: est nomē dñi ineffabile

Liber theodoli

quattuor litterarum. Ioth/beth/vau/he. et dicitur a tetras quod est quattuor: et grammatica littera. Et exponit glosa. Exodi. xviii. sic he iste. Ioth principium. Beth passionis. Vau vite: quia christus est principium vite in adam amisse quem sua passione restauravit. C Construe pseusti perge. i. procede ad disputandum prior. i. ante alithiam: quia s. es masculus. i. vir dignior. Illa. s. alithia equabit. i. equaliter sequetur te studio sequaci. s. i. disputationis. Tetras. i. quaternarius numerus secundum pythagore illius philosophi: sit in vestro ordine secundum dicendorum. Et ut disputatio ista perfecte possit compleri. ego obsecro. i. rogo deum: ut sol augeat. i. protrahat nobis tempus scilicet diei.

C Finis prologi.

Dominus cretheis saturnus venit ab oris
Aurea: per cunctas disponens secula terras
Nullus ei genitor: nec quisquam tempore maior
Ipso gaudet auro superum generosa propago

C Finis prologo in quo intentio actoris aperta est: et modus procedendi fronesim limitatus restat expedire per viribus partem principalem quae continet disputationem inter pseustum et alithiam. Pro quo sciendum quod tota disputatione consistit in adductio fabularum poetarum et hystoriarum sacre scripturae. Et secundum exigentiam fabule quam procedit subiungitur hystoria vel maior vel minor vel potius iuxta legem isti carminis. Et fabule non habent ordinem inter se nisi per quanto respectum ad hystorias sequentes. id non ponit divisionem fabularum: sed hystorie dividuntur: et libri divisione attendit per duas hystorias et penes diversos actus disputationis. Hec pars dividitur. Primo pseustis ponit fabula. Secundo alithia hystoria correspondet. Secunda ibi. Incola primus homo. Dicit ergo terminus liter. Saturnus primus deorum venit a regionibus crethenis et adeo composite et prudenter rex subditos et secula dicta sunt aurea. Iste saturnus non habuit premum nec maiorem: et id ipsum est auctor aliorum deorum supnum. Hec fabula summis originaliter ex primo methamorphoseos ubi Ovidius distinguit quattuor etates mundi. Prima fuit aurea: cui pertinet saturnus. Secunda argetea. Tertia era. ultima est de duro ferro. De prima dicit sic. Aurea prima facta est etas. et ceterum. ubi pulchre singula describit. Pro latiori intellectu aduertendum quod saturni descriptio est talis. *Jahannes quoniam pugnabat*
Saturnus pungitur homo senex/curuus/tristis: et pallidus: quin una manu falcem tenet in eadem draconis ymaginem: quod dentibus mordet eandem propria: et applicat cum altera filium parvulum ad os: et cum dentibus propriis eum denorat: quattuor iuxta se habet liberos: iouem: iuniorum: neptunem: et plutonem: et iupiter amputavit virilia patris/mare erat pictum ante ipsum in quo pugnabat virilia ex quibus venit nascens: iuxta ipsum erat opus virorum eius que opere oibus serebat. Hec fabula multis modis exponit. Usque hystoria est et res gestae quod saturnus fuit rex crethe et ab uno filiorum suorum expulsus est a regno. Et ista hystoria exponit applicando astronomiam: nam saturnus primus est planetarum tardus et malinolus. Uel per saturnum intelligit tempus quodlibet quattuor filios. i. quattuor partes principales hys: et de comedere filios: quod quando nascitur tempus consumit etiam in tempore: et oia sicut vestimentum retrascitur. ut deus in usus. Ista tanguntur per glossas coes hic: et in grecismo in illo tempore. Saturnus genuit. et ceterum. Ideo tempus possibile est oia ad mores erunt applicanda. Saturnus potest signe aliquem malum superiorum: ut principem terrenum vel prelatum et tyranum quod describitur senex. i. antiquatus in malitia: et curuus recta via: et tenet falcem quam medie ante affligit: torquet et depauperat subditos. et deinde comedere per tyrannicas et debitae exactiones. Et secundum tenet dracones. i. iniquos et pessimos satellites. Et dicitur habere opem. i. opum et divinitatum copiam virorum: quod oem subditorum substantiam exhauserunt. Et accidit quod frequenter iupiter: hoc est plus subditus et insurgit in eum: et expellit a regno suo: et sic dicit castrari filios. Et virilia in mare dicuntur prosciendi: quod tota voluntas in aritudinem querit sicut equum est. Alio modo posset exponi fabula: et iste modus ab aliis latius declaratur: sed quod inquantum possibile erit summa breuitate professurus. ideo illud sufficiat. C Construe. Saturnus id est ille rex vel deus primus: venit ab oris. i. regionibus. Et scribitur oris sine haec iuxta illud metrum. Oras menses horas: et clamis horas. cretheis. i. crethenis: nomen gentile a cretha dictum: disponens secula aurea. i. preciosa splendida et munda et fertilia: per cunctas terras nullus genitor. i. pater fuit ei (ex quo est primus deus) nec quisquam fuit maior tempore. i. in suo tempore: et ideo propago. i. progenies/generosa. id est nobilis/superum. i. supernorum (versus in copiam) gaudet ipso saturno auro. Unus est pater patris.

Incola primus homo fuit in viridi paradyso

cum commento.

Coniuge viperium donec suadente venenum

Hausit eo cunctis miscendo pocula mortis

Sentit adhuc proles quod commisere parentes.

Chic alithia quasi respondendo ponit hystoriā. Ista pars dividitur multipliciter. Primo ponitur lis inter istos. Secundo sua fronesis: ibi. Mortales cuncti. tē. Item prima in duas. primo ponitur alteratio. Secundo auxiliū imploratio & victorie confessio. Secunda ibi. Egredī sobolem. Itē ponitur prima disputatio neutra parte debilitata. Secundo ponitur debilitatio alterius partis. s. pseustis: ibi. Quadrupedes phebi. Itē prima in duas. Primo ponuntur illa que gesta sunt in tribus etatibus. Secunda in duabus. Eccl̄a ibi. Noia mille dñi. Et capitulū hic etas sicut dī q̄ septē sunt etates mundi. Prima ab adā usq̄ ad noe. tē. et est ibi. Noia. tē. potuisse significari pars illa in qua tangit debilitatio pseustis & ei⁹ desperatio usq̄ ad finē. Prima in duas. Primo ponunt gesta ēpōre legis nature per duas etates. Secundo gesta tertie etatis: in cui⁹ initio circūcisio data est abrahā: ibi. Limite iussus abrahā. Item prima in duas. Primo de prima etate. Secundo de secunda: ibi. Ultio digna dei. Itē prima in duas. Primo ponuntur hystorie de Adam & filiis suis. Secundo de Enoch: ibi. Enoch iusticie. Item ponitur prima hystoria de Adam per se. Secunda de filiis: ibi. Immolat ante dñm. Item primo describit stat⁹ ante p̄cim. Secundo status & mis post lapsū: ibi. Exultat. Multe istarū partiū subdividi videbuntur inferius: sed ista est diuisio & sua in generali istius egloge. Dicit ergo in prima parte sic. q̄ Adam primus parens noster creatus a deo de limo terre in habitabat paradysum terrestrem: & p̄ monitionē Euie uxoris sue ipse transgressus est preceptū dñi: qn̄ comedit de fructu ligni vite. Unde ipse moriē p̄ se & pro posteris & peccatum & miseras multas consecutus est. hec hystoria originaliter scribitur Gen. ii. Et certū est q̄ q̄ plurima possunt hic recitari: & in alijs que tangunt per magistrum Nicolaum de lyra: & per alios doctores & expositores biblie: sed ista remittunt ad doctores superioris facultatis. s. theologice: & breuiter declarāda est hystoria diuisis altioribus speculationib⁹: etiam doctoribus qui de creatione Ade & de peccato eius: & talibus superlibro sententiā determinauerūt. hystoria ergo talis est. Deinde creauit hoīem de limo terrae esset futurus particeps sue glorie & bonitatis: & eum posuit in paradiso voluptatis: et produxit ibi omne lignum pulchrum yisu & suane ad yescēdū. produxit etiam lignum vite in medio paradysi: & lignum scientie boni & mali. Precepitq; Ade dicens. De ligno scientie boni & mali non comedas. In quoq; enim die comederis ex eo morte morieris. Tunc immisit deus soporem in Adam: & de costa eius formauit mulierem scilicet Euam. Postq; hec facta sunt (dicitur capitulo sequenti) diabolus ille serpens tortuosus dixit mulieri. Cur precepit vobis deus ut nō comedeteris de omnili ligno paradysi nequaq; morte moriemini. Et tūc ipsa accepit fructum vetitum & comedit: & dedit viro suo qui etiam comedit: unde effetti sunt transgressores mandati dei. Advertendum est q̄ Adam tunc peccauit tribus viis: iuxta illud. Te vicit Adam: primum gula gloria vana. Cupido dum comedit vetitum gula vicit. Sula decipitur altissimo dum simulatur. Cupido subiit dum omnia scire cupiunt. Item in his versibus notantur incommoda que incurrimus propter peccatum Ade. Mors, morbus, calor, frigus, sitis, esuriesq;. Cura labor vite: dñi sunt octo sagitte. Construe. prius homo sc̄z Adam fuit incola. i. inhabitans (de incololis) in paradiso. Et dicitur a para quod est iuxta: & dysis stella: & est locus terrestris amenissimus viridis propter arbores) do nec coniuge sua. s. enī suadente. i. hortante hausit venenum viperium. i. serpentum in dī de vīpera serpente) miscendo eo. i. inde vel ideo/pocula mortis. cunctis sc̄z hominibus/proles id est posteritas sentit. i. percipit adhuc illud quod parentes scilicet nostri commisere: quia ibi non fuit tantum peccatum omissionis: sed commissio. Aliqui per serpentem intelligunt demonem / per tuā sensualitatem / per adam rationem / per esum p̄ omni secularē delectationem & satis apte. Ecce ex dictis apparet conuenientia fabule precedentis: & etiam istius hystorie: quia sicut saturnus primus fuit deo: ita Adam prim⁹ hominū / & Adam expulsus est a paradiso: sicut saturnus a regno: ut patebit.

Splendorēm tanti non passus iupiter auri

Expulit illatis patrem crudeliter armis

Discolor argento mundi successit ymagō

Liber Theodoli

Et iam primatum dedit illi curia diuum

Hic pro libito Pseustis ponit fabulam: et dependet ex prima omnino: ut patet ex dictis. Dicitur ergo sic. Primo ponitur fabula secundo hystoria correspondens: et quasi a precedenti etiam dependens: ibi statim. Exultat electus. Et ubique taliter posset dividere hystoria contra fabulam: sed decetero talis divisione omittetur. Dicit ergo quod Iupiter non potuit pati splendorem aurei seculi: vel patrem suum tantum aurum: et tot bona possidere: sed in eum insurrexit et regno eius priuauit: et tunc incepit secunda fabula que dicta fuit argentea: et tunc Iupiter fuit effectus summus deorum. hec fabula tangitur in primo methamorpho. ubi dicuntur postquam saturno tenebrosa in tartara misso sub ioue mundus erat. subiit argentea proles. Et ibi describuntur pulchre mores hominum istius etatis. Unde expositio patet ex dictis Alij exponunt naturaliter. Per saturnum tempus per iouem ethereum in superiori givonem eius coniungit aerum per neptunum aquam per plutonem terram intelligentes. Alij astrologi: ut vere Iupiter sit planeta benvolus immediatus saturno qui patet eius semper. Sed ut fabula applicetur ad mores primo sententia fabule premitenda est. scilicet exponenda. Iupiter (qui celum dominatur regere) pingitur homo in throno eburneo sedens: et tenet scepter in manu: in altera mutat flumina et coprimit sub pedibus gigantes fulminatos: iuxta eum erat quedam aquila volans: et inter pedes suos puerum pulcherrimum rapiebat. Ita dicitur poete. Exponat ista fabula. primo per iouem intelligendo deum omnipotentem qui regit oiam et fulminat elatos per superbiam: vel potest intelligi bonus prelatus vel princeps qui debet habere istas proprietates: debet enim sedere in throno maiestatis sui generis virga iusticie: et fulmina aspera correptionis corrigendo criminatos et tyrannos reprehendendo: et id copescere dominum gigantes. et tyrannos et ecclesiastum oppressores ne celum. et ecclesia expugnare presumat: quod princeps haec iuramentum et obligationem ad protegendum ecclesias et ecclesiasticas personas. Per aquilas intelliguntur viri prudentes discreti clari: et videntes per prudenter: quod debent pueros. et simplices subditos sursu erigere per contemplationem excedendo per fundo viatorum ad altitudinem virtutum. Posset etiam exponi de malis principibus qui fulmina rapinaria et ferocitatem gerunt. et ceterum. Ad propositum oim istorum et similium possent adduci auctoritates scripture sanctorum dicta gratissima et pulcherrima: sed hec pauca breuitatis causa sufficient. Construe. Iupiter non passus splendor est tanti auri expulit crudeliter patrem scilicet saturnum a regno: et hoc dico armis illatis. id est contra ipsum latissimam imaginem mundi. diversi coloris ab imagine alterius mundi vel etatis successit argento et curia diuum. id est deorum per sincopam: iuxta illud. Sincopa in medio tollit quod epenthesis auget dedit primatum. id est dominium. Et declinatur. hic primatus tuus. Et dicitur de primis ait.

Exultat electus de sede pia prothoplaustrus

Ac cinis in cinerem nature mutat honorem

Ne tamen eterni temeremur stipite pomum

Flammeus ante fortes vetat ensis adire volentes

Hic Alithia subiungit hystoriam correspondentem: et describit status post peccatum. Et dominus sic. qui adhuc primus parens post transgressionem precepti dei: expulsus est a paradiso in quo erat: et sic honor. et integritas nature sue mutata est in cinerem: hoc est mortalitatem et miseriam. Et ab illo tempore angelus cum ense igneo custodit portam paradysi ne quis introeat. Hec hystoria scribit Seneca. ubi dominus quod postquam adhuc et eua gustassent fructum vetitum: cognoverunt se nudos: et fecerunt sibi de foliis pizomata. et quodcumque tegmina corporis. Et dixit dominus vocando adhuc. Ubi es? Ipse enim cum eua abscondierat se. Quare comedisti de ligno. Et respondit adhuc. Mulier quam dedisti mihi sociam fecit ut comedere. Et mulier dixit quod serpens te decepat. Tunc maledixit deus serpentem: et dixit mulieri. Mulier multiplico errunas et conceperis tuos: in dolore paries filios: et sub viri potestate eris. et tu adhuc maledicta eris terra in opere tuo in laboribus comedes spinas: et tribulos germinabit tibi terra: et comedes herbas terre: in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et tunc expulsi sunt de paradyso voluptatis: et posuit deus cherubin ad custodiendum viam ligni vite. et hec fere sunt verba textus: quod quoniam clarissima sunt: frustra sacris eloquitis recede re. Ex quo patet incommoda grauia pecti ade: quod prius eramus immortales: nunc autem mortales. Expositio ultimi versus potest esse: ut per gladium ignem intelligatur ignis inferni: quod peractum voluntibus temere intrare hierusalem celestem: quod dicitur in bonis dies suos: et ipsi in puncto ad inferna descendunt. Construe. Prothoplaustrus. et per hunc haec prothos primus: et plasma formatio quasi primo formatus. Electus. et expulsus de sede pia paradysi. exultat. id est exultat. id est exultat.

Cum commento.

(exulo verbū neutropassiuū est: q[uod] sub voce neutrali habet signationē passini/ac p[ro] et ciniſ ſeſ homo q[uod] de cinere.i.de limo terre factus fuerat: mutat honorē nature ſue: in cinere.i.in miferia & vilitatē: in ne temeremur.i.temerariſ efficiamur vel corrūpamur/stipite eterni pomis ſez volendo 2tra voluntatē dei capere de ligno vite. Stipes (d[icitur] quasi ſtans pes) Ensis (q[uod] d[icitur] rumphea) Iammeus.i.igneus exīns ante fores.i.portas (& caret nō/dīō/r vctō singularibus) yetat homines volentes adire. **E**cce appetit conuenientia hystorie et fabule.

Egregio cyclopi Debetur cauſa litandi

Ille bouis primo rimatur viscera ferro

Sacra ioui ſtatuit: que posteritas celebrauit

Condidit athenas: adiuuit nomine pallas

In hac parte p[ro]feſtis p[ro]ponit alia fabula dicēs ſic narrando. Cycrops rex primo ordinauit boues immolari ad laſcrificandū baccho: i. ipm posteri imitatiſunt. Edificauit ciuitatē Atheniensem: cui pallas nomē impoſuit. **T**hanc fabulam videt tangere h[ab]iliū in principio georgicoꝝ: ybi inuocat varia numina: et d[icitur]. Tuq[ue] o cui prima frementē fodit equū. Magno tellus p[ro]culla tridēti neptune. **U**nū cycrops d[icitur] rex in grecia q[uod] d[icitur] didit Atheniensem ciuitatē: cōterio fuit int palladē & neptunū de impositiōe nois: qb[us] d[icitur] iupiter q[uod] ille q[uod] p[ro] mortali bus meliū munus de terra p[ro]duceret imponeret nomē y[ea]bi. Neptunū p[ro]cullit terra cū tridēte ſua virga & exiuit equus: & percussione palladis exiuit ramus oliae. Et iudicatu[rum] eſt q[uod] pal[la] ſu[m] nomē impoſeret: q[uod] p[ro]oluā pax designat. Et vt in alexādro d[icitur]. Pace oñdit nū tuta[rum] eſſe q[uod] pax eſt breue verbū p[ro]mē ōē bonū. **U**nū iſta ciuitas diuina eſt in treſ p[ro]ptes. s. in naualia/ artes/ & ariopagū: in quo ſtudebat ph[ile]tus: & inde Dionisius d[icitur] eſt ariopagita. Sic autē cōiter exponitur. per cyclopem intelligitur opulentia (que illā ciuitatē condidit ſitam in hoc loco fertili). **U**nū p[ro]tentio fuit ytrū in illa ciuitate magis eſſent ſtudentes ph[ile]tus & mercatores. finaliter viſum eſt q[uod] magis didicāda erat ph[ile]tus. Et ideo d[icitur] pallas (que eſt dea ſapiētie) impoſuſſe nomē. Quia vero de pallade (que alio noīe minerua d[icitur]) hic fit mentio: videnda eſt eius deſcriptio. Unde pallas nata de cerebro iouis pingitur in ſimilitudinē ynius dñe armata: cuius caput tegebatur caſſide cum crista: & tenet lāceam in dextera & in ſinistra ſcutū crystallinū in quo depingebatur caput mōſtruose gorgonis crinitū ſerpētibus & habet oculos ſplēdetes/ veftes tripli colore/ iuxta ſe eſt olua & deſuper quis volitans (que dicitur noctua). Et dicit fulgētius in libro mitologiarū: minerua vel pallas ſapiētiā ſignificat que in ioue. i. parte luminū derivatur. vt habetur Ecclesiastici. i. Omnis ſapiētiā a domino deo eſt. Dicitur armata/ quia ſapiens multiplice habet armaturam virtutū/ habet ſcutum fortitudinis & sapientie: habet lanceam rectitudinis vel iuſticie/ galeam ſobrietatis & temperantie/ olua pietatis & misericordie. Noctua ſignificat humilitatē contrariam iactātie que ſe ostētat/ & habet triplicem veftem/ quia debet habere etiā tres virtutes theologicales. s. ſpēm/ fidem & charitatem/ inter quas (dicit apl[ius]) maior eſt charitas. **C**onſtrue. Causa litandi. i. ſacrificandi (a quo dicitur litus/ quia in litoribus ſacrificabatur) debetur cyclopi egregio. i. nobilit[er]: quia extra gregem communū hoīm per vera animi nobilitate elato: quia vt in aleandro. Nobilitas ſola eſt animū que morib[us] ornat. Et dicit Boetius de cōſolatione ph[ile]tus Nullus degener extat nū in ytrū peiora ſouens propriū deserat orium. Et ideo exclamat Quid ſtrepitū genus & proauos. Vera enī nobilitas a virtute proficiſcit: ſicut ſerutus a ytrio & indiscretione. Ut dicitur primo politice (iſta ſunt incidentiāliter dicta de nobilitate) ille cycrops tumatur. i. perquirit viscera. i. intestina (declinatur in ſingulari rātu in ablativo) dicendo viscera bouis ferro. i. cum ferro. ſup. ipſe ſtatuit id eſt ordinavit ſacra iouis. i. ſacrificia illi deo que ſacra posteritas. i. lequila hoīm celebrauit/ cōcludit. i. cōſtruxit athenas ciuitatem grecie (caret ſingulari numero hic habet primam longam) pallas illa dea adiuuit iſum noīm. i. imponendo noīmen ciuitati &c.

Immolat ante deuin cayn de ſemine frugum

Frater abel iustus dedit acceptabile in unus

Sponte ferens agnum/ talis decet hostia christum

Ense cadit fratris/ loquitur post funera ſanguis.

Ehic alithia ſubiūgit hystoria de filiis ade. Et dicit q[uod] cayn ſacrificabat fruges ad houſeſe

Liber Theodoli

dei: et frater eius abel (qui ~~erat~~ iustus et rectus) sacrificabat agnum (cum sacrificis fuit deo gratum) et ideo frater suus per inuidiam ~~et~~ interfecit: unde sanguis eius clamavit ad dominum pro vindicta. Ista hystoria ponitur Gen. iiiij. Ubi dicitur quod Adam cognovit Enam carnaliter: et genuit primo Cayn et secundo Abel. Contingit autem quod Cayn (qui erat agricultor) sacrificabat et deo munera offerebat: et Abel similiter de primogenitus gregis sui obtulit (quod pastor) et deus respexit et acceptauit munera Abel et non alterius. Unde iratus Cayn ingressus est in agrum cum fratre: consurrexit ~~et~~ et occidit eum. Et dixit dominus. Ubi est Abel frater tuus? Quid respondit. Nescio. nūquid custos fratris mei sum? Et dixit dominus. Quid fecisti? Vox sanguinis ~~eu~~ clamat de terra. Nunc ergo maledictus es super terram: cu oportet fuisse terram non dabit tibi fructus suos: vagus et profugus eris super terram. Et egressus a facie domini inhabitabit orientalem plagam: et cognovit uxorem suam et genuit Enoch: et construxit ciuitatem dicam Enos. Per Cayn possunt intelligi iudei: qui male sacrificabant. Per Abel intelligimus christum: quem iudei cruciferunt. Et comparatur agno sine macula: et talis hostia fuit deo patri accepta. Aduentum est hic quod alithia videtur reprehendere pseustum qui dixerat quod cyclops primus sacrificabat: et ipsa dicit quod Cayn et Abel: ut patet ex predictis. Hic esset locus iudehendi contra genus humanum et contra peccatum prothoplausti: unde inuidia in filios: superbia: ferocitas: et ois: malitia: deriuantur sunt. Construe. Cayn filius adei: in molat. i. sacrificat ante deum de semine frumentorum. Declinat hec fax sim arte: in vsum caret tribus casibus singulari: sicut preces. et de auctoritate Abel frater iustus sumus dedit nimis acceptabile. i. gratu et acceptu deo: ipse inquit Abel: ferens. i. portans ad sacrificium agnum sponte: talis hostia utale sacrificium decet christum. Abel cecidit. i. moritur: ene fratri sui scilicet Cayn. Aliqui dicunt quod eum occidit cum maxilla equi. Alij dicunt quod eum suffocavit sanguis loquitur. i. clamat ad dominum post funera. i. post mortem ipsius.

Lichaon archas celestes prouocat iras
Quando suas edes inuasit iupiter hostes
Fallere tentando nomen iouis exiuit ergo
Corpus et os hominis seuit lupus asper in armis.

In hac parte pseustis incipit sim beneplacitum summi. Et dicit quod quidam homo de archadia dicitur Lichaon iouem ad iram contraria se prouocauit: quia voluit tentare virum iupiter (qui suus hospes tunc erat) esset ~~et~~ deus: et ideo corpore hominis disposito: in lupum asperum commutatus est. Ista fabula ponitur in primo methamorphoseos. ybinarrat Ovidius in textu qui incipit. Contigerat vestras infamia temporis. ~~et~~ qdū iupiter specie humana assumpta de summo celo descendisset: ut mores hominum consiperet et terrā: tandem multis regionibus transactis: in archadiam descendit. ~~et~~ domo Lychaonis regis hospitatus est. et dedit signa per que omnis gens scire poterat quod ipse esset deus. Lychaon tandem non credidit. sed illud experientia discere voluit. et parauit ouem de nocte occidere: et in mensa sua sibi proposuit artus humanos cuiusdam viri quem occiderat. et pars erat decocta ignis: pars vero aqua. Quia dum iupiter perciperet mutavit eum in lupum. unde territus ille fugit. nactusque silentia ruris exultat. ~~et~~ C. Hystoria. Lychaon iste hospites interficiebat regem iouem noluit etiam de nocte interficere: et antea per venenum: sed ipse euasit. unde postea cum exercitu potenti denastavit patriam istius: et factus est yspilio in sylvis et in agri. Alter per Lychaone in possumus intelligere populum iudeorum qui occidit deum quod assupserat humanam carnem per incarnationis gloriam. Unde ipsi facti sunt fugitiui et profugi et vagabundi per totū mundū. Uel Lychaon fuit herodes qui multos pueros interfecit et non potuit occidere deum incarnatum. Construe. Lychaon. i. ille rex (in primo methamorphoseos. prima in Lychaon corripitur. quod dicit motus feritate Lychaon) Archas. i. existens de archadia (et est nomine gentile) prouocat. i. irruat. iras celestes. quod iupiter hospes suus (iuxta illud. hospes qui recipit. ~~et~~ inuasit suas edes. i. suas domos inuasit. hoc est iuit in suas edes prouocat inquit tentando fallere ~~et~~ iouis. ergo iste lychaon exiuit. i. depositus corpus et os. i. faciem (ibi ponitur pars pro toto per synecdochen) hominis lupus asper existens seuit. i. furit in armis. i. in campis.

Enoch iusticie polluto culpoz in orbe
Captus de terra nulli comparuit ultra

und *602* *Dokz*

Cum commento.

Quem iouis arreptum deuexit in ethera sursum

Armiger ablato diuum concesserat ordo

Nomen pincerne quod possedit prius hebe.

Hic pseustis pponit alia fabula cōtinuando disputationē incep̄tam. Et dicit dū quodā die quidā puer vocatus ganimedes fugaret lepores yda silua troiana. aquila auis iouis assūpit eū et sursum ad iouē detulit. ybi loco hebes pincerna iouis effectus est. Ista fabula recitat̄ ab ouidio. uij. metamorphoseos. ybi dī. Rex superfi quodā fugi ganimedis amo re ars. elegātissime et cōpendiose a Virgilio in. v. eneid. ybi dī. in texin. Intextusq; puer frō dola regni yda. Et sequit. Quē prebes ab yda sublimē pedibus rapuit iouis armiger vnicis. tē. Unde ganimedes puer fortissimus filius laomedon regis troiani nimis a ioue fuit dilectus. et ab aqua sc̄m mandatū iouis fuit raptus etstellificatus. et est factus pincerna iouis. Et ipse aquarius dī. q; aquā singit fundere super manus deop. **R**ei veritas fuit ganimedes fili⁹ troy rege troie fuit a ioue rege filio saturni. patrē persequente contra natūrā dilect⁹. **N**aturaliter vel phisice exponit. vt semq; per iouē intelligam⁹ aerei superiorē. et aquila dicitur armiger iouis tñ propter caliditatem nature sue. tñ propter altitudinem volatus sui. et ganimedes vt tactū fuit sit aquarius. Et iste dī repūm̄ere et temperare sua humiditate calorē superioris etheris. **P**reter ista dī alit. q; aqua sigt plenitudinē sapientie. ganimedes significat euangelistā iohannē et gratiosum. quia aquuma sublimitas clāritas vel cōtemplatio ipsum celū rapuit. inde locutus est profunde de celestibus. Et efficitur pincerna deorum. i. prelatorū et aliorū qui ab eo hauriunt aquā sapientie. **P**ostremo in p̄ter p̄t significare filiū dei. ganimedes humānā naturā quā ipse hic nobisc̄ assum̄psit. et in celos portauit. **C**onstrue. Puer proprietates puerorū tāgunt hic et in istis verbis. Sūt pueri pueri parui modico faciati. Ludūt cōformant. cito dāt. cito pacificant. hic notant septem proprietates puerorū contra septem vitia capitalia (ganimedes exagit. i. fugat agitat lepores ydeos. i. troianos (ab yda silua) quē arreptū. violenter raptum armiger iouis. i. aquila deuexit sursum in ethera (Actūs grecus est) ordo diū. i. deorū. cōcesserat illi ablato. per aquilam nomē pincerne (dī quasi penu cernens. ethimologia est) quod hebe. illa puella. possedit prius.

Coruum perfidie damnans animalia queq;

Muncius inclusis quia noluit esse salutis

Ore columba suo ramum viridentibus vltro

Detulerat folijs super est armenia testis.

Hic respōdet alithia et ponit historiā cōtinētē sedationē et delūj et cessationē. Et dicit q; oia aialia cōdēpnāt corū ut perfidū q; illis qui in arca inclusi erāt salutē nūciare nō voluit. sed colubā detulit ramū viridē. Et illud factum fuit in armenia. ybi super isto testimoniū queri p̄t. hec historia cōtinuat q; incep̄ta erāt pri⁹ ibi. Ulcio. tē. q; habet originali Gen. viii. ybi agit de desolatione delūj et missione corui et colubē. et egressione de arca. Et dī ibi q; recordat⁹ est dīs noe. et clausi sunt fontes abyssi. et requeuit arca mense septimo. xxvij. die mēsis sup mōtes armenie. et aperies noe fenestrā arce emisit corū q; nō reuersus est. deinde miliūt colubā ut videret si cessasset aque sup faciē terre q; nō inueniensset ybi reqescat pes eius reuersa est. et expectas nōt p̄ septe dies iterū eā emisit et illa rediit in yspe portā ramū olin virentib⁹ folijs. et sic itellexit noe q; cessasset aque. Et iussit de⁹ q; ipse et oia aialia egredentur de arca. et dixit. Crescite et multi p̄t. Et fecit et altare dñō. et ibi sacrificauit. **A**rca ecclesia. coruus significat carnales et temporales qui tantū terrenis adherēt. Colubā vero significat simplices et iustos qui sunt veri filii ecclesie. Corui sūt illi q; adherēt tm dūmītis eccliesie terrenis nihil sapientes que sunt iesu christi. nec sentientes nisi secundum hominē exteriorem. et isti sunt fraudulentē ad modū corui et rauci. quia nihil sanctum proferunt eccliesie non sunt veri filii ecclesie. sed quasi spuri⁹ et elegitimi et merito ab omnibus xp̄ifidelibus condēnandi quia sunt nigrisicut coruus. i. denigrati vicijs et ambitione. et arcām eccliesie deserūt et xp̄m. adherentes quasi immobilitē et p̄niciose vni creature. sed veri filij dei designātur per colubā. q; pure simpliciter et sine exquitatione fraudū p̄cedūt et viuūt. nec adherent cadaueri sed reuertuntur ad arcām. hoc est ad xp̄m. et defecerunt ramos oline. hoc est bo-

B. l.

Liber Theodoli.

nos fructus et dulces tam in doctrina quam in bonis eorum operibus. ¶ Construe. Tunc alia dabant coruum perfidie. id est perfidia greca constructio. quod greci carent ablativo: loco cuius pernebant greci quod ipse noluit. se nuncius salutis inclusis in arca. Columba detulerat vestris suo ore ramum folium vestimentibus. Armenia illa patria vel ille locus supest. id remanet testis predictorum. hi juria conuenit cum fabula premissa. quod sicut aquila fuit nuncius iouis; ita columba inclusorum in arca.

Surrexere viri terra genitrice creati

Pellere celicolas fuit omnibus una voluntas

Mons cumulat montem sed totum mulciber hostem

Fulmine eiectum vulcani traxit in antrum.

Hic pseustis arguendo contra alithiam aliam ponit poetica narratione: dicere. Quid viri de terra geniti voluerint ynanumiter insurgere in deos. et ut facerent montem in pra monte posuerunt. sed impiter rex celicolarum oes illos cum fulmine vulcani deiecit. et pstravit. hec narratio tangitur in primo metamorphoseos. ubi de gigantibus qui affectarunt celeste regnum loquitur. De ista gigantomachia dicit nullus in libro de senectute. Quid enim aliud est gigantum modo pugnare cum deis: quam nature repugnare. Ne per gigantes corpus intelligatur? et sensualitatem. et per deum animam vel rationem. quod deus phus. Aliud est nobis. scilicet appetitus lenitius (qui semper aduersatur rationi) et ipsa ratio histrica fuit quod isti fuerint quidam potentes hoies qui pugnauerint contra iouem regem. Jupiter ascendit per rupta montium. et alii manserunt in valibus et ut ascenderint in monte construxerunt magnas machinas. et dicti sunt habere pedes serpentinos. quod videbant repere ad montem. et iupiter cum oes obruit cum lapidibus deorsum missis. ¶ Istud potest aliter exponi et applicari. ut gigantes sint auari et ambitiosi et superbi quod ad apices prelationis et dominationis ascendere volunt. iuxta illud. Isae. xiiii. Ascendat in celum iuxta astra celum. et exaltebo solum meum sicut ego altissimo. Et ut tales ad altitudinem talium statuum pervenire possint aggregant agros ad agros pecuniam ad pecuniam. tamen contra quos dicitur Isae. v. Ue quod colligunt domum ad domum et agrum agro copulatis. Et voluit deos. id est iustos et probos effugare ac remouere et loco eorum inturonizari. sed deus gloriatus sepe mittit fulmen: hoc est mortem et tribulationem. et sic deliciuntur de gradibus suis et statu. et detruduntur in loca obscura sub terra. scilicet in infernum. ¶ Alterum celum est ecclesia (quam tyranni et scismatici impugnare non cessant) et nituntur repere contra eos pedibus. hoc est afflictionibus serpentinis et per uectibus. tamen deus semper eam protegit et nunquam deserit. ¶ Construe. Viri creati. id est producti terra genitrice. id est mire et ideo dominum terrigenum surrexere. id est surrexerunt per superbiam aduersus deos. una voluntas fuit oibus pellere. id est expellere a celo. celicolas. id est deos celum colectes. et ergo mons (vnum mons cumulat alium montem) sed mulciber. id est vulcanus (faber iouis quasi mulcens ferrum cum umbra) vel mulciber. id est iupiter. traxit. id est violentia induxit in antrum. id est in foveam. sub montibus. totum hostem. id est oes hostes deiectus. deorsum fulmine vulcani. id est minus fabri iouis. Vulcanus deus ignis et fulminis depingebatur in similitudinem fabri deformis et clausi malleum tenentis. et impulsu deorum de celo inferius descendens. Et potest significare quemlibet tyrannum et raptorem. et exactorem. Sed ista non est materia presentis partiente. id est supercedendum est.

Posteritas ade summa babilonis in arce

Turrum construxit que celum tangere possit

Excitat ira deum confusio fit labiorum

Disperguntur ibi nomen non accedit ubi.

Hic alithia rindet ponendo historiam correspondente fabule precedenti et quasi in alio assertione historie narrationis confirmando honestate et quod semper obseruat iste modus. Dicit ergo sic textualiter. Posterisque ab adam descendenter: construxerunt turrum quedam babilonica a deo altam ut celum possent contingere. propter quod deus provocatus ad iram. confundit et mutavit eorum idiomatica. et sic ipsi dispersi sunt et cunctas adhuc retinet nomen confusionis. hec historia narratur Sch. xi. ubi inuit diluvio cessante. timores autem hoies ne veniret aliud. proposuerunt facere turri balussum. et dicit vnum quod ad proximum suum. Venite faciamus lateres et coquamus eos igni et habuerunt lateres pro saxis et bitumine pro cemento. et disponebant facere turrim

In lacum
quonodo fugi
4me

CUM COMMENTO.

enius summa pertingeret celum. hoc videns deus confudit linguas eorum: ita ut non intelligeret unus vocem proximi sui. et sic non amplius edificauerunt illam turrim. Et vocatum est nomen eius babel. quia ibi confusio laborum uniuersae terrefacta est. Et isti sunt dispersi super faciem omnium regionum. Exponitur sic. Membrot vir erat de genere Noe. et cōgregauit illum populum ad expeditionem illius operis. et significat dyabolum qui volunt posse sedem suam in aquilone. et esse similis ultimam. sed cum deus cum suis complicibus confudit et dispersit et misit in tenebras exteriores. Ex isto textu patet. quod deus nullum crimen dimitit impunitum. quia dato quod homo permittatur aliquando vivere voluptuose secundum carnem secundum modum. et secundum spiritum. tamen finaliter confunditur a deo et prostermitur in infernum maxime si talis voluerit perseverare: et se nimis per superbiam extolleret. quod est radix omni viciorum et mater. De qua sit Augusti. in quodam sermone. Vermis dimitiarum est superbis. Difficile est ut non sit superbis quod dives est. tollis superbiam dimitie non nocebit. Et Hugo dicit. Superbia est elatio vitiosa quod inferiora despiciens. superioribus et paribus satagit dominari. Ideo quidam egregius verificator dicit. Sit tibi copias sapientiae magis detur. Sola superbiam destruit oia si dñeatur. Talia metra aliquae graueant. aut morale sententia cōuenientia non sunt despicienda. licet non pdeant a trito actore. Advertendum est quod duas sunt ciuitates. Una est ciuitas dei (que fit et cōstruit ex amore et dilectione dei) usque ad conceptum sui. Alia est ciuitas dyaboli (que fit ex amore eius usque ad conceptum dei) et istud pulchre tractatur per beatum Aug. per totum decursum libri de ciuitate dei. Alterius sciendum est quod babel interpretat confusio. et inde babylō et babylonia. Unde ut dicit hie. babylon est metropolis caldeorū. et erat mirabilis magnitudinis et erat muraria. et ibi dominus est nabuchodonosor rex potissimum. et fuit destruta a medis et persis et postea fuit reedificata. duas ciuitates apud medos dicuntur facte ex ea. videlicet iherofontes et selucia. Unde medi et persi erant suspecti babylonis et chaldeis. sed postea exigēta eorum superbia: destructa est a cyro et dario regibus. unde super isti Isaie. lxxvii. Veniet tibi subito hec duo die una sterilitas et viciuitas. Dicit ergo glosa subito. lex improviso veniente cyro et dario. Construe. Posteritas. id sequela (et dicitur a posterus) ade. cōstruxit. id edificavit turrim. arce. id altitudine summa babylonis quod possit tangere celum. Celum dicitur quasi caelum. vel casa elios. id domus solis. vel dicitur celado. Ira excitat. id cōmouet deus. ubi patet quod deus dicitur irasci. Juxta illud psalmi. Domine ne in furore tuo arguas me. Et est antropos patos. id humanae passionis impropria dei attributio. Et de ira dei fecit Lactantius vir eloquentissimus vnu librum. Confusio labiorum sive (labii dicitur a labendo) ipsi disperserunt nomem. non excidit. id. non cecidit (et dicitur ab excedere) ubi id est illi ciuitati babylonie. Conuenientia et contrarietas patet de se.

Flumina cyclopes iouis imperio fabricantes

Deone percusso morti decreuit apollo

Mox deitate sua superum spoliatus in ira

Admeti curam pecori suscepit agendam

Thuc pseustis incipit argumentarium aliam poetica fabulam. Et dicit sic breuiter. quod apollo morti adiudicauit cyclopes (qui fabricant fulmina iouis) quia iupiter fulminauerat peonem phebi filium. quem propter apollinem iupiter sua deitate prouinavit et tunc seruauit gregem admeti regis. Hec fabula quantum ad peonem vel ad esculapium filium phebi tangitur in secundo metamorphoseos post mediū. et quantum ad apollinem (quod pascebatur gregem) tangitur ad hunc citius finem. et ibi ingreditur fabula. qualiter mercurius phebo rapuit vaccā et ceterum. Sed pro textu precise. alijs omissis tantum impertinentibus. pro intellectu textus sciendum est quod iupiter fulminauit peonem (qui dictus est esculapius) quia ad preces dyane suscitauerat hypotylum mortuum. et ideo phebus interfecit cyclopes qui fulmina fabricauerat. unde iratus iupiter ipsum sua deitate spoliavit. et ipse pastor admeti regis effectus fuit. Dicunt aliquis secundum historiam apollinem fuisse filium iouis. qui quod tacitus iouis aduersarij fauebat a patre relegatus est et in familiaritate admeti receptus. Physice exponendo. phebus. id. sol. est pater pecoris. id fructum terre. qui iuificat famelicos. iupiter. id. ignis vel ether superior fulminat et expedit fructus terre. et phebus interfecit cyclopes. id. nubes et cetera indispositiones exalando tandem ita dicunt gloses coes per quas sp intellego glosam quod incipit Eglogarum tres sunt ptes et cetera. Ultra ista dicenda sunt alia. Phebus hoc est sol iusticie dei filius. interdixit. et maledixit dyabolo. serpentis tortuoso. qui fabricauerat fraudes per quas filius suus scilicet adam mortuus fuerat. Ideo dum pater et filius et spiritus sanctus) quod sunt unus deus in essentia. et triplex in personis (secundum fidem) filius dei spolianerunt deitate sua. inquantum ipse incarnatus est.

B. II.

Liber Theodoli

¶ Aliter. Illi qui fabricant fulmia sunt ballivi / et alii executeris iusticie. et ideo illi qui tales ledunt sunt grauter puniendi. Consequenter quia hic fit metus de apolline breviter agenda est eius descriptio. ¶ Apollo quartus deorum depingitur sub forma iuuenis nunc formam puerilem habentis / nunc muliebrem / super caput gerit tripodem auri / in dextra vero manu habet pharetrum / arcum / et sagittas / et in altera cytharam / sub eius pedibus monstrum depingitur habens corpus serpentinum / et tria habens capita / lupinum / carniuum / et leoninum / iuxta ipsum est laurus depicta / cornua super eum volitabat / sub lauro nonne muse choreas ducit / et phiton serpens una sagitta apollinis transfigitur. ¶ Exponatur sic. Apollo est sol iusticie Christi (q. sp) iuuenis est per puritatem et sanctitatem / habet tripudem / et aiam corporis et deitatem / cytharam quae nostros languores et miseras relevat / habet arcum quo malos corripit. Iste occidit phitos et serpentes. sed dyabolum amat cornuos. et religiosos tanquam sibi dedicatos / habet deinde laurum arborem crucis / sibi assistit muse nouem. et nonne ordines angelorum et iste deus ingenij et divinationis. ¶ Aliter eum poete aliqui describunt. Pingitur enim iuuenis armatus habens comas delatus in quadriga et agitatur equis / ex litteris exaratur sibi muse ministri / circa eum sunt lauri / et habet cornuum cecum. Itud sic exponi potest. Phebus iste est tyranus iuuenis / qui propter insipientiam habet et crudelitatem / comas / hoc est ornatus posposos et superfluos / defertur in quadrige per superbiam tumultuosam / circundatur equis magnifice et pompose / habet musas / hoc est musicos / mimos et hystriones / circundatur vero / hoc est voluptate mundana / habet secum cornudos / hoc est peruersos et satellites. ¶ Construe. Apollo decreuit. et adiudicauit (inde decretum et decretalis) morti / cyclopes / populos vel gigantes fabricantes fulmia imperio. et precepto iouis summi deorum (et hoc dico peone) filio suo / percutio. et mortuo / mox / et statim / ipse spoliatus sua deitate in ira. et per iram (hic est figura protheseos pharalenge) / et positio prepositionis pro prepositione / ut ibi in primo enydos. Multa super priamo / et / de priamo / superum / et superbum / et superum declinatur. Non minatuio supera superum / et caret masculino genere sicut cerera et infera. Suscepit curam coris / admitti agendam. et per ipsam regendam ducendam et custodiendam et cetera.

Limite iussus abram patrio discedere saram

Assumpsit sine spe sobolis sibi concipiende

Tandem confecta etate creatur herilis

Filius lactat sua quem natura grauauerat

¶ Postquam in precedentibus posita sunt gesta tempore legis nature per duas etates. hic sequenter ponuntur gesta tercie etatis. in cuius initio circuicio est data abrahe. Et primo sit quod dictum est. Secundo descendit ad tempus legis. Secunda ibi. Ait / quis moyses. Et ne ignoretur istud in quo fundatur diuisio principalis. Sciendum est quod sunt septem etates mundi. Prima fuit ab adam usque ad noe / cuius vesper et finis fuit diluvium. Secunda fuit a noe usque ad abraham / cuius confusio linguarum / septuaginta et diomata. Tertia fuit ab abrahā usque ad moysen: cuius finis fuit prava vita saulis. Quarta fuit a moysi usque ad transmigrationem babylonis: cuius finis fuit dissensio regum / quando ipsi duci sunt in babylonem captiuos. Quinta transmigratione babylonis usque ad dauid: cuius finis fuit priuatio iudeorum / et regno: quando dixerunt regem / habemus nisi cesarem. Sexta fuit a dauid usque ad christum. cuius vesper siue finis erit resurrectio mortuorum. ¶ Quo premisso redeamus ad diuisione lectionis. Prima pars diuiditur iterum in duas partes. primo agitur de tribus patriarchis diuisim. Secundo de duodecim simis. ibi. Venditur in seruū. Primi iterum agitur de abrahā et filio suo. Secundo incidentaliter de destructione zodome. Secunda ibi. In cinerem zodomas. Tertio agitur de iacob. ibi. Congressus domino iacob Item primo de abraham. Secundo de iacobo filio suo. secunda ibi. hereditas forma. Ita probabilitate potest diuidi et hoc iste. Et possibile etiam quod alia posset reperi. et diuisio magis subtilis et artificiosa: que remittetur ad theologos. Ideo ista taliter qualiter inuenta sufficiat. et probabilitate sustineatur. ¶ Dicit ergo in prima particula sic. Abrahā iussus deo recedere a patria: secū durit saram uxorem suam iterilem: que in senili etate peperit filium et latuit. hec hystoria scribitur originaliter Gen. xij. circa principium. ubi dicit dominus ad abraham Egressere de terra tua: et de domo patris tui. et veni in terrā quam monstrarero tibi. Septuaginta sex annorum erat abrahā. et tulit uxore suam: et loth filium patris: ut iret in terrā chanaan. De promissione iacobi habetur. Gen. xxi. ubi dominus per se fecerit filium in senectute sua: sicut predixerat

Quomodo pingitur apollo

CUM COMMENTO.

ei dicens. Et creuit puer ysaac et ablactatus est a matre sua secz antiqua. Unde quia abraham credit angelo nuncianti ista: ideo addita est sibi yna littera in nomine dicendo abraham id est pater multarum scz gentium. Et quia saray non credit sed derisit: ideo de nomine emo ablata est yna littera: et vocata est sara. Iste abraham est filius dei: qui in mundo missus patris summi descendit: qui non potuit cum uxore habere filium: et qui non potuit conuertere iudeos iō in alia patriam recessit: et genuit filium et alias nationes ad fidem conuertit.

¶ Construe. Abram dissyllaba est hic: et interpretatur pater/iussus discedere limite patrio/ assumptis saram sine spe sobolis concipiende. id est proliis habende: quod ista erat sterilis/tandem. i. finaliter post longum tempus/filius herilis. id est heri: hoc est domini (vel herilis dictitur qui genit⁹ est a patre legitimo et matre legitima) creatur. i. producitur et gignitur: vel concipitur: illa confecta. i. grauata: et repleta etate senilis: et sara lactat (lactare actuum est significat puero prebere mammam/lactare vero etiam significat lac sugere ut ponit liberus in Grecismo suo: et ibi in psalmista. Ex ore infantum et lactantium. filium suum lactans quem sara mater natura. id est senilis etas grauabat propter lachandi et nutriendi eum. Ista hystoria conuenit cum fabula preambula: quia sicut appollo spoliatus est derate: ita abraham patria sua.

Dedalus optatis liquidum se cat a era pennis

Filius insequitur fragilis: sed cera liquatur

Et cadit in pelagus: gemit sub pondere fluctus

Ille sui compos brumales attigit arctos.

¶ In ista parte incipit pseustis iuxta libitū suū dicēs. Dedalus sibi pennas optauit quibus per aerem levare est: sed fil⁹ eius ycarus ipm insequēs mediū tenere nesciuit: ied pennarum cera liquefacta in mari cecidit. hec fabula describitur a virgilio in principio. vi. Eneid. vbi dicit. Dedalus fertur fugiēs minois regna. et. Nam quoq; describit Quidius in libro de amatoria. et in. viij. de transformatione post principium. ¶ Fabula est dū minos rex cre-

thensis esset in obsidione athenarū pro filio suo imperfecto. phasispe vxor eius concubuit cū thauro: et effigie vacce sibi assumptis et concepit in nothaurū. i. illud monstrū: quod pro media parte erat bos: et pro alia media parte erat vir. hoc vidēs rex fecit fieri a dedalo artifici subtulissimo laborinthū. i. domū diversis ambagibus et flexibus nexā: et ibi inclusus est minothaurus: et dabant athenēs singulis deuorandi ab eo. Veritas est (ut dicunt) q;

thaurus notarius regis cōcubuit cū regina: et ista fabula potest inuchi contra yleim horrem: dam: immo inexplicandā impudicitā aliquarū mulierū. Et ex ista fabula etiā pōt dari documentū principib⁹. nimis diu vxores suas deserāt: ne dent eis occasiōē peccandi. ¶ Ali-

ter dī op̄ illa regula. est aia: que absente rege. i. xp̄o neglecto p̄ peccatum/fornicat cū thauro. i. diabolo. descendēdo ad textū/post ad noticiā minois regis deuenisse dedalum fuisse cā con-

cubitus vxoris sue cū thauro: iussit rex ut cū filio suo ycaro in laborintho includeret: sed ip̄e per industria suā sibi ales applicauit: et sic cū filio evanit. ¶ Per dedalū intelligimus pecca-

tores quē minos: hoc est diabolus implicat. i. illaqueat in labore negociorū mundano rum: a quo nō potest se enoluere: nisiq; alas cōtemplationis transeūdo et transuolando hoc mare tēpestuosum. i. hunc mundū. Textus dicit finaliter qnō obstātibus monitionibus et aliis modo volandi: ycarus fil⁹ ei⁹ patris precepta cōtempnit: et ita alee volauit q̄ pen- et cetero liquefactis decidit in mare (qd̄ dī ab eo ycareū) De isto dicit quidā metrificator.

Icare nate bilis et iā sine patre peribis. Nam dixi tibi bis medio tutissimus ibis. Facile est eligere duos sensus morales. Primus est obediendo parentibus/sapientioribus: et supe-

rioribus. Secundus est de tenendo medium (quia ut dicit philosophus) Virtus consistit in medio. ¶ Iste Dedalus est deus summus fabricator mundi: qui libet christianus est filius eius. Unde cum ipse deus celos ascenderet: monstrauit p̄mo filio suo hoī xpiano yā volanti ad celos p̄ mediū virtutū: exēundo hanc mundū p̄ contemplationis alas. Sed quidā nimis basse valant p̄ auaritiā/muidiā. et. alij nimis alte p̄ superbiā: et tales descedunt in mare hoc est in infernum. ¶ Construe. Dedalus ille vir secat. i. scindit et dividit aera (actūs est grec⁹)

est aerē: et dī ab eo est sine et erilis: quasi sine līte ventoz p̄ antifrasim: liquidū. i. purū clarū: qd̄ aer est dyphanus fin phos penis suis filius ycarus insequit eū: sed cera fragilis: qd̄ cōpacte et piūcere erāt ale sue/liquat. i. sicut dissoluit decurrat/defecit: et cadit in pelagus est in mare. Et dī quasi penit⁹ latēs ethimologiā: vel pellendo fluctus maris: et miti preterito: et est trisyllabū sib pondere illius. Ille dedalus cōpos. i. ordinator et cōp̄ eliter sur-

B. III.

Liber theodoli

Id est sui voti: vel secundū libitum suum volans: attigit si non in preterito arctos stellas brumaales frigidas vnde bruna. Arctos et septentrion: vel est stella vise in septentrione posita: et nunq̄ tendit ad occasum: sed semper oritur circa polum articum: et iste stelle sunt plures qui dicuntur maior vrsa et minor vrsa per astrologos.

Heredis forma non est motus patriarcha

Quin inactaret eum nisi vox emissa deo sum

Parcere iussisset: rapitur qui cornibus heret.

In dumis aries: patrem sequitur sua proles.

Hic alithia ponit historiam suam que dependet a precedenti dicens: patriarcha abrahā nō sicut a deo pietate paterna ppter formā filij et mot: qui ipm inactare et immolare promptus esset nisi vox desursū misericordia iussisset eū dumittere: et loco eius arietē immolare. Historia scribit. Gen. 22. ubi narrat quod deus tetrauit abrahā: et dixit ad eū. Abrahā abrahā. Qui r̄ndit. Adsum. Et dñs ait illi. Tolle filiū tuū vngenerū (quē diligis) ysaac: et offer mihi ipm in holocaustū. in sacrificiū: sup vnu morte quē monstrauero tibi. Abrahā itaq̄ hoc audito se duposuit et stravit asinū suū duos iumentos et filiū suū tulit holocaustū ligna et imposuit sup ysaac filiū suū. Ipse autem portabat in manibus ignē et gladiū. Et cū p̄gerent simul dixit ysaac patri suo. pater mī. At ille r̄ndit. quod tu fili: Ecce inquit ignis et ligna ubi est victima holocausti: dixit illi. Dñs puidebit sibi victimā holocausti fili mī. Deinde colligauit filiū suū: et posuit eū sup strū lignorum: et accepit gladiū ut imolaret filiū suū. Et ecce angelus de celo clamauit dicens. Abrahā abrahā. Qui r̄ndit. Adsum. Diritos ei. Non extendas manū super puerū nec facies quicquid. nunc cognoui et times dñm. Lenauit abraham oculos suos et vidit arietē inter yepres heretem cornibus: quē assūmēs obtulit in holocaustū pro filio suo. Et p̄nter amendaat ille et fibi benedicit. Ibi instruunt parentes diligere filios suos: sed ppter deū: et ergo deū magis diligere: ut semper sint prompti etiam de propriis filiis disponere h̄m beneficium dei. Est ergo reprobatus amor quoniam parentū inordinatus a deo: ut nō audeat immo nec permittant filios castigari vel corripi verbis et verberibus: ex qua et ḡrania reipublice et fidei orthodoxe incommoda peruetura sint: experientia discere possumus. Nec sic mulier illa probitate et bonitate sp̄ciosa mater sancti Ludonici quondam huius xpianissimi galloꝝ regni filii suis in eruditū aut indisciplinatū permittebat: sed et diligenter monitionibus salutibus instruebat. Inquietabat se p̄fissime: male et morte incurrire et paleam: et per vnu mortale pctm et tuū offendere creatorē. Quod a vobis generosissimi principes totis vite vestre tibi corä mētis ȳe oculis insidere dū: ut sic hec clarissima dom⁹ Francie fidei catholice religionis xpiane p̄rectrix semper existat: p̄ qd maior mōrū atq̄ meriti vobis apōstolūs peurabis: quia si totū orbē terrarū ab orientali plagayloꝝ ad occidentalem: et a meridionali ylloꝝ ad septentrionalem vastis et potētibus vestroy belloꝝ imper⁹ perdonaueritis. Et scilicet pedagogi quod difficiles sit hodiernis tibi pueros suos adolescentes et alios bene regere: quod vbiq̄ parētes sine iniuria iniuria liberis credunt. hic ergo quidam proliximā atq̄ amplissimā orationē (si locus pareretur) cōtexerē: sed hanc hac tenet taceo. Per Abrahā intelligit p̄ ille nō celestis deus glōsus: quod filio etiā p̄prio nō perpercut. ysaac interpretat risus: quod xp̄o adueniēte fuit risus: et extitatio in vniuersitate terra. Unus iste filius non mortuus est h̄m deitate: sed aries morte passus est: sic xp̄o h̄m carnē. Cō. Patriarcha abrahā (de p̄ et archos p̄nceps) nō est motus. et motus forma id est ppter formā heredis. et filiū sui (Iuxta illud apli. filius ergo heres. tē.) quin ipse mactaret. et occideret eū filiū: nisi vox angelica missa deo sum in celo et terrā iussisset. et precepisset parcere filio suo: aries de ab et quod est h̄tus: vel ab et altari: qui heret cornib⁹. et dumis et rapē. et ab ipso capite p̄ immolando patrē. et abrahā sua ples sequit. et filius sans inseque hoc est caro humana insequit xp̄ia. Nota hic ḡnialiter ista p̄clusionē ista vltie p̄ticule que incipit p̄ actū casum: ut relatio sequēs habeat locū: iuxta illā regulam Alexandri in suo doctrinali in tractatu de constructione. Cūq̄ relatiūs. tē. Conuentientia illa historiam hanc et precedentem fabulam: vel similitudo seu proportio: quia sicut siebat mentis de patre et filio: ita hic et alibi. Dedalus edocuit filium suum artem qua mortuus est. hic Abraham volebat occidere filium suum: ut patet. tē.

Phyllis amore graui demophontis captā superbi

Mutat flebiliter rigidum pro corpore suber

cum commento.

**Ille reuersus co truncum rigat ore supino
Occurrit folis seu senserat oscula phyllis.**

In hac parte pseustis proponit talem fabulam seu poeticā hystoriam. Non enī semper ea que per pleiū dicuntur sunt facta omnino et fabulosa: quis quandoq; narrat hystorias: licet poetico regimine cooperatas vel palliatas. Dicit qd; phyllis amore demophontis inse- re perdita in arbore in amigdalum coniunctata est. Quod dum demophon regrediens per ciperet cepit osculari lignum: quod sibi folis et sua agulatione sibi occurserere videbat. Cesta fabula ponitur ab Ouidio in de remedio amoris: vbi dicit. Perifide demophon surdas proclamat ad yndas. Et idē Quidq; tangit eā in. y. ep̄la. li. heroldū: q̄ incipit. hospita demophon tua te redopeis phyllis. Ultra promissum tempus abesse queror. Unde demophon filius ihesei atheniensis regis rediens de bello troiano per ynam hyemē remansit in tracia in qua regnabat lygurgus habens filiam speciosam phyllidam: que istū amare cepit. hyeme transacta voluit demophon redire ad patriam: sive ramen prestata phyllidi q̄ infra certum terminū p̄fixum rediret: sed propter vehemens maris procellas in illo termino non potuit redire: quapropter phyllis mortua est pre nūmō dolore (et vt dicunt) in amigdalum trāformata: qz bñ rei fitate ipa p̄p̄a corrīgia ad arborē se suspedit: et venies demophō corpus mortue de osculabat: et ipsam iepeluit. Physice potest exponi fabula. Nota p̄ demo phontē sole p̄ phyllida quālibet arborē intelligimus. Demophon concubuit cum phyllide more faciendo: qz iol arbores pullulare facit: et in hyeme arbores mutant corpus in rigidum suber: qz nallois fructus gerunt: sed solum hnt rigorē cortex: et in reditu demophontis. isolis insignis estatis: phyllis sentit oscula eius: qz tūc arbores fructificant et crescunt. Ad litteram ista narratio introducēda est ad detestandum amoris libidinosi impatiēti: q; aman tem omnino vita spirituali deiecit: et in rigidū suber mutat. i. p̄m induratum in pctō illo carnali facit. Et idcirco iste amor fugiendus est: sicut pulchre et late docet ipsum vitare Naso in toto decursu libri de remedio vbi artificialiter ornate p̄ntē materiā pertractat. Unū est tñ qd; hic notari volo ad detestationē libidinis et voluptatis: qd; scribit Cicero in de senectute. Inquit enī post alia supra adultera et oē tale flagitū nullis alijs excitari illecebris. nisi voluptatibus: et quod dices. Quo circa nihil esse tam detestabile q̄ voluptatē. Impe- dit enī consiliū voluptas: rationi mimica est et mēti: et vt ita dicā p̄stringit oculos: nec habet vñlum in virtute cōmertū. Con. Phyllis illa mulier (hec phyllis: s̄tō huius phyllidis vel phyllidos) capta. irretita graui et inordinato amore demophontis mutat. i. mutando accipit flebiliter rigidū suber. Ebrardus. Pars prior est cortex: liber altera: terra suber. Unde bñ papiā suber neu: gñis dñ: arbuscula vel eius cortex: vel est cortex suberic̄i arboris bñ Ca tholicon. ille sc̄z demophon reuersus eo rigat truncū arboris ore supino: phyllis occurrit si- bi folis suis: seu pro tanq; senserat. i. perceperat oscula sibi correcta ab amasio suo.

In cinerem sodomas soluens diuina potestas

Ob pactum patrui loth parcere cogitat vni

Seruat eum segoz sed perfida vertitur h̄xoz

In salis effigiem: lambunt animalia cautem

Hic alithia ponit suā hystoriam dicēs. q̄ punitione diuina sodoma et alie ciuitates fundit dissolente sunt et euerse. Sed ppter pactū qd; fecrat deus: cū abrahā patruolo loth: p̄e loth lis berans est: et in segoz ciuitate recepius: sed yxz eius s̄sa est in lapidē quē aialia iambunt. hec hystoria originaliter h̄f Sen. xvij. ca. vbi legis qd; dñs dixit ad abrahā. Clamo: sodomo rū et gomorreox multiplicat̄ est: et pctim eoz aggrauitū est nimis: descendā et videbo vñlū clamorē qui venit ad me: ope cōpleuerint. Et dixit ille. Nunq; pdes dñe iustū cū unipo. Et dixit. Si fuerint quinquaaginta iusti: nunq; simul peribūt. Et dixit dñs. Si fuerint quinqua ginta: dumitā oī pplo ppter eos. Et pñr dixit. Nō delebo ciuitatē etiā si fuerint quadragin quinq;: immo quadraginta: immo triginta. Et si ibi iuēti fuerit viginti: nō interficiā propter illos. Et dixit adhuc abrahā. Obsecro m̄q; ne irascaris dñe si loquar adhuc semel. Quid ibi iuēti fuerit decē. Et dixit dñs. Nō delebo ppter decē. Et misit deos duos angelos ad ciuitatē illā p̄ recipere et loth q̄ recederet: sed coi palcherrimos vidētes ciues vallauerūt de mū loth volētes eos cognoscere. Et dixerūt angeli ad loth. Oēs q̄ tu sūt reduc de ciuitate hac: qz delebimus locum istum. Surge tolle yxz tuā et duas filias tuas: neyt in pariter

h̄z dñs in lāv m̄lūcūff acuē q̄ h̄x
fūr m̄p̄ yz app̄ h̄m̄ lāv q̄ h̄x m̄lūcūff
re alhā dñs h̄ m̄p̄ q̄ h̄x lāv

Liber theodoli

perias in scelere ciuitatis. Et angeli eduxerunt illos: et dixerunt. Salua siam tuam et noli respicere post tergum tuum. Ignis egredens est loth super terram. et loth ingressus est segor. Et pluia super sodomam et gomorrha sulphur et igne. et subuerrit has ciuitates et oem siam uiuentem circa regionem. vniuersos habitatores vbi sunt. et cuncta terre virentia. Respiciensque vxor eius post ieiunium transversa est in statua salis. Ex hac historia patet quod vile et abominabile execrandu et vero exosum est illud nephandum crimen contra naturam. quod nunc appellatur sodomiticum. quod vir homo in confessione etiam dicere audet. ut scut illi qui audiunt confessiones et conscientias hominum diligenter inquirunt. et peccatum sic contra naturam iubent leges igne cremari. Unde etiam de viris gubaa volentibus abuti. imperfecti sunt quod draginta et tria milia viri. ut habet Iudicium. xix. Ex istis multis historiis et fabulis prout detestatio luxurie. de qua dicit gregorius. Luxuriam mentem cruciat. ratione execeat. corpore maculat. hinc seruit cecitate mentis et consideratio amor sui. odium dei. desperatio ab eterno. Exponendo historiam allegoricam. per sodomitam intelligimus pectores carnales. Ille quinq; ciuitates que delete sunt significant quinq; sensus corporis quod subuertunt et execantur. Per loth intelliguntur virtuosi et contemplati qui continent carnem. et intrant ciuitatem segorum. in hierusalem celestem. Vxor eius. id est vita actua. mutata in lapide salis. in concupiscientiam boni. Uel possunt intelligi penitentes qui statim revertuntur ad pacem. Construe. Potestas diuina. soluens. id est dissoluens sodomias. ciuitatem illam in cinorem cogitat parceret loth. illi viro ad suum dictum. ob pactum. id est promissum patrii sui scilicet abraham (patrius est pater patrii alicuius. et deo a patre) Segor illa ciuitas. seruat. id est custodit. eum se loth. sed vxor perfida. id est infidelis (quassilime fidei) vertit. id est mutatur. in effigie. id est similitudinem salis. a alia lambunt. id est lingunt cautelem. id est illum lapidem. Et dicitur a canendo. Conuenientia fabule ethystorie est. quia sicut phyllis mutata in arborem. ita vxori loth in lapide.

Argolicas contra bellans acies cytherea

I tide manibus dea pertulerat graue vulnus

Deplorant socii commissa ducis furiosi

Nam facti volucres accidunt pro dentibus vngues

In hac parte pseustis ponit argumentando fabulam taliter dicens. textualiter sic. Venus pro troianis aduersus grecos pugnabat. quia percussit dyomedes grecus. propter cuius culpam socii in aliis sunt transformati. Hanc fabulam recitat Ovidius in primo de remedio amore. ubi dicitur. Non ego titides. id est. Unus put sepe Vir. tangit eneis. Eneas fuit filius venerei Anchise. qui dum pugnaret contra dyomedem grecum. mater sua auxiliu extulit. qui interposuit in nube. et vulnerata est a dyomedae. Illa autem vxori illius mereetricem fecit. et post multos annos dum rediret de bello mutant socios suos in aves. quod adhuc hodierna die suunt in grecia templum dyomedis. Et audiui Augustinus dicit illas esse demones. qui permutunt aliquem nullum grecum intrare illud templum. Hystoria fuit quod venus fauebat troianis qui ipsi erant luxuriosi. dyomedis socii effecti sunt predones et vespidiones. Dyomedes significatus potest viru casti. enim et molle et luxuriosu. id est. Sive vel aliqui videre illud bellum troianum famosum. legat hystoria breuem daretis frigij. vel plirumque gnidonum de columna. et virginum. id est. enelbo. Quoniam de venere metro facta est. ideo ad descriptionem videamus. Describitur itaque venus pulchra puella nuda natans in mari. tenet in dextera concham marinam ornata rossu. quia colubine comitatur. Ea ast data vulcano iuveni deo ignis turpissimo. sibi astata tres puellae qui vocantur greci. et duarum facies ad ipsas reuerte sunt. et rursum titur in contrarium. huius autem cupidi nem in filium alatum secum sagittante appollinem arcum et sagitta. quapropter dies turbatis puer fugiebat ad matris gremium. Ille proprietates attribuuntur isti planete astrologis. de quo plura dicere non est prius speculationis. Ita secundum fulgetissimi mitilogiarum scriptorum. significat personam luxuriosam. quod est femina propter mollicem et variabilitatem. nuda propter indecentiam. natans in mari. et semper voluntatur in delitiis. et ideo genita in mari. quia opulenta et saturitate generatur. tenet concham cum qua canit in choreis. nutrit columbas. et luxuriosos. diligitoras et tales lascivias. Cupido est filius eius. qui unus producit concupiscentiam carnis quod quinq; apollinem. hoc est viros iustos vulnerat stimulis carnis. Ille cupido est amor carnalis. qui pergitur alatus. qui subito venit et subit amit. Cecus est ut deus. id est. eneis. et capit igni. quia hoies cecos et oblitos sui efficit. Ita sunt faciliter applicabiles ad mores in ista materia. Ceterum. Cytherea. id est. venus (textus coes hinc cytherea per a. in secunda sillaba: sed credo dicit hinc cytherea per quod est in cythereo more iisque venus colitur et oes poete ponunt et dicitur cytherea bellum ettra acies. id est.

Item quoniam
de scribi
tur

cum commento.

Judicis aduentum fidens athleta secundum
Leviathan contra socio precedit helya

Hic Alithia ponit historiam suam: et sicut pseustis loquitur de homine pessimo:ata Alithia loquitur de optimo cultore equitatis: et sic dicit contrarium dicto pseustis. Dicit ergo textualiter qd Enoch homo colens iusticiam (licet conseruoretur cu hominibus pollutis viis) raptus est a terra miraculose: nec vnde postea alicui apparuit: sed occurret antichristo et contra demonem certabit cu helya socio suo. De Enoch tangitur Señ. v. quia ut dicitur est prius. Et in eodem capitulo ponitur liber generationis Adam. Et dicitur ibi qd Jared vixit centum sexaginta et duobus annis: et genuit Enoch. Et Enoch vixit sexaginta quinque annis: et genuit Matusalem: et postea vixit tricentis annis: et facti sunt omnes eius tricent et sexaginta quinque anni: et ambulauit cum deo et non apparuit: quia tulit eum deus. Et sic patet qd Enoch fuit vir sanctissimus ante tempus legis. helya sub tempore legis in igne raptus est in deo. Iste expectant aduentum antichristi: quia contra dominicabunt: et denuncient predicatione. Exponendo allegorice. Iste qui resurrecti sunt designant christi resurrectionem: vel christianos qui debet resistere antichristo: hoc est hereticis scismaticis quos seducit leviathan: hoc est diabolus et instruit peruersis doctrinis. Adverte dum est qd hic seruatur lex carmine amabit: quia hic dicitur contrarium illi quod dictum est prius per Alithiam. Est in similitudo et convenientia quedam: quia sicut contra naturam fuit holem fieri lupū: ita contra naturā est hoīem in celū rapi. Ita in sicut Enoch non amplius vides est: ita nec lychaon inter hoīes amplius quereratur est. Construe. Enoch iste vir cultor (a colendo dicitur) iusticie in orbe: i. in mundo orbiculari et rotundo: quia terra est rotunda/ polluta. i. maculato criminibus/ raptus de terra nulli pro non et vlli comparuit ultra. id est postea. Iste dico athleta. i. pugil/ fidens se in deo: et securus precedet fm aduentū iudicis. dei. Unde duplex est aduentus. Primus quando deus assumpsit carnē nostrā. Secundus in die iudicij: ubi tremebunt angeli et archangeli/ contra leviathan. i. contra antichristum.

Venit ab occidente submergens cuncta vorago

Tellus cessit atq; periret quod viscerat omne

Deucalion homines preter quem nemo superstes

Cum pyra tactis renouavit coniuge saxis

Hic pseustis narrat aliam fabulam dicens qd a magno mari processit quoddā diluvium: ex quo oīa viuētia perierūt: et terra fuit totaliter aqua cooperata: et mortui sunt omnes hoīes preter deucalion et pyrrham coniugem suam. per iactum lapidum nouum seculum reparauerunt hec fabula ponitur in primo de transfo; matis ab Ouidio: qui dicit qd summus deus Iupiter in presentia consiliū celicolarū dixit. Perdendū est mortale genus: quia ipsum tātis vitis erat deturpatū: qd vltio fm rugorem dicunt iusticie sumenda erat. Et finaliter conclusit qd pena placet genus mortale sub vndis perdere: hoc est diluvio aquarū pumēdus erat mūdus: quod factum est: et dū oēs oībea/ arua/ silue: et alia quecumq; sub aqua laterent: solus deucalion cum pyra coniuge in pernaso monte altissimo consecratus est. Et ceperunt isti orare nymphis et alia numina et themis deam fatidicas quidā agere deberet pro restitu ratione generis humani. Et isti deo oraculū vel responsum fuit. Ossaq; post tergū magne lactate parētis: hoc est. Vos o deucalion et pyra accipite ossa magne parentis: et ea post ter gum proiecite. Et quia illud responsum erat obscurū dū dubitauerūt quid hoc esset. Tandem dixit deucalion qd magna parens erat terra: et lapides sunt ossa terre: et tunc proiecit ipse lapides post tergū: ex quibus nati sunt viri: et ex lapidibus tactis per pyram nate sunt mulieres: et tunc cessavit diluvium: et taliter seculam reparatum fuit: istud diluvium fuit particularē in thessalia et nō vniuersale: sicut illud de quo loquitur in textu sequenti. Naturaliter qd deucalionē possimus intelligere calorem: et per pyram humorem: ex quibus omnina generantur secundum naturales philosophos: ita dicunt glosae communes. Alter potest exponi et applicari fabula: qd illi qui de lapidibus fūt: homines sunt illi qui de rusticis et media plebe sunt magnates et quasi nobiles: contra documentum Aristote. ad Alexandrum macedonem: quia tales seniores et truculentiores aspide: quia crudescunt inopes dum veniunt ad opes. Nam sunt nerones miseri facti locupletes: et istos deucalion. i. deo proiecit post tergum: qd de salute istorum timendum est cu semp naturā primā et liberalitatē retineant.

Liber theodoli

Cel diluuiū significat abundantiam virtiorum: quam si quis vult evadere debet pernasum
ul est montem contemplationis ascendere: considerando s̄ et fragilitate suam: et tūc debet
ire ad templum themis. i. ecclesiam ad audiendum sermonem dei et precepta ecclesie que
summatum comprehenduntur in dilectione dei et proximi: et debet lapides: hoc est rationa
les motus et regulatos ratione. **C**onstrue. Uorago. id est diluuiū (a voro/as) submer
gens cūcta: venit ab oceano. i. magno mari (r dī ab occin qd est velox et annis qd est aqua)
tellus. id est terra/cepsit. id est locum dedit aque/omne quod vixerat. i. vitam habuerat
prout deucalion. id est ille vir preter quem. id est quo excepto/nemo. id est nullus homo fu
it superstes. id est superiuēs/renouauit. i. restaurauit/cum pyrra coniuge. id est vxore sus:
homines(hic tenētur in genere communi): et hoc dico saxis. i. lapidibus iactis per eos. Et di
citur de iaceor/eris/iactus vel fui.

Ultio digna dei fontes dirupit abyssi

Octauum noe seruans in partibus arce

Animo ne talem patientur secula cladem

Uisibus humanis per nubila panditur iris.

Chic alithia rīndendo ponit historiā suam: et dividitur in duas partes. Primo describitur
diluuiū. Secunda constructionis babylonie. Secunda ibi. posteritas ade. Item ponitur dilu
uiū. secūdo sedatio eius. sedā ibi. Coruū perfidie. Dicit ḡ primo sic. q̄ deus vltione volens
accipere de petis hoim: aguit oia flumina et fontes et causauit diluuiū: vñ submersi sunt oī
preter noe q̄ cōstruxit archā: vbi octo ḡfone tantūmodo liberates sunt. Et ne de cetero mun
dus talem penam sustinet. **T**unc celestis nobis per nubes ostenditur. **S**cindum q̄ ista
historia est dependens a precedētibus: ut p̄t̄ intuēti: et extrahtur a libro genesis. Vñ ge. vi.
tractat de caula diluuiū et factione arce. et i. viij. de ingressu in archam: et de diluuiō. Vñ legi
tur ibi. q̄ post q̄ genus humanū multiplicatū fuit ydēns deus q̄ multa malitia hoim esset
in terra: et cūcta cogitatio cordis esset intēta ad malū oī tpe penituit eū q̄ hoiez fecisset. Et
dixit dñs ad noe. Fas tibi archam de lignis levigatis: et ingrediari archā tu et filii tui/vxor
tus: et vxores filiorū tuorū: q̄ factō factū est diluuiū: et terra fuit cooperta aquis. Et dele
uit deus omnia vuentia preter illa que secum posuerat noe. Et aque diluuiū steterūt super
terram centum quinquaginta diebus: et sedato diluuiō (vt dī in. ix. ca. sequēti) posuit dñs ar
cam in nubibus: quod fuit signum federis inter deū et terram: vt nunc interficiatur omnis
cor ab aqua. Ex hac hystoria ostenditur rigor diuine iusticie in punitione scelerū per dilu
uiū facta. Secundo premiatio vel remuneratio bene acte vite in saluatione noe et suorū.
Tertio promissio liberalitatis diuine quando posuit arcum. Et hec tria pulchre latiori ser
mone declaranda essent: nisi breuitatem eligilem. **A**llegorice exponendo: per noe intelli
gitur filius dei/ per archam ecclesia: q̄ deus qui humanū gen⁹ redimere voluit: misit noe. i.
filii suū in terrā et iussit vt fabricaret arcā. i. ecclesiā suo sanguine: et cōsecraret de lignis pla
nis: hoc est hoibus probis sine virtorū asperitate: et ligata fuerant ad unū ligna bitumine
tenacissimo. i. vinculo charitatis et dilectionis: et facta est archa etra diluuiū petorū nroꝝ. vt
saluemur: et in morte eterna liberaremur. Iris autē significat sacrā scripturā: q̄ ex radib⁹ so
lis. i. xp̄i solis iusticie efficit: et calore accipit multiplicē. i. fructū et sensum multidimoduz (qz
dicit doctores) nulla est veritas quin in sacro canone biblie p̄ spiritū sanctū posita fue
rit. **C**irca ista notentur ista metra. Tpibus tres esse tribus cognouimus arcas. H̄a noe
moysi fuit altera/tertia xp̄i. Lignea prima/scds metallica/tertia vētris. Octo prior/tria po
sterior/tulit altera solū. **C**onstrue. Ultio. i. vindicta (r ab vlcscor) digna dei/dirupit. i. rū
pendo aperuit fontes abyssi. Abyssus fīm Catholicō. i. profunditas aquarū impenetrabilis
vel spelūca aquarū latitantiū. Et dī quasi sine bīso. i. sine candore vt quasi a disperso: quia
ipsū tanq̄ ad matrē oēs aque reuertunt (iste dico sensu). i. octauū in partibus arce)
Arca fīm Butonē dī: ab arceo/arcēs: q̄ arcet vīsum et manū: et inde arcari⁹: q̄ custodiit vel fa
cit arcas. Iris. i. arcus celestis. de iride et eius pp̄ietatib⁹: et de modo p̄ q̄ne causat videat
tertio metheororū vbi materia ad longū tractat: et poenice per illū in. iij. Enīb⁹
panditur. i. monstrat humanis vīsib⁹/ per nubila. i. p̄ nubes: ne scula nostra patientur am
modo. i. decetero/talem cladem. i. pestilentia. Conuenientie fabule: et hystoriesunt euide
tes: et alithia videtur hic corrigere aī. cōrtionem p̄seutis in textu precedenti,

Ideos lepozes puer exagitat ganimedes

cum commento.

exercitus. argolicas. i. grecas (Argos est nōmē ciuitatis grecie. a qua dñs argi argi sui. et argolicis. i. greci p̄ulerat. i. sustinuerat. graue vulnus manibus titide. i. diomedis (titides est nōmen patronymicum masculini generis prime declinationis. i. est filius vel nepos tidei) socij eius plorant cōmissa. i. p̄ctā. duies. i. dyomedis. furiosi id est insani. percutiendo venem. nam pro quia quia ipsi facti volucres. i. aues acutum vngues pro dentibus id est loco dentium habent vngues. i. isti de dūntibus facti sunt pauperes.

**Congressus domino iacob luctamine longo
Neruos amisit femoris dum cedere nescit
Quam plagam veluti gemit euenisse parenti
Non comedit neruum successio tota nepotum.**

¶ Chic alithia narrat hystoria suam et dicit litteraliter. q̄ iacob dñi luctabatur cū angelo. s̄ in lucta perdidit vñū nerū suiferoris. et propter hoc iudei non comedunt neruum. Hec hi storiā originaliter habetur Gen. xxvij. circa finē capituli vbi d̄: q̄ iacob filius isaac timēs in fidias fratris sui esau primogeniti. ipse iacob - patria sua recessit et cū ipse eslet i itinere qua dam die vidit scalā superficie terre usq; ad celos. et vidit angelos ascēntes et descendētes. Jacob autē vñū angelū amplexus est. et dixit textus ibidem. Et ecce vir luctabatur cū r̄sp mane. Qui cum videret q̄ eū sugare non posset. tetigit nerum femoris eius: et statim emarcuit. Et dixit ad eū. Dimitte me. iam enim ascendit aurora. R̄ndit. Nō dimittam te nisi benedixeris mihi. Ait ergo. Quod nōmē est tibi. Respondit. Jacob. At ille. Nequaq̄ iacob appellabitur nōmen tuum: sed israel. quoniam q̄ contra deum fortis fuisti: q̄ tomagis contra hoies preualebis. Interrogavit eum iacob. Dic mihi quo appellaris noie. Et risidit. Quid queris nōmen meum quod est mirabile. R̄ndit q̄ ei et in eodē loco. ¶ Allegorice p̄ gelum intelligimus xp̄m. per iacob iudeos. xp̄s enī lucratus est contra iudeos mali. vt com uerteret eo ad fidē. Patet per magnā p̄tē totius noui testamenti. et q̄ ipsi noluerunt xp̄i monitionibus obtemperare. percussit eos et opprobriū sempiternū dedit eis. Usq; iudei in die illa in qua xp̄s est crucifixus: hñt digitū in calo: q̄ tunc patiunt luxum sanguinis. Iō inde d̄: verpus quasi verrēs podicē hoc est posteriorē partē. Quod aut xp̄us benedixit iacob: sigt q̄ xp̄s multū primo dilexit synagogā. i. et antiquis patribus vt abrahē et alijs dedit bñdictio nem. et postea sanguine suo dedicauit ecclesiā nostrā. et q̄ iudei non crediderūt. ideo sp̄ sunt et erūt vagi et disp̄si p̄ vniuersā terrā. ¶ Aduertendū est hic q̄ isrl̄ interpretat vir vides desū iuxta illū vñsum. I. vir raḡ vides d̄: eloq̄ deus. Et p̄t esse nōmē declinabile dicendo. Israel israelis. vel indeclinabile sicut est de istis. adam abraham dauid et cōsimilibus. Aduertēdū est q̄ iacob iste habuit duodeci filios ex quib⁹ processerūt. xij. tiranni iudeorū qui dicunt tri bus israel. hic propter istā mutationē nōis iacob posset tractari in materia de mutatione nō minus propriū p̄p̄e in creatione sua. q̄ videatur q̄ doctrinā decretorū et voluminū illi⁹ scientie. mutat enī vt intelligat ipse q̄ est nou⁹ honor et oēm veterē pellē malicie et mūdane p̄p̄e deserere debet. ¶ Con. Jacob congressus (d̄: de congradior) dñm. i. contra dñm. longo luctamine. amisit neruos femoris. i. coste dū ipse nescit cedere. i. locū dare vel recedere quā plagā factionis nerui in femore. tota successio. i. posteritas nepotū. i. iudeorū descendantū ab illo per cognitionē vel generationē gemit. veluti pro sicut euenisse parenti. i. p̄ri. et iō ipsa non cōmedit nerū. ¶ Conuenit autē hystoria cū fabula. q̄ sicut in fabula p̄cedenti dyomedes vulnerauit venerem hic dñs iacob. vt patet.

**Hypolitus seu perit accusante nouerca
Distractus bigis phocas agitantibus vndis.**

Dannia pudicitie non pertulit ira dyane

Hypolitum reuocat modo nomine virbius extat

¶ Chic consequēter p̄cūstis proponit aliā fabulā seu fabulosam narrationē. et ista depēdet ab illa. De alijs aptatis. i. c̄. Dicit ergo textualiter sic. Hypolitus nonuca sua accusatus in curru prope mare fuit distractus sed dyane pudicitie de apietate mota fecit hypolitū resūcitare. et sic fuit bis vir. hec fabula tractatur xv. libro metamorphoseos. ¶ Pro quo sciendū alij q̄ theseus filius egei regis atheniensium missus cū ad minotaurem. quia singulis

C. i.

Liber theodoli

diebus forte equi athenienses mittebanū. Erat autē iste fortis et pulcher. et dilexit adriānā vnā filiarū minois. cuius auxilio et fauore et cōsilio dedali ipse deuixit minothaurū. et a labo rintho exiuit. Rapuit autē iste adriānā et phedrā minois filias. vnde derelicta adriāna ī litora maria duxit secū phedram. et eā duxit in uxores. que amore hy politi filij thesei de alia uxore perdite nimis et misere exarsit. Sed q̄ ille sibi consentire noluit. ipsa eum accusauit erga patrē theseū. dicens q̄ filius suus hypolit⁹ ipsā vi et violentia voluit opprimere. Egeus pater ipsius thesei. q̄ credidit filiu⁹ suu⁹ esse deuoratū a minothauro ī mari se precipitauit. et est factus deus maris. ab ipso filiu⁹ eius petit uulnus de hypolito. Hypolitū ergo posuit in quodā currū super litt⁹. Egeus autem emisit phocas. quas eq̄ pterriti cū tanta uiolentia currū traxerūt q̄ illius viscera dissipata sūt q̄ qm̄ pro castitate sua mortu⁹ fuerat. dyana misit ad eum esculapiū qui ipsum resuscitauit. a ideo dī esse virbius. Historia est q̄ hy politus fuit quidā miles q̄ cū quadā die in currū suo iuxta mare transiret. subito intumescebat mari vituli cornuti cum alijs mōbris apparuerūt. vnde territi equi eius sine ordine currere ceperūt. ita vt totaliter corpus eius laceratū est. q̄ cum ad inferos moriu⁹ quenisset assauit ibi dyana q̄ eū resuscitauit. Hypolit⁹ pot dici xp̄s. quē equi. i. uide quos antiquitus erexit monstros. hoc est eius miraculis territi. fecerūt eū hērērē arbori. i. cruci et dimiserunt eū mortuū ad inferos. sed dyana. hoc est deitas. ipsum resuscitauit. Et dī virbius. Slofe dicunt q̄ p̄ theseū intelligit anima. p̄ hypolitū ingenū humanum. per phocas intelligim⁹ motus illicitos. qui quandoq̄ detrahunt ingenū humanum in precipitu uitiorū. sed dyana. i. sapientia. et ratio ingenū resuscitat et virtutem renocat. et nō est bonus intellectus. Et q̄ hic sit mentio de dyana. ideo eius descriptionem videamus. Dyana dī pro serpina luna et c. uirta illud ebrardi in capitulo de trinitatis poeticis. Tres triuie sedes p̄ serpina luna dyana. Et potest uideri ī diuersis passibus poetarū. Ista igitur pingitur in specie ynuis dñe tenentis sagittam et arcum de corno sequente venationē se exercentē. circa quā erāt cho ri diadum. orchadum et enereidum. i. dearū nympharū aque arborū. mōtiū fluminū. Erat etiam chorū satyrorū deorū nemoru⁹. Ista dyana potest significare virginē gloriosam que armatur arcu fletibus misericordie et sagittis orationis. quibus ceruus cornutus. i. diabolus superatur et eam circundant chorū angelorū et animarū beatarū. et chorū satyrorū cornutorū. i. peccatorum veniā postulātiā. Vel hec dyana potest significare ineretricem sagittantē per sagittas ueneris hoies fatuosos et habet choros iuuenclarum yetularū et leonū sibi famulantum. Construe. hypolitus ille vir. perit. et hoc nouerca sua. sc̄z phedra. seuā. id est crudeli accusante ipsum erga theseum patrem suum. ille distractus bigis (bigū dī a bis et uigū ingi. et sc̄bū Catholicon) Currus tantum. a duobus equis tractus. et est biga currū lune. q̄ crescit et decrescit. Et triga est pluto. quia rapit hoies de tribus etatibus. sc̄z pudicitia iuuentute et senectute. Quadriga est solis. propter quatuor tempora anni (et hoc dico) yndis. i. fluctib⁹ et iuūdatione maris agitantibus. id est cū agitatione et commotione emitentibus phocas. id est balneas (et est epyeni generis) ira dyane. id est irata dyana nō p̄tuit. id est non passa est. damna pudicitie id est castitatis. hoc est casti hominis (q̄ per emphras figura dicitur pudicitia. sicut emphaticē apud therentū. dūm dicitur sc̄elis. et non tantum sceleratus. damna pudicitie. i. non potuit ferre q̄ ille pudicis haberet damnū vel mortem. ideo ipsum hypolitum renocat (de morte ad vitam) ipse extat modo virbi⁹. i. bis facit hominem suo. Itē virbius virbi⁹ masculini generis. i. bis existens. scilicet bīmas habuit uxores. vel qui bis fecit facta viro digno. vel qui resuscitatus est. vt lazarus et hypolitus.

Venditū in seruum ioseph luore suorum
Ardentis domine dum spernit vota minasq̄
Addictus vincis discussit somnia regis
Et subduntur ei totius regna canopi.

Hic conseq̄ēter alithia recitat verā historiā. vbi postū egit de tribus patriarchis dūsim: nūc agit de duo decimū simul dīcēs. Fratres Joseph inuidia moti. fratrem suū ioseph vē dicerunt. Et q̄ uxoris p̄futipharis acquiescerenoluit finxit ipsa q̄ eam ioseph voluerat opprimere. et sup hoc conq̄esta dño suo qui precepit vt mittetur in carcerē. vbi somnia regis postea exposuit. et tandem effectus est quasi superior in tota patria illa. sc̄z egypto. Itē historia satis vulgata originaliter scribit. Seueſi. xxvij. capitulo. vbi agitur de venditione ioseph p̄ fratres. et. xxix. capitulo habetur qualiter contēplit dominā volētem q̄ ipse secum

Quāmodō dia
na p̄m̄gitur

CUM COMMENTARIO.

concesseret. et de incarnatione eius scribit ibidem. Sed de liberatio eius scribitur in eodem libro. capitulo. xli. Et compedio ipsem tractando. ibidem dicitur quod cum ioseph. xvi. esset annorum pascebat gregem cum fratribus suis. accusauit quod fratres suos de criminie pessimo Israel autem pater eorum diligebat ioseph super omnes. eo quod genuisset eum in senectute. Unde accidit quod ipse somnauit quod esset in agro cum fratribus suis. et manipuli fratrum adorabat manipulum eius. Item quod sol et luna et duodecim stelle adorabat eum. Et hoc audientes fratres sui. et quod pater eius dixit quod ipsi omnes alij adorarent et obedirent ei. cuperunt sibi inuidere. Cum autem iret in dothaim cum alijs. dixerunt fratres adiuicem. Ecce somniator venit. occidamus eum. tamen per orationem ruben pepercerauit illi. et clauserunt eum in cisterna. et eum nudum vendiderunt viatoribus ismaelitis euntibus in egyptum. et dixerunt patrem. quod fera pessima devorauerat eum. Joseph itaque ductus est in egyptum. et seruauit pharaphari enucleo pharaonis quem uxori eius dilexit libidinose. quia formosus erat. ipsa igitur vocauit eum in thalamum suum. et exorauit eum ut secum cōcuberet. quod ipse rennuit. Unde indigneata mulier (timens ne reuelaret) clamando dixit: quod ioseph voluerat cum ea per vim concubere. et ideo missus est in carcerem. ubi stetit duliturnus tpe. et cum erant eo pincerna et panterius siue panis rex regis. Pincerna autem somniabat quod regi seruiebat. et sibi offerebat cyphum plenum vino recenter de yua expresso. Quod somnum ioseph exponens. dixit quod restituatur ad pristinum officium. Panterius vero somniabat quod ferebat panem supra suum caput. et quae veniebant et comedebant illum. Et dixit ioseph quod in cruce suspenderetur. Et ita accidit et dum pincerna educeretur de carcere ioseph dixit ei quod si esset memor quoniam esset in officio suo. Sed post multa tempora contigit quod rex somnauit se vidisse in agro vel pratis septem vacas pingues et totide macras et macro destruebant crassas. Somnauit etiam se viduisse septem spicas fertiles et totidem steriles. Et illa somnia nescuerunt exponere egyptum. Sed pincerna memor eorum que audiuerat a ioseph in carcere: statim illud regi notificauit. et adductus est ante presentiam regis. Et exponendo dixit septem vacas pingues significare septem annos fertiles. et septem vacas macras significare septem annos steriles. Quod audiens experuit qualiter famem illam vitare posset. et sibi et suis succurrere. Joseph prudens et discretus collecti tam in fertilibus annis de frumento: quod sufficeret pro septem annis sterilibus. Et ingruente seu imminentie carnis: ioseph vendidit frumentum volentibus habere et emere. et iussit paleam mittim quendam fluuium. quod usque ad patriam patris sui delata est. quod videns iacob misit beniamini filium cum alijs fratribus suis ad patriam: a qua videbatur venire illa palea. Et cum beniaminus nisset ad dominum pharaonis: non cognouit fratre suum ioseph. licet eum ioseph bene cognouit. et sibi vendidit ammonem vel bladum. et latenter abscondit cyphum in sacco beniamini et ita recessit. Et dum esset iam remotus a ciuitate ioseph ipsum capi iussit. et iniunctus est cyphus. et dixit quod detineretur quousque pater et fratres veniret in egyptum. Et pro illis mandavit beniamini. Qui cum venissent pharaoni se obtulit ioseph. et exhilaratus ioseph patrem suum festine recepit. Et ioseph petivit a rege quod daret ei manum in loco remoto: quod nolebat manere inter gentiles coleter idola. quod ipse iudeus erat et soli deo seruire cupiebat. Exponitur allegorice sicut coiter dicitur ioseph ligatus quod somnauit quod sol luna et stelle adorarent ipsum. quod cum ipso crucifigeretur sol eclipsatus est et aliae stelle. fratres sui hoc est iudei. iniudebat ei. quod erat de semine dauid secundum carnem. sibi remouerunt vestimenta sua. quod iudas vididit eum scribis et phariseis pro triginta argenteis. xps noluit obedire domine sue. s. synagoge quod tunc erat dominus getuli. Threnorum prior et ideo missus est in carcere: hoc est captus ligatus et patibulo crucis affixus et ipso exposuit somnia regis. hoc est postquam surrexit a mortuis exposuit scripturam et somnia: hoc est prophetas et dicta prophetarum discipulis exposuit. Quibus factis regnat canopus. hoc est oes getes sibi subdebantur. quod ipse dominus est et rex regum omnium. Ex hac hystoria patet elici multe materie. Una de singularitate quam debet habere seruatores dominis suis. sicut ioseph fidelis fuit pharaoni. Secunda de remuneratione facienda per dominos seruatores fidelibus quod sicut seruus domino obligatus. ita econuerit dominus tenet remunerare seruatores. sicut pharao quod fecit ioseph toti egypto. Tertia de spiritu prophetie et de somniis et eorum expositio. de quod tractat doctores theologi. et albertus magnus de somno et vigilia aristotelis. sed ista sunt speculativa et propter ppositum. Quarta de dilectione parentum quam debet habere filii. sicut ponit vnu preceptum decalogi. et filii parentibus in necessitate constitutis obligatus succurrere et eis necessaria ministrare. de quo moralis catho in sua ethica. Parentes amant. Et etiam alibi in fine pri. cap. sui libri. Dilige non egra caros pietate parentes. Quanta materia esset de imprudentia detecta multarum mulierum. quod tam illecebrrosis et tam libidinosis motibus afficiuntur. ut adulterium in proprio corpe committendum suos seruatores et libidinosos inuitet. Sexta est ex parte humana historie de inuidia. que est viciuile abominabile et detestandum. de qua horatius in una epistola. Inuidus alterius rebatur marcescit opinis

C. Iij

Liber theodoli

Et inuidia talis cōditionis q̄ ipsa propriū actorē corredit et punit. sicut ethna mons sulphureus seipsum cōsumit et vastat. Nā iustius: inuidia nichil aliud est q̄ que protin⁹ ipsum actorē rodit exruciatq̄ suum. Et pulcherrimē describitur in Ouidio in.ij.methamor. circa finem ybi primo describit domū eius dicens. Domus est imts in vallibus antri abdita/ sole carens nonnulli perurat vento. Tristis et ignauia plenissima frigoris. Et de ipsa inuidia subiungit. Pallor in ore fedet macies in corpore toto. Nusq̄ retia acies luent rubigine dētes. Et aliam in hanc sententiā. Virgilius aut in. vi.eneyd. dicit in habitare ante ipsum vestibulum. i. introitum orbi. Istis sic positis. Construe. Joseph/ ille vir (nomē est indeclinabile) venditur in seruū/iuore. i. inuidia/suorū supple frairū. et hoc potest esse eclypsis/ dū ipse spernit. i. despicit/vota. i. votiuas preces/q̄ pro z/ r minas sue dñe/ardentis. i. ardore libidinis estuantis/addictus. i. adiudicatus. vincis. i. vinculis. Et dicitur in vincio vincis/qd idem est quo d̄ ligo ligas. discussit. i. discussiendo exposuit et explicuit/somnis regis pharao-nis/ et regna totius canopi. i. egypti/subduntur. i. abiçuntur ei scilicet ioseph. Chec hysto-ria cōuenit cum fabula premissa/quia sicut ypolitus noluit consentire nouerce fuerit etiā ioseph non obtemperauit dñe sue.

Grecorum primus inuestigat grammata cadmus

Postq̄ leuit humidi dentes septemplices hydri

Quos nondum fato mersit fortuna sinistro

Ne patiatur idem se simulat esse drachonem

Chic consequēter incipit pseustis pponere aliā fabulā dicens. Cadmus primo inter grecos inuestigauit et iuuenit litteras. postq̄ ipse interfecit serpentem et dentes in terra seminavit: quos fortuna non mersit fato sinistro. Et ipse deinde pateretur se esse drachonē per filium ostendit. De auxilio cadmi et cōpositione thebrarū habetur in principio tertij de transformatis. Per cadmum itelligimus xp̄m: qui a patre agenore: hoc est a deo missus est in exilium humis mundi edificare ciuitatē. i. ecclesiam militantē consecrari. et querere europā filiā agenoris: hoc est humanam animam filiam regis celorum. raptam a ioue. i. a demone Dicitur consequenter q̄ dum cadmus vellet edificare ciuitatem misit socios suos in silvā vetustam vt inde aquas viuas afferent: quibus ioui sacrificaret et reperirent serpente maximum crocei coloris: a quo omnes interfecti fuerunt. sed ipsum tandem occidit cadmus. **I**ste serpens tortuosus est dyabol⁹. vnde cadmus. i. xp̄s misit socios. i. patriarchas et prophetas ad silvam huius mundi ad hauriendum aquas gratiarum: sed omnes isti serpentes ad inferos detrusit. sed xp̄s post passionem suam omnes redemit a fauibus baratri: et ipm dyabolum taliter occidit. Cadmus iste accepit dentes istius serpentis et eos seminavit in p̄ta consilium Palladis ex quibus seges clypeariorum virorum orta fuit: quia inde nati sūt armati milites: qui statim se matuis vulneribus interfecerūt. Ita xp̄s anulit artes demonis paratas interficerere quoslibet. et homines malos serpentinos fecit iustos: et eos in agro ecclesie seminavit: qui facti sunt milites strenui fide: sicut legitur de paulo. **U**el iste serpens significat iuidos et detractores seditionis: qui non cessant alius nocere vel verbo v̄l̄sa cito. et de dentibus istorū nascuntur milites vulnerantes se invicem et occidentes. quia sepe qn̄ verba istorum nascuntur milites vulnerant se invicem et occidunt. sic sepe quando verba istorum detractoria seminantur indeveniunt discordie bella et occisiones hominum. **R**es gestae fuit q̄ cadmus debellauit athenienses: qui semper tanq̄ serpentē mortu venenosō sibi insidiabantur: ipse autem primo fuit simplex. deinde affectus est astutus et prudens. ideo dictus est serpens. **I**ste cadmus primus inuenit litteras grecas vt tangitur in primo versu nostri textus. Unde habentur ista metra. Abraam chaldeas: prudens cadmus quoq̄ grecas. Moyses hebreas: carmentis nympha latinas. **C**irca aliam partem istius textus sciendū est. q̄ in. iiiij.methamor. circa finem describitur mutatio cadmi in serpētem. **I**ste cadmus potest significare quemlibet hominem qui alium occidit et superat serpentē. id est temptationes demonis: et quinc⁹ sensibus edificat sue anime ciuitatem paradysī in virtute permanet: sed aliquando reciduat et reincidit in peccatis: et de iusto homine efficitur peccator venenosus: et sic dicitur mutari in serpentē. **C**onstrue. Cadmus: ille iuuenis primus id est ante alios omnes: inuestigat. i. inquirit vel inuestigādo iuuenit: grāmata. i. litteras/ et est grāma nomen grecū/grecorū illorū populo/si/postq̄ ipse leuit. i. seminavit/humi. i. terre/ et ponit absolute in ḡto scdm Priscianū et alios grāmaticos/ et sic bene obseruat vsus/dē hydri. i. serpētis/ et t̄ ab hydros qd aqua/septēplicas. i. habens septēplicas: quos sc̄

cum commento.

Dentes fortuna monendum pro nos et adhuc non meruit fato sinistro. i. pueris. qd homines so-
ci cadimi no fuerunt oes occisi a serpente. vlt sic. no meruit fato sinistro. quia homines fuerunt
mutati. et illud non est fatu sinistru iste cadimus simulat. i. simulando se monstrat esse draco
nem. i. serpente. ne patias idem. Uel hec clausula potest construi post secundum yestum. bre-
uer illud est satis obscurum et male intelligibile.

Raptus aquis moyses magicas euenterat artes

Omnis eum regio timuit circum sua nilo

Eduxit ciues. submersit fluctibus hostes

Memphios exitium testatur adhuc mare rubrum

In hac parte alithia subiungit suam historiam. et tractat de tempore legis. Et diuiditur
ista pars in duas partes. Primo describitur qualis lex data fuit. Secundo qualis populus se
habuit in terra promissionis. secunda ibi. Uicti. i. populo. Item prima in duas. primo ostendit
qy lata et data est lex. secundo describitur processus populi per desertum ad terram pro-
missionis. secunda ibi. Offensus balaam. Primo describitur legis datio. scđo dathan chore et
abyro murmuratio. secunda ibi. fata chore miseri. Primo educit populus de egypto. Se-
ndo ponitur ydolatria filiorum israel. dum daretur lex. secunda ibi. Insignem vitulum. In
prima parte principali dicitur. sic breuiter. qy moyses omnes artes magicas destruxit. et omnis
patria nilo circumiacens ipsum timuit. et eduxit filios israel de egypto. et pharaonem et alios
sibi complices submersit. et itam destructionem mare rubrum testatur. Expedite sunt qui
dem multe historie in libro. Gen. scripte. hec aut pñs quantu ad illaz partem. Raptus aquis
moyses scribitur Exodi. iij. vbi dicitur. Egressus est vir de domo leui. et accepit uxorem stirpis sue
que cocepit et peperit filium. videlicet eum elegantem abscondit eum tribus mensib. Cuius iam ce-
lare non posset. accepit fiscellam scirpe. et linum eum bitumine ac pice. posuitque intus insan-
tulum. exposuitque eum in carecto ripe fluminis. Et ecce filia pharaonis descendebat ut lauare
tur in flumine. et puelle eius gradiebantur crepitudinem aduci. et misit yna ex famulab que
fiscellam. et reperit puerum vaginente. et vocata est mater. et sibi traditus est nutriendus. et
adultus filius pharaonis tradidit. que illu adoptauit in filium. et vocavit moysen. qd de aqua
eum tulerat. Moysen in grece aqua dicitur latine. Causa autem propter quam in filium exposuerat pha-
rao. est qd pharao fecit edictum qd oes masculi indeorum occiderent. Quatunque illa clausula
(magicas euenterat artes) historia habet Exo. viij. vbi narratur qualiter ex precepto dei moy-
ses dixit ad Aaron fratre eius. qd in presentia pharaonis tolleret virginem manu. et puseret ea
coram pharaone et versaretur in columbu. qd et faciunt est et id fecerunt magi incantatores pharaao
etc. Deinde precepto dei excedit aaron virginem super aquas egypti in portu pharaonis. et tunc la-
cus et paludes et oceano sunt in sanguine. et pisces mortui sunt. Et id fecerunt malefici egyptiorum in
incantationibus suis. Et induratus est cor pharaonis. Ista virga est in sanctissima illa
civitate gallie suessionica rube. in ecclesia cathedrali scđi sancti geruasi. et eaudi. tenui. et osci-
latus sum. Unum cum quadam die rex in aula sua esset cum suis militibus moyses cepit coronam regis
in capite suo. et cum pedibus eam dilaceravit. hoc considerantes magi pharaonis dicebant illum
peruersum fore deos eorum rex voluit eum occidere. sed quidam senex ait. Nescit qd facit. date ei
carbonem ardente et aliud extinctu. et videbis qd faciet. Et dederunt in manu. et in ore posuit ar-
dentem. et sic insanus se finxit. unde semper postea balbutiuit. Legit ulterius qd cum moyses
indeum et gentilem rixari videret. clauso pugno occidit gentilem et eum sepelit in arena. Legit
ulterius qd ipse prepositus et custos indeorum factus est. Judei autem tunc temporis pharaoni ser-
uiebat in luto et palea. Moyses vero quendam indeum stante ocosum videns dixit ei. Amice
quid est qd ocosus et non operaris. Cui iudeus prospes in verba contumeliosa dixit. Me
occidere putas sicut pridie seruum regis occidisti. Postquam hoc audiuit moyses. fugit de egypto
et ethiopiam vbi erat sacerdos quidam nomine getro. et ibi filiam duxit in uxorem.

Postea precepit ei dominus ut iret ad pharaonem ad dicendum sibi qd dimitteret populum suum
in pace de terra sua exire. et precepit ei virginem portare secum et ex ea signa facere. Et illud man-
datum dei denuncianuit moyses pharaoni. Circa illa parte. (Eduxit ciues) sciendu est qd
teria illius particule expeditur Exodi. xiij. cap. vbi determinat de transitu per mare et sub-
mersione egyptiorum. vbi dicitur. qd in iusta mandatum dei moyses precepit filios israel exssetib in egypto
pro qd oes recederent. qd et fecerunt. Sed pharao cum inuerso equitatu et curribus suis persegu-
batur eos. Unum preteriti sunt filii israel. quos confortauit moyses dicens. Nolite timere et sta-
te et videte magnalia dei qd facturus est hodie. quos enim nunc vides. nequaquam videbitis item

C.iii.

Liber Theodoli

piterni. Et dixit dñs moysi. Elena virgam tuam et extende munū tuam supra mare. et diuide illud vt gradiantur filii israel in medio mari per siccū. et ita factum est. Egyptus autē ingressi sunt post eos. sed ipsis fugientibus occurserunt aquae et inuoluit eos dñs in medijs flūctibus. Vñ moyses et filii israel carmen domino dixerunt. Canticum dño. et c. Historia applicat. Moyses significat xp̄m. et virga est crux que effugavit oēm potestate demonis. sicut ipsa in serpente mutata deuorabat alios serpentes. Mare rubrū significat baptismū. quod fuit effectū rubeū per aspergōnem sanguinis preciosissimi xp̄i. Pharaonū cuius cor induratum erat in pectis dyabolū significat. Adiuerterendū est q̄ deus voluit iuttere decē plagas egyptiis propter peccātū pharaonis detinēs filios israel. et habetur Exod. ab viij. cap. vñs ad. xvij. in quo ponit recessus eorū cū ultima plaga. Et de istis plagiis tractant communiter exposito pura in illa parte in qua agitur de diebus egris vel egyptiacis. et allegant ista metra in quibus continent duodecim plague principales. Unde versus. Prima rubens yndia. ranas plaga secunda. Inde culix trulz. post musca nocentior istis. Quinta pec̄ stranit. vesica sexa creauit. Pone subit grando post brucus ore nephando. Nonas tēgit solem priuina. necat ultima prolem. Quia vero ubiq̄ in ista materia dicit text⁹ biblie q̄ deus indurauit cor pharaonis. ideo est hic tractanda materia de predestinatione. qualiter aliqui sunt predestinati ad bonū et aliqui ad malū. De qua materia tractat Boetius. v. de consolatione philosophie. Et vndeclima plaga est lapsus supuentum. et reputatur difficillima theologis et canonistis. et comunem hominum valentiam et intelligentiam exuperans. ideo merito mihi tacendū esse dec̄ em. Ex decursu tamen huīs historie clare patet q̄ deus nūq̄ populū suū derelinquit. nec peccatores etiam dimittit impunitos. vt probat Boetius. In his boñis deesse premia. malis vero supplicia. Ideo dī in psal. Sperante in domino misericordia circundabit. Et alibi dī. Confringet dñs virgam peccatorū et uer impiorū peribit. De⁹ enī supbris resistit. humilis⁹ autem dī gratia. Cōstrue. Moyses raptus aquis. i. ab aq̄s euerterat. i. destruxerat artes magicas. i. incantatorias et illicitas artes magice sunt prohibite et geomanchia. nigromanchia. et cyromanchia. et consimilibus a mago. Est autē mag⁹ incantator et astrologus supersticioſus. Licet aliqui magi dicant magnitudine scientie et in bona significatione vt in historia egyptiane. ubi fit mentio de trib⁹ magis) ois regio. i. egypt⁹ circumfluo fluui ibi famoso. i. circa quēnū fluit. timuit eū. sc̄z moysen. ipse eduit. i. extra seruitutem egyptiorū duxit ciues. i. filios israel. submersit hostes. sc̄z pharaonē et alios fluctibus. i. inundationibus maris. mare rubrū. i. rubeum testat adhuc exitium. i. tormentū et destructionē. Et dicitur ab excido dis. mēphios. i. egypti. Memphis nomē est partis egypti. et hic per synecdochen sumitur pro toto egypto. Ite q̄ moyses eduxit ciues significat xp̄s eduxit abrahā et alios patriarchas et patres de domo tartarea et c. hec historia conuenit cum fabula priori. q̄ sicut cadmus mutatus est in serpente. ita virga moysi. et sicut cadmus erat dux thebanorum. ita moyses filiorū israel.

**Summa iouis calidas europe forma medullas
Mouit et in taurum deitatis vertit amictum
Virgine stuprata non passus agenoris arma
Romien donat ei quod habet pars tertia mundi.**

*fableta Tonit
L. iuſſrys*

In hac parte pseustis narrat aliam fabulā dicēs. q̄ iupiter accensus amore europe filie agenoris. mutauit se in taurū et corrupit europā. Et tertiam partem mundi europe appellauit. Ista fabula scribit in fine scđi libri methamorphoseos ubi dī. q̄ iupiter modū quo europe poteretur considerās ē ad armēta patris venientē scūt. Ipse ergo se in taurū cōdidit. simū transformauit. cui virgo certū inter cornua interexens flores et herbas comedēdas dedit. et quasi locanda sup taurū manuētū ascēdit. q̄ facto transiit ad mare et secū europā cornibus herentē vexit. et ēa deflorauit. historicā veritas fuit q̄ iupiter filiā agenoris regis sydonie vel africe quibusdā munusculis decepit. i. nauis i. qua erat depicta imago tauri posuit q̄ ēa sibi p̄ ei denegauerat. Physice iupiter est ether vel gēr superior q̄ calidus est. europe significat aer ē inferiore hūdū et quibus mītis generantur bona p̄ mortalib⁹. Alter expōnit. Jupiter. i. dei fili⁹. Et mutauit i. taurū. i. in hoīem. vt europā. i. aīam humanā quā amabat. in paradiſo collocaret. Et xp̄s bene dī taurus. q̄ imolatus est p̄ nobis in cruce. Et istaz aīam ad aliud litus. s. paradiſi duxit. Et potest applicari ad insipientiam aliquarum mulierum que se permittunt decipi et deflorari. Et in istius vitij occasione sunt dātes andaciam viris. vt ad experientiam est videre. Postremo iupiter qui se mutauit in taurum candiduz

Cum commento.

potest significare hereticos qui fingunt se habere puritatem et candorem conscientie quod angelus sa-
riane trastulgarat se in angelum lucis. Circa vitulum versus huius partis secundum est tres sunt
principales terre partes. Europa. Africa. et Asia. Unde in asia sunt sex regna. Nabathaeorum in
ortu solis. Egyptiorum circa ethiopiam. Persarum. Chaldeorum ubi est terra promissionis. Regnum
mediorum. et regnum assiriorum ubi condita est babylon. Ita in europa sunt quicunque principalia regna
scilicet Grecorum. Italorum. et Germanorum. Francorum. hyberorum: hoc est hispanorum. In Africa sunt
duo. scilicet maurorum et ethiopum. Et in his tribus partibus tres ciuitates principales sunt. Ro-
mam in europa. Chartaginem in africa. Babylon in asia. Contrue. forma. et pulchritudo. sum-
ma. et excellens et reges europe. illius mulieris. mouit. et commovit. medullas calidas loc-
mus in amore eius. et vertutem. et mutat. amictum. et cooperimentum (de amicio/cis. et ego tegis) dei-
tatis sine in taurum. virgine. et europa. stuprata. et violata. corrupta. deflorata. (et dicitur a stu-
probris. quod dicitur de stupru). Illi ablatui sunt absoluti eo modo quo secundum vitium dicuntur
ablatui ponit absolute) Iupiter non passus arma agenoris regis (in hoc videtur tangi hysto-
ria) ipse donat ei. scilicet europe. men. quod tertius pars mundi habet. quia dicta est europa.

In ignem vitulum conflauerat ignis et aurum

Ex aaron digitis insanit turba rebellis

Stirps leui postquam domini compescuit iram

Pontificalis ei datur insula iure perenni

In hac parte ponit alii historia suam in qua tangit idolatriam filiorum israel. Et dicit q-
aaron cum igne fecit vitium ex auro. quem populus iudeorum adoravit. et quia stirps leui con-
sentire noluit nec idolatria ruit: ideo semper obtinuit dignitatem sacerdotalem. Hec historia scri-
bitur originaliter Exodi. xxxv. ubi habetur quod populus iudeus (quia mora fecerat moyses)
descendit de monte diximus aaron. Igitur nobis deos qui nos precedet. Et aaron ait. Tollite
inaures. et ornamenti aurea et afferte ad me. Que cum receperit aaron formauit opere su-
o. et fecit ex eis vitulum. et credidit quod ille esset deus qui eduxit eos de terra egypci. Et
locutus est dominus ad moysen dicens. Vade et deseende peccatum populus tuus. Cerno quod popu-
lus iste dure cervicis sit. et per moysen placat et est dominus. Et renuersus est moyses de monte. por-
tans duas tabuas testimonij. manu descriptas ex utraque parte et factas opere domini. Et ipse
audiens clamorem que fiebat adorando vitulum. iratus proiecit tabulas de manu et confe-
git eas et arripiens vitulum cōbūsūt et cōtruit vestes in puluerem. et increpauit aaron. Sed ad
moysen congregati sunt filii leui. quibus ait. Ite et occidat unusquisque fratrem suum et amicum
et proximum suum. et ita factum est. Et ait. Deserat sis hodie manus vestras domino. et benedictio ve-
tur vobis. Aaron si ergo populus iudeorum. moyses destruens idola. est Christus costringens idola.
ad quod adoranda quisque aliqui inducitur per aurum et bona terrena. Tribus leui est populus christia-
nus. qui vero deo obediunt. et ipsum creditur quia propter benedictionem: hoc est gloriam sem-
peram promeretur. Advertendum est hic quod idolatria est maximum vitium et peccatum. quo de ho-
nore videz et cultu exhibet creature. quod solo deo debetur. Et ille cultus dei de latria. Juxta illud.
Dulia communis hoic deo paratur. Atque deo solo latria iure datur. Unde de latria quod seru-
ri debet deo et exhiberi et de fide de Aug. de verbo domini. Nulle maiores diuinitate nulli thesauri
nulli honores. nulla huius mundi maior est substantia: quod sit fides catholicæ: quod hoies pecca-
tores saluat cecos illuminat. infirmos curat. cathecuminos baptisat. fideles iustificat. pe-
nitentes reperat. iustos augmentat. martyres ornat. virgines viduas et coniugales casto
dore conservat. clericos ordinat. sacerdotes consecrat. in eterna hereditate cum sanctis ange-
lis collocat. et in obseruatione fidei conservat latria. Et per oppositum idolatria. Contrue. Ignis
et aurum conflauerat. et conflendo fecerat. vitulum. et vituli imaginem. et ignominiosum et maledictum
vel execrabilis. Unde insignis capitulare dupliciter. iuxta illud metrum. Nobilis insignis simulacrum
ignominiosus. Et pro ignominioso capitulare. Terentio in emulcho. ubi dicit. haccine egoyt
cum tu contumeliam tam insignem accipias gnato. Slosa. insignem. et infamem. vel ignomi-
niosam. ex digitis. aaron illius viri turba. et societas iudeorum rebellis contra deum et secundum natu-
ram propriam insanit celebrando festa ad honorem illius idioli. postquam stirps. et pueri. leui
illius viri (nomine est indeclinabile. a quo de latra. et dyaconus: sicut ibi. Latuta laurætius) co-
pescuit. et pacificauit. iram domini. et deum iratum. insula (secundum catholicum) est faciola sacerdotalis ca-
pitum albi in modum dyadematis. et qua ritte ab utraque parte dependent que insulam invi-
cant. Et insula est vestis vel ornamentum epistole vel sacerdotiale pontificalis. id est ad po-
tificem pertinens. datur ei scilicet stirpileni. iure perenni scilicet perpetuo et quasi hereditatio-

C. III.

Liber theodoli

Ctabula et hystoria in hoc conueniunt: quod sicut iudei fecerunt taurum vel vitulum. ita iupiter misericordia taurum se in taurum. Et sicut iupiter deus fecit se taurum: ita isti adorabant illum tanquam taurum.

Uxoris stimulos luis amphiarae sacerdos

Pectore flagrantis dum splendet bacca monilis

Hausit eum subito specus ex acheronte profundo

Mactat eam tenebris orbate dextera prolixis

*amphiaras. 3
Nietm. ix. 3*

Con ista parte pseustis ponit aliam narrationem dicens. Quod amphiarus grecus penas sustinuit per stimulos et monitiones uxoris sue ornatae monili splendido existente in pectore suo et eum precans ut iret aduersus thebanos cum alijs: ubi absorptus est in terra et descendit in acherontem cuius filius matrem suam interfecit. quia patrem ad eundum illuc induxerat. Ista est venustissima et pulcherrima hystoria de bello thebano. quod eleganti stilo et faceto nostri describit statius in xij. libro thebaydos/ et breuissime tangitur in onicio methamor. ix. Et ut quantum facit ad propositum sub breuitate narratur. Sciendum est quod in v. cap. secundi libri thebaydos quod incipit. Ecce metu tecum tanguntur duo portenta que contigerunt de nuptiis ipsorum polycis et thydei/ et propter monile quod argia gestauit et quod uxor amphiray maligne concipiuit. in cap. ix. et finali. viii. libri ostenditur quod terra vate amphirai viuum in caru belcantem absorbut/ qui in infernum cum armis et curru viuus demersus est. Et incipit istud cap. ibi. Tandem se famulo. Ista est quotatio quam fecit Laurentius capitanus in copedio prosaico huius hystorie ab eo copiose. Et hunc lauretiū (quem oculis intueri parvus possumus) credo egregissimum excellētissimum poetarū viuentium: omnes versificatores exuberantē et eleganti et ponderi meri equabilissimo. sicut magister nicolaus de clamēgius nativitate gallicus domini pappe benedicti. xij. secretarius/cantor baioensis/ et oratoris vel rhetorū sydus ynicū et ubar numeridissimum. **S**uma hystoria est ista Ethiodes et polinotes filii fuerunt edypti quod p̄re suo mortuo cum vellere cotiter regnare non poterat. sed propter amictus regnaret et alter per annum regnaret et alter recederet per annum: et in fine anni rediret et regnaret. et quod prior regnasset etiam recederet debet ut sorti et scirent quod prior recedere deberet. Et cecidit sois supra polinitē: quod a patria recessens ad adrastū regē venit grecie: cui fataliter in generū destinatus est: desponsata sibi ad isti filia Argia nomine. Cum vero finito anno polinotes reponoscat regnum. illud sibi denegavit ethiodes. Polinotes vero adrastū suū locerū et titidē quod alia eius filia delphilā noīe habebat uxore: et oīes alios grecos mouit ad bellū contra fratrem suū. Unde dicit ouidius circa mediū ix. ubi tangit breuissime hanc hystoriam. Destantque pares in vulnera fratres. Sed cum exercitum hesitante videret propter amphiaras quod erat vnu de. viii. ducibus et vates erat: et bellū modis oībus dehortabatur eis vaticinas malū. Uxor et polinitis argia in faustū nomine habebat quod ipsa dedit auriphile uxori amphiarai/ et illa maritū suū absconditus reuelaret ad bellū mutteret. Erat autem hoc monile tale quod omnib⁹ interitus fuit. Amphiarus ergo proditus ab uxore primo ad bellū vadens. a terra viuus absorptus est. unde almeon filius eius namatis in virtute p̄ris sui interfecit. Veritas fuit quod amphiarus precibus uxoris sue iuit ad bellū: et in palude cecidit propter quod matrē occidit filius: sed auunculus eius flegreus nolle curiphiles filium qui matrē sororē occiderat interfecit. **S**i hystoria moralizari debeat. Amphiarus. id est ex his in hoc modo in continuo bello contra carnem mundū et demonē/ deceptio nis uxoris sue. id est carnis et appetitus sensitivi/ cecidit in paludem viciōrum. sed hec sensualitas a ratione (que dñari debet et sibi sensui subiungere) fuit occisa: et amphiarus rediit ad sensum virtutis. **E**x hac hystoria patet quod execranda est ambitio dñandi quod fecit ut isti fratres multo bellaret. Juxta illud ouid. de etate ferrea. fratrū quoque gratia rara. Et istud venit quod aliqui homines sunt adeo execinati bonis temporibus quod in ipsis ponunt felicitatem suā. Quid tamen reprobatur prophetā in i. ethi. et in x. similiter a hoetio in. iij. et. iiiij. de consola. phie. et per totū decursum libri Eccl. ubi Salomo istā materiā latissime et perfectissime disputat. **C**onstrue O amphiarae sacerdos. id est quasi sacra dās vel sacra docēs/ vel sacris dotatis luis. id est persolus puniū moriendo sustinet stimulos. id est monitiōes stimulātes uxoris tue. dū bacca. id est apis p̄ciosus/ secundū catholicō bacca per duplex ē/ est fructus oīne vel lauri. et ponitur pro qualibet fructu p̄cipue silvestri: et etiam ponit pro gemma: ut hic in auiano. Quid utido p̄cū cortice bacca daret. et in bacca. id est baccis ornatus. Baccha per h̄/ est sacerdotissa bacchi. Monilis. id est ornamenti. id est a mouendo. flagratis. id est ardētis. Juxta illud Librardi. flia facit ardorē/ sed frā designat odorem. Splendet. id est fulget/ pectore argie/specus. id est souea. hausit. id est absorbut subito eū. scilicet amphiarum/ ex acheronte. id est inferno. et id est sine et chere

cum commento.

quod est salus profundo/dextera prolis.i.filij/orbate.i.private/patre.i.almeon filii pux
phari defuncti/macrat.i.occidit tenebris eam scilicet matrem suam.

Fata chore miseri patere monent meliori

Accipit infernus quem deuorat arida tellus

Sed deus occulte moysen sepelierat ipse

Nec cuiq̄ hoīm dedit indagare sepulchrum

Chic consequenter Alithia subiungit hystoriam suam. Et dicit q̄ mors miserabilis Cho-
re debet monere quemlibet ad obediendum deo. Nam iste viuus descendit ad inferos. De-
inde dicit q̄ deus moysem mortuum abscondit: nec permisit q̄ aliquis sepulchrum eius re-
periret. **E**xpediuit actor iste prius aliquae hystorias de exodo. hec autem habentur nu-
meri. xvi. vbi dicitur. Ecce autem Chore filius ysaur filij Leui et Dathan atq̄ Abyron filij
Ely ab surrexerūt contra Moysen. alij quoq; filiorum israel ducenti quinquaginta vii pro-
ceres synagoge. Unde Chore voluit sibi usurpare sacerdotium aaron. Dathan et Abyron
voledant esse principes exercitus loco moysi. Et moyses dixit eis. Venite cras i afferre ihu-
ribula vestra: et dominus ostendet quem volet preesse sacerdotio. Sed dominus misit ignē
complices Dathan et Abyron qui voluerūt resistere moysi vi: i de facto nō obedire. postq;
cessauit Moyses loqui: confessum disrupta est terra sub pedibus illorum: et apertus os su-
um deuorauit illos cum tabernaculis suis: et cum vniuersa substantia eorum: et descenderūt
viri in infernum aperta humo: et perierunt de medio multitudinis: sed et ignis egressus
domino interfecit ducentos et quinquaginta viros qui offerebant incensum. In duobus xl-
timis versibus hui⁹ partis describitur mors Moysi que habetur originaliter. Deut. xxiiij.
ca. vbi insit enim dominus ascēdere montem abaryn in montem nebo in verticem phaiga
contra hierico: et ibi mori sicut in monte hor mortuus erat Aaron frater suis. Et vt in tex-
tu nostro dicitur mortuus est ibi Moyses seruus domini in terra moab: ibiente domino: et
sepeliuit eum in valle terre scilicet moab contra phagor: et non cognovit homo sepulchrum
eius: ysq; in presentem diem: forsitan ne a inde adoraretur vt deus. **C**onstrue. Fata. Fa-
tum aliquando sumitur pro diuina dispositione: et inde dicuntur tres dee fatales a poetis.
Juxta istum versum. Cloto colum baulat: lachesis trahit: atropos occidat. Aliqñ pro morte
vt hic: vel ponitn̄ hic pro infortuio/Chore illius vii miseri/monet. quemlibet parere. id est
obedire/meliori. i. deo: qui est in omnibus melior et superior. infernus: et dicit ab infra et fur-
nus: accipit illum: quem tellus. i. terra/arida. i. sicca: a propria et naturali qualitate sua: qua
sibi determinat in summo: vt patet. q̄. de generatione: denorat absorbendo eum viuū. Sed
ipse de⁹ qui illum puniuerat: etiam sepelierat. i. sepeliri fecerat occulte. i. clam secrete moy-
sen hunc hominem: nec pro et non dedit. i. non permisit vel concessi: cuiq̄ hominum. i. ali-
cui indagare: et quiescit inuenire sepulchrum suum. **A**dvertendum est hic q̄
h non est littera: iuxta illud Alexandri in suo doctrinali. Versificatores h pro nulla reputa-
bat. Et ergo ponitn̄ vocalis o post immediate et sine collisione: nec ideo potest excusari per
eclypsim: et sic est methoeosis species metaplasmi qua vt non licet: licet vt possum⁹ eclypsi
et synalympha vt poete vtuntur: quis auctor doctrinalis hoc prohibeat cui in hoc non con-
sentio. **C**hechystoria zuenit cum fabula in hoc q̄ sicut amphiarus fuit absorptus: ita illi
tres de quibus hcloquitur/Chore/Dathan/ et Abyron.

Ventilat oestro decoratam cornibibus yo

Juno feror et ei tutelam deputat argi

Donec effigiem redit mutata priorēm

Mugit pro verbis horrentibus obsita setis.

Chic pseustis continuando altercationem suam pro libito incipit narrare aliam fabulam
dicens q̄ iuno dea exagitabat cū oestro: mulierem quandam dictam yo habentem cornua
eui custos argus fuit deputatus: et fuit mintata in vaccam mugientem: donec iterato in mu-
liebrem effigiem comutata fuit. Istius fabule series habetur in primo methanor. vbi tra-
caligine terras obscurante a ione deprehensa est: cuius pudorem ipse rapuit: sed ne furtinū
eius coitum soror eius et coniunx iuno perciperet: iupiter ipsam yo mutauit in vaccam. Un-

Liber theodoli

de dicit Qui. Bos quoq; formosa est. **J**upiter potest significare diabolum: qui ut siam de cipiat eam nebulis peccatorum et ignorantie includit: quod ois malus et ignorans breviter efficit ipsam siam bestiam et vitam pecudum eligentem: et que sequitur appetitum sensitum non dictamen recte rationis. **C**onsequenter dicit textus. **T**u existens prope fluvium patris ignachi: videns se habere effigie vacce timuit: et oculos ad ionem erexit: et iterum in feminam rediit. Ita aia aliquis rediens ad sacrā scripturā et ad se et suā conscientiā perscrutās repertus se habere cornua superbie et brutales conditiones: et tunc debet orare deum ut redeat pristinum statum gratie et charitatis. Et sicut pater ei condolebat et compatiebat: ita prelati debent condolere peccatoribus: immo et omnis proximi. **U**terius aperit textus quod suspicans aliquod malum fuisse perpetratū. **I**oue: petit illam vaccam a ioue: quam ipsa tradidit custodiendam argo pastori habenti centum oculos: de quo Ouidius. **C**entum lumenib; tinctum caput argus habebat. Sed iussu iouis mercurius cum virga sonnera et cantus dulcissime dormire fecit argum: et eum occidit et tu liberavit: quia iterum mutata est a ioue in feminam. **C**stud sic exponitur. Juno significat ecclesiam ponsam christi: tu uiuens populum significat xpianum ecclesie a xpo commissum. Argus significat quemlibet prelatum cui communista est tu: populus xpianus regedus tales debent habere centū oculos per prudētiā exactissimā. Mercurius significat adulatores qui assentantur prelatis varijs modis. Et hanc artem adulatiois tangit Teren. ille gnato in eunuchio. Isti enim adulatores execant et dormire faciunt prelatos in vicissim: et sic tu in iurisdictione eorum ad iurisdictionem demonis transfertur: et argus damnatione eterna moritur. **A**liter. Argus est diabolus detinens animas peccatrices: quas mercurius. **i.** xps per passionem suā liberavit: et per virgam crucis redemit. **Q**uoniam vero de iulione mentio fit: ideo et descriptio poetica videatur. Juno est dea regiorum partium et diuinarum: soror et coniux iouis: quae semper fuit virga aluna mercurij et vincitur femina tenens in dextera sceptrum regium: habet caput velatum habeat: et venit in duos colorum. **I**ris autem est eius nuncia: paiones pedes eius lambunt. **P**ost istam possumus intelligere virginem celi et omnium diuinarum dominam: semper enim ista permanens virgo: et nutrita est in mari propter acerbissimos dolos quos passa est eius caput velatum est nube castitatis: vestem habens multiplicis honestatis: eam ambit iris sua nūcia que significat rore misericordie et pietatis: habet sceptru quod dñs est celorum et regina paionum. **i.** sancti viri lambunt pedes eius per devotionem et orationes. Uel iuno potest signare ecclesiā sponsam xpi. **E**physice exponendo iuno signat inferiorē aerem: iupiter vero etherem vel ignē: ideo dicitur virgo eius: quod supponitur soror: quod sibi approximat. Iris bene sibi attribuitur: quod in aere gignitur. **N**eptunū dicitur nutriuisse: quod et vaporibus videt nutrit aerem. **F**ulgentius per iunonē intelligit diuinas tripales per quas ad diuinā deuenitur: et tu habere caput tectū: quod diuinitate abscondunt et celant per neptunū: hoc est per mare diuinitate habentur multe: in duas multis coloribus: hoc est diuersis apparatibus. paiones hoc est nobiles solent talibus diuinitibus adulari et seruire. Iris nuncius celestis significat viros ecclesiasticos: quos prochdolor modernis temporibus videmus magnatibus secularibus famulari: ita ut quas licet et animas subditorum celesti paulo reficeristi in deritem anima sue et subditorum dominis temporalibus blandiuntur famulari et inferiū. **C**onstrue. Juno illa dea feror. id est crudelis: vel vītia. **i.** agitat: destro. **i.** cū tali musca que alio nomine dicunt tabanus vel fucus tu illam mulierem: decoratam. id est decoram: et pulchram effectam cornibus: et deputat. **i.** tradit vel committit ei tutelam. id est custodiam: argi illius viri. hec littera legitur hypalagice: non enim erat tutela argi ipsius: tu: que custodiebat tu ob sita. **i.** circundata setis. **i.** pilis horrentibus seta fm Catholicon dicitur a suis: quod a sine procedit: vel a suo suis: quis valet ad suendum. Unde setosus: setosa: setosum: ut in bucolicis virgilij. Setosus caput hoc est apri. **i.** Et inde seto: setas: et in situ: insitas: setula nomine diminutiuum: mugit. **i.** clamat vel vociferat: et est proprium boum: vel vaccarum: sicut ride re hominum: et grunire porcorum. pro verbis. id est loco verborum: donec ipsa mutata scilicet de vacca rediit in priorē effigie scilicet humanam. **I**stam fabulam legitur aliqui hystrici de ioue cretheni: et ignacho rege et patre tu: et hoc est facile.

Offensus balaam calcaribus virget a sellam
Angelus occurrit pecudem qui stare coegit
Res horrenda nimis: laxatur vox animalis
Que consuevit homo producere verba loquendo.

*Juno quoniam
Iris et tu*

cum commento.

Chic alithia inuitatur per pseustim ad accipendū materiā correspondētē materie pmissa per pseustum. sicut semper ipsa ab eo inuitat. qd pseustis primo semper inuitat alithia. iuxta legem istius carminis amaber: ideo ponit ab ipsa alithis historia que continet vnu qd accidit in processu filiorū israel p desertū ad terrā promissionis. Et dī textualiter qd balaā irat pungebat asinā suam calcaribꝫ: cui angelus occurrē fecit asinā stare: et ibi res ~~hunc~~ et horre da visa est: qd asina cepit voces emittere signatae quales ab ore humano emitterent. Hec historia scribit originaliter. Nūeri. xij. ybinarrat qd audiēs et nimens balach filius sephor rex moabitū aduentū filiorū israel. s. iudeorū: et eorū transitū per terrā suam ~~hunc~~ eā vastaret. misit nuntiū ad balaā ariolū: hoc est prophetā et diuinatorē qui dixerunt ei ex parte regis venire aduersus illos et eis malediceret: qm illi qui per eū benedicibatur erat bñdictus ita de maledictione. Audiēs hoc balaā pertinet a dño deo qd faceret. Dixit ei dñs. Noli irat eis meos maledicas populo. quia bñdict⁹ est. Et istud responsum balaā retulerūt nunciū ad regem qd iterato misit ad eū nobiliores et seniores pmittentes ei multa qd primo refutavit. Sed primo petiūt r̄sum a dñs qd dixit ei. Si te vocare yenerint hoies istis surge et vade cū eis. ita dūtaxat vt qd precepero facias. Surrexit mane balaam et strata sua asina pfect⁹ est cū eis. Et iratus est dñs. et ecce angel⁹ dñi sibi obstitit et obuiavit gladio euaginato propter quod asina stetit nec ylterius pcedere voluit qd eam grauiter verberauit balaā: nihilominus ire nolebat. Aperuitq dñs os asine et locuta est. quid tibi feci qd me percutis. Dixit balaam. qd meruisti et illusisti mihi: et optabat gladiū. Sed dñs aperuit oculos balaā. et vidit angelū et reuersus est: et cōfessus est angelo se peccasse. Et dixit ei angelus. Vade cū istis: sed equene aliud qd precepero loquaris. Et in sequenti ca. dī qd balaā cepit benedicere populo multipliciter: et ipm recom mendare et futura multa bona precedere. Iste balaam pōt significare luciferū principē tenebrarū qui alijs p̄cepit vt generi humano malediceret et ipsum tentarent ad interitū adducerent: sed angelus quē habem⁹ custodē hoc impedit. Ex hac historia patet vt dicit comicus: non decet contra stimulū calcitrare. Sicut etiā legimus dictum pauli Durū est tibi cōtra stimulū calcitrare. Et idē paul⁹ dicit. Si dominus pro nobis quis contra nos est. Est ergo hic reprehendend⁹ balaam qui cōtra preceptū dñi moliebat. Ex quo ylterius habetur qd inelior est obedientia qd victimē stultorū. vt dī ecclesiastes. v. ca. Ulterius patet si aliquē habeat deus in custodia nō habet homo aut demō potestate in eum. Sic dī nūeri. xxiiij. ca. Quō maledicaz cui deus non maledicit. qua ratione detestat qd deus nō detestat. Et ad obedientiam diuinorū preceptorū et obseruationē instruit ipse deus. qd vt dicit in euangelio. Non veni soluere legem sed adimplere. Et ideo pro nobis formā serui accepit. factus obedies patri usq ad mortē. vt dī philippn. vi. Cōstrue. Balaam. ille vir propheta. offensus. i. iratus et cōmotus contra suam asinam. virget. i. cogit afellā diminutiū est. i. asinā suā / calcaribus. i. cū calcaribus (dī ab hoc noie calix) cis. mas. ge. p̄ lo. Angelus sīm brutoē in summa: interpretatur nūcius. Catholicō dī qd ab aglos eo qd sit celestis sine terra. Et scdm dy onisiū. ix. sunt ordines angelorū. In prima seraphim etherubin et throni. In media virtutes dñnationes et potestates. In tertia principiū archāngeli et ange li. Un dī Grego. Angelorū vocabulū nomē est officiū nō nature: occurrit. i. obuiavit sibi / qui coegit. i. cōpulsit: et cōponit de con et ago. pecudē. illud animal brutū. s. asinā stare / vox animalis. i. asine. Notandū qd aīal aliquā sumitur p̄ hoīe qui est aīal rationale in. vt in psal. Imples oē aīal benedictione. glosa. i. hoīem. Aliqñ p̄ bruto vel irrationali: vt hic. Animal in in propria acceptione vt dicunt logici et physici dicitur esse substantia animata sensitua. lana- tur. i. laxando aperitur loquendo. scz verba que homo rationalis consuevit. id est solitus est producere. id est formare et emittere res horrendas. i. horridas. vel quia supple est horrenda. id est horrore digna. Conuenientia interfabulam et historiam est. quia si ut p̄ dedit contra naturā voces bestiales quando in vaccam mutata est: ita asina humanae voces emisit contra naturam.

Sufficeret thalamis vt iupiter amphitronis

Noctis opem placide geminavit candida phebe

Protinus alcmena / licet indignante nouerca

Editus alchides immissostrangulat augues

In hac parte pseustis cōsequēter ponit aliā figurā seu narrationē dices: qd non fuit dupl̄ata / luna geminavit luce suā: vt iupiter posset tacere eū alcmena. ex qd genit⁹ hercules statim adhuc ipse ex his in canabulis strāgulauit serpētes cōtra ipsum missos a iunone ypoie iouis

Liber theodoli

Thanc fabulā describit quidā poeta leui & claro stilo breuiter in libello qui incipit. Grecorum studia nūmūm qd̄ dū secentus. Amphitriton haberat & sibi geta comes. vbi nāratur & iupiter d̄ilexit alcmenam. que erat vxor regis thebarum qui appellabatur amphitriton. et concubuit cum ea in specie amphitritonis. & nos sibi non sufficiebat pro explenda libidinosa voluptate sua idcirco eam geminavit. & ex illa natus est hercules. Sed nō erat dea par volebat impedire partum eius. & illa laborante ex partu terre innectebat digitos & genua intricabat quod percipiens gallantes volebat dominam suam liberare. & dixit ad iunonē. Sayde tu. quia domina mea peperit (et tamen falso erat) & surrexit iuno. et iterū dū surrexisset & non impediret & partum peperit alcmena herculem. Juno aut̄ irata galantes in mustelam trāsformauit. & quia ore & voce iunonē deceperat. voluit iuno decetero per ogo pareret. Et dicitur consequēter in duobus vltimis versibus & illud tangitur a nostro Saltero insulēsi in sua Alexandride. qd̄ iuno irata & partum impedire nō potuerat. hercule insistenti in cunis misit duos serpentes. qui eū interficerent quos hercules suffocauit in nibus pprījs & mactauit. Veritas historica est (vt dicit) qd̄ iupiter rex oppresuit & deflorauit alcmenam quam duxit amphitriton in proxem. & incantatore tenebras induxit vel thalamī fenestras clausit. Juno iouis coniunct irata. ad hercule misit duos fortissimos homines quos tñ hercules interfecit. Moraliter hercules puer significare potest quēlibet virtuosum puerū per innocentiam & purā vitam fortē. tamē in virtutibus formatū & in hūtatum. qui serpentes. i. demones vincit: frenat stimulos carnis sibi immisos a iunone nouera. id est sensualitate (que semper aduersatur rationi) vt dicitur primo ethicorum. Et exēplo herculis (qui etiam pueritia cepit fortiter & virtuose agere) debemus induci ad incipiendū tēpestine operari secundū virtutem. & nos in actibus virtutū exercere. Quia (teste Ouidio) qd̄ non est hodie cras minus aptus erit. Unde dicit quidā metrice versus. Qui nō assuevit viruti dum iuuenescit. A virtūs nescit discedere quando senescit. Quoniam qd̄ noua testa capit inueterata sapit. Unde dicit Horatius. Quo semel est imbuta recens seruabit odorē. Testa dum rē. Consuētudo enī est altera natura vt dicit phus. iij. physicoru. Cōstrie. phebe. i. luna (nomen est grecū) candida. i. lucida vel splendida. geminauit. i. duplicauit. opem. i. auriliū noctis placide. ad hoc vt iupiter illi deus. sufficienter & nocti permaneret. thalamis (pertinet ad coniuges. iuxta illud. Sit thalamus sponsi. dic camera ēsse scholaris) amphitritonis regis. alchides. i. hercules (hercules dicitur ab her quod est lis & cleos gloria. quasi glorioſus in lite. fuit enī strenuus in bellorū litigj). Alchides dicitur ab alchos qd̄ est fortis. & ides forma quia fuit fortis formosus. Editus dicitur ab edor ederis. i. productus. natu (protinus. i. statim alcmena illa regina i. hoc dico) nouera scilicet iunone dea. indignat̄. i. indigne ferente. strangulans. i. strangulando suffocat angues. i. serpentes (et dicitur ab angendo. i. constringendo) immisos. contra ipsum immisos a iunone.

Victri populo ne quondā bluinda bello

Deficeret virtus/gabaon ad prēlia phebus

Imperio iosue/stabat defixus in arce

Que sancte fidei sint premia discite cuncti

Ta hac parte alithia consequeretur ponit hystoriam suam. in qua ostendit qualiter populus se habuit in terra promissionis. Et diuiditur. Primo ostēdit qualiter se habuit sub Secundo sub Sansone. ibi. Sanson exiuijs. In prima parte dicit sic. Ne illi qui gabaon inhabitat̄ vincerentur ab aduersarijs ex dispositiōe & oratiōe iosue sol stetit fixus. nec descēdit ad occasum. vt bellū compleri posset. Et ex hoc apparent premia sancte fidei illias. Ista hystoria non scribitur in aliquo librorum moysi. hoc patuit ex quotationalibus factis quo ad illas. sed vt dicit Hyeronimus in prologo iosue. Tandē finito pānthateco moyis velut grādi senore liberati. ad iesum filium nauem manum mittimus. & ideo in presenti ad vñā hystoriam libri iosue transeundum est. vt habetur Iosue. x. cap. vbi recitat̄ qd̄ al audisset ad nominezech rex hierusalē qd̄ sc̄ cepisset Iosue hay. & subdiuertisset ea. & qd̄ incole ciuitatis. que dicebatur gabaon. essent federati cū populo israel. timuit valde. quia gabaon erat ciuitas valde magna. & in ea erant bellatores fortissimi. Visit rex hierusalē ad ohām regē ebron. & ad pharā regem hierimoth ad iaphie quoq; regem lachis. et dabyz regem eglon. dicens. Ad me ascēdite & fertē presidium vt expugnemus gabaon. quare transfugerit ad iosue et ad filios israel. Congregati igitur illi quinq; reges amoreorū nominati castramētati sunt contra gabaon & expugnabant eam. Habitatores autem illae ciuitatis miserunt ad iosue

CUM COMMENTO.

vt auxilium haberet. Venit ergo ab gagalis cum exercitu magno. Et dñs dixit ei. Ne timeas in manus enim tuas tradidi eos. Et super eos irruit Josue et fugauit omnes et cõtruit. Et dñs misit de celo magnos lapides et grandines qui expulerent interficerentur. Et orationibus Josue sol et luna steterunt donec viceretur gens de inimicis suis: et stetit sol in medio celum: et non festinavit occumbere spacio ynius diei. Quo facto reuersus est Josue cum omni israel in castra galgale. Fugerant enim quinq reges et se absconderent in spelunca yrbis maceda: et iussit Josue ut sapa immensa volueretur ad os speluncę: et positi sunt viri industri qui clausos ibi custodirent. Et omnibus aduersariis occisis et fugatis adducti sunt quinq reges ante Josue: et iussit q̄ iudei pedes suos ponerent calcando colla eorum regum: et Josue percussit et occidit eos ac interfecit et suspendit eos super quinq stipites yscor ad vesperū: et tunc reconditi sunt in spelunca in qualiterant. Et hec fere de verbo ad verbum sunt verba originalia textus biblie: a quo recedere non est phas. ¶ Allegorice fm glosas cōmunes per ga²baonitas intelligimus geniu humanū non totum: sed tantum istos qui vere adheret xpia religioni. Rex israel inuasit gabaon. id est lucifer genus humanū: et illud expugnauit per quinq reges. id est per quinq sensus: sed dñs voluit q̄ rex israel interficeretur. Josue. Unde deus pater misit filium suū yngenitum ad bellandum contra antiquum serpenteum. Unde q̄ sol stetit propter victoram habendam. hoc est dominus qui non yult mortem peccatoris: sed vt convertatur ut ymat: angat et dat nobis spaciū penitentie: ut possimus habere viciorū super demonē et peccata nostra. ¶ De ista fictione solis et permanescione in eodem puncto celi considerent astrologi qualiter fieri potuit remanentibus suis obseruantib⁹ in yigore et virtute sua. Sicut etiam legitur q̄ ita accidit tpe Karoli magni francoꝝ regis qui hanc aliam ymiversitatē de Roma ybi erat imperator: ad hanc parisiēm yrbē transiuit. ¶ Cōstrue. Phēbus. i. sol stabat fixus in arce: vel turri: vel summitate celi/imperio. i. ad im perium et orōne Josue illius viri (nō nō indeclinabile) ne virtus viuida. i. valida firma: et potens (dr a ymo/ls. et pprie attribuit facie) bello (bellum dr a bellus/a/um. qd est pulcher/a/um. q̄ antifrasim) populo yictrici. Uictrix reperitur in plurali numero ois gñis: sed in uno: ac cusatio et vocatio singularibus feminini: sed in alijs omnis generis. Istud est generale: et ideo talia dimittam construendo textum duxi non omittēda/ad prelia. i. ad bella/gabaon illius ciuitatis (nomen indeclinabile) et ideo quia tale miraculum diuina voluntate ad preces Josue viri iusti et fidelis effectum est: vos cūcti discite. i. cognoscite et videte per illud miraculum: que. i. qualia: et quanta sint premia sancte fidei scilicet catholice. Et sic innitamur ad admirandū de potentia dei et sanctitate fidei. Ista hystoria concordat cum precedenti narratione: quia sicut iupiter fecit noctem duplicari ut posset potire alimenta: ita Josue feuit diem prolongari: ut haberet victoram de aduersariis suis.

Alchide vigilem spoliant: claua drachonem

Gerionis pompani rapit et consumplerat hydram

Cacus cessit ei: succumbit ianitorz orchi

Incendit denum peller deyanira superbū

¶ Hic p̄ter pseustis ponit aliā fabulā siue fabulosam narrationē dices. q̄ claua herculis occidit drachonē qui vigilanter yrgultū custodiebat. Dicit se dō q̄ hercules rapuit armenta gerionis. Tertio dicit q̄ ille idē occidit hydrā serpētē. Dicit quarto q̄ cacus latro qui dā cessit ei. Dicit preterea et quinto q̄ ianitorz orchi ab eo subiungatis est. Finaliter dicit q̄ quemdam meretrix vocata deyanira cū camisia intoxiciata herculem subiungit. Hoc habet usq̄ textus in breui et in summa. ¶ Sciendum q̄ hercules fuit vir fortissimus et strenuissimus: cuius multa egregia facta scribit Boet⁹ in ps. phē metro. si. lib. iiij. et ouid. in suo methamor. li. ix. ¶ Circa primā partē in qua dr Alchide vigilem spolianit: claua drachonē. Sciendum est q̄ egli cretula et spertula fuerunt tres filii hesperi qui fuit filius iapeti et frater atlantis. he tres finguunt rōrtū habuisse in quo erat arbor ferēs poma aurea et dracho pugil seruabat hercules autē drachonē superans secū poma deportauit. ¶ Per has tres sorores intelligimus intellectū/memoriā et secundā. p̄ ortū in quo erāt poma aurea intelligit claustrū pectoris/p̄ arborē poma aurea ferentes phēam/sciūmas sciētas et p̄ clusiones: et materias cōtinente. per drachonē vigilem intelligimus animis continuē in exercitio studij p̄manente. p̄ herculē quālibet discipulus subtile et diligente q̄ studēdo vel disputādo rapit aureas et preciosas suas phēas: et drachonē. i. mḡm suū superat. ¶ Dicūt tñ aliū q̄ athlas est ille qui habebat in yridario suo poma aurea. Et ad veritatē (ut dicunt) athlas fuit rex orientalis in astro

Liber Theodoli

nomia peritus: hercules fuit eius discipulus: sed athlas habebat magnū thesaurū quē hercules sibi rapuit. Exponi potest sic. hercules sīg̃ virū virtuosum: athlas sīg̃ carnē/dracho vigil sīg̃ motus illicitos carnis qui serpūt in homine: et vigilat die ac nocte tētādo nos. sic & alchides. i. homo virtuosus: athlas tē. i. carnē denūcīt: et inde thesaurū asportat sīg̃ virtue. Et qm̃ de athlāte hic mētio incidit. Scīdū sīm̃ poetas qd̃ vt dī. i. nūj. methamor. Athlas ha-
buit r̃nūm̃ q̃ fili⁹ lōuis poma ei⁹ aurea raperet: et iō voluit rapere perseū in domo sua: sed perseus mōstrauit sibi caput gorgonis: et ip̃e in montē lapideū mutat⁹ est ṽsq̃ ad celos ele-
vatus: et tūc persius potuit illi poma rapere, p̃ libito. Et iste athlas dicebat homo magnus
q̃ celum suis humeris sustinebat/pedes erāt supra terrā/vnū brachijū eius erat in oriente
et aliud erat in occidente: et fuit rex vltimor̃ hyspanie finū. ¶ Iste athlas pōt sīg̃ quēlibet
dīnitē & anarū: perseus nobiles principes & tyrannos: et q̃ nōlunt rustici aliqd̃ subsidiū mini-
strare istis nobilibus: iō sepe ip̃i expugnat̃ /depauperant̃ & depredant̃. ¶ Uel iste athlas
sīg̃ altos & subtilest theologos & phos disputantes de celestibus: q̃ frequēter nō recipiūt in
corde suo perseū: hoc est xp̃m̃: sed magis curant physicas & peregrinas doctrinas: & nō mo-
rales: ideo d̃. ap̃. g̃ gorgonē. i. diabolū: mutat⁹ in lapide⁹: p̃ dāritā cordis & obstinationem.
De talibus dicit ap̃. ad Ro. i. Qui cū dēū cognouissent nō tandem dēū g̃ orificauerūt: sed eu-
nuerunt in cogitationibus suis: et induratū est insipies cor eoz. ¶ Istud potest statim appli-
cari ad aliquos nr̃i tp̃is: q̃ derelictis moralibus: vt biblia li. Ethic. textib⁹ suarū script⁹ quat-
tuor doctor̃ ecclesie se conferunt ad alias steriles & infruituosa subtilitates: et hec de p̃ma
particula nostri textus. ¶ Circa secundū aduertendū est. q̃ gerion gygas fuit q̃ triplice for-
mā vel tria capita habuit: quē hercules superauit. Unū dicit Catholico in hoc verbo ¶ geri-
on fuit rex hyspanie tricorpor: quod nihil aliud est nisi q̃ fuerūt tres fratres eiusdem concor-
die: vt in tribus corporibus quasi vna aia esset. Et q̃ iste tribus insulis prefuit balearibus.
sc̃ maiori & minori & ebuso: et eū hercules superauit. ¶ Moraliter alchides vt p̃ri⁹ significa-
bat hoīem virtuosum: q̃ deuicit gerione. i. terrena: hic habet tres partes p̃incipales: q̃ vel
denūcīt mundū carnē vel demonē: q̃ nobis & tñue assunt tētādo. Uel gerion est diabolus
qui tripliciter hoīem infestat: cogitatione vñu & opere. Hec p̃bitas herculis tāg̃ & boetio
vbi supra. ¶ Circa tertīā particula sciendū est. q̃ serpens in palude grecie manebat: quem
hercules inuasit: sed cū vñū caput abscinderet multa renascebant. sed tandem hercules p̃m-
cipale amputans igne cōbussit: et sic deuict⁹ fuit. Veritas fuit q̃ in grecia palus erat q̃ maxi-
me partu illi⁹ terre nocebat serpēs: hydrus dī eam inhabitasse: q̃ ibi erat aqua. hydros enī
grece est aqua latine: sed hercules riuiulos voluit obstruere: vno aut̃ obstructo aqua ad plu-
res crescebat & redundabat: sed tandem & geriē lignoỹ illuc apposuit: et sic illum flumū siccanit
hercules. i. virtuosus volēs abscindere motus carnales: debet p̃incipales abscindere: et ali-
qñ vno absciso alij nascunt̃: sed op̃z diligēter totū igne charitatis torrere. Aliqui cōparant
materiā de predestinatione diuine hydre: q̃ abscisa & soluta vna difficultate veninat due &
emergunt. ¶ Circa quartā particula aduertendū est. q̃ pulchie hec narratio & plura tangit
vñ. viii. enīd. Et illa est decima p̃bitas sīm̃ ordinē Boetij. Unū cacus fuit fili⁹ vulcani: qui
ignē p̃ os mittebat. hic aut̃ multa mala fecit euādro q̃ regnabat in litore tyberino: vbi nūc
est romia: et multas vaccas sibi furabat: et versis vestigis secū traxit in fœna: q̃ erat in auen-
tino monte: vel in apentino in quo habitabat. Et cū vna illarū mugilē furtū suū esset her-
culi nunciatiū extractus est & occisus. ¶ Tegumentū morale pōt esse: q̃ cacus ponit p̃ ma-
lo: nū cacus grece malum est latine: et est malus filius vulcani. i. ire emittens ignem iracun-
die & detractionis p̃ os. Per euandrum intelligit vir bonus (ab eu quod est bonū & andros
quod est vñus) qui ē infestabat cacus rapido bona sua & fraudulēter: sed bonū euādri mani-
festat: et ip̃e cacus ponit & superat & vñncit. ¶ Circa quintam particulam sciendū est q̃ her-
cules descendens ad inferos ppter raptū theseū. Uel sīm̃ alios proserpina tumultū ne cerbe-
rus lataret propter quod traxit eū ab inferis. Cūq̃ cerber⁹ vidisset insolitā lucē spumas
pit erigere ab ore super herbas vnde venena nascabant̃ que dicunt̃ aconita. vñ. viii. me-
thamor. Est via declinans q̃ tirintiūsheros. Restantem contraq̃ diē radiosq̃ micantes.
Obliquos oculos nexis adamantē catheinis. Cerberū attraxit. t̃c. Intellectus est talis. Sa-
piens aliqñ descendit ad inferos. i. ad bona tp̃alia: vt aliū liberet: sed dū cerberū extraxit. i.
curā terrenoỹ que carnē deuorat: lucē nō potest tollerare: sed venenū spumat dum sapiēs
temporale in comparat curā ad celestia: tñnc ista apparent veneno plena & corruptione. vñ
cerberus tria capita habet. i. tria capitalia peccata sc̃ irā superbiā & inuidiā: quibus corre-
spondet tridux bonū. s. amor dei / amor proximi / amor sup̃sius. Superbia enim destruit
amorē dei. Inuidia amorē proximi. Et ira corrodit seipsum. Et hec vitia hercules ligat tri-
plici virtutēs spe fide & charitate: vel huimilitate charitate & tēperantia: et de hoc cerbero

William Purchard

Danide Ichness

Danide Ichness

W. H. D. Ichness

Aum commento.

etiam tangit Boetius in metro finali. iij.li. et Virg.v. eneid. Et de ipso de istud. Cerberus omnis volans tria possedet ore canino. ¶ Ex istis. xii. probatibus herculeis: et proprietatibus etiam agamenonis. vixis concludendo. Boetius inuitat nos ad libenter sufferendū labores: et habendum fortitudinem versus animo dicens. Ille nunc fortes ybi celsa magni duxit exempla via. et. Et herculem aiunt propter probitates suas translatum in celum. ut de in methamor. ix. sic. Ubi mortales trahunt exiit artus parte sui meliore viget. Circa finalem particulam nisi textus de qua per Senecā tragedijs. sicut de aliquibus alijs tangentibus hercule sciendū est quod cum hercules peteret sibi uxore deyaniram filiam oenei regis calidonie patris thidei et meleagri. et illa iam acheloo pro flumine promissa fuisse ea pugnauit contra acylouz (ut tangit Boetius) quo superato ipsam accepit in uxore. Et cum pariter venissent ad quemdam flumium habendum: et ille pluviis intumuisse: promisit quidam centaurus noī nexus se fideliter portare illam extra flumini. sed eam voluit cognoscere: et eum sagittauit hercules sagitta venenata. Ille autem cum iam moreretur. tradidit deyanire quandam camisiam sanguinice hydrelernē intoxicatā quam dixit talis esse proprietatis: quod si hercules alia ab ea duceret uxore et indueret illam camisiam statim ad amore eius reuocaretur. Post multa tempora hercules debellauit quandam patriam ybi dilexit ylam reginam etholie filiam critoy: hoc audiens deyanira per lycā predictā sibi camisiam qua induita veneno cōburebat. Consideras ille euensis illud per lycā illū in ore funde iactauit in auram qui diriguit in lapide quod adhuc eborea regione humanam seruat figurā. hic p̄t̄ quod hoies p̄bussimū et strenuissimū per mulieres sunt occisi et victi: sicut dicit egregius versificator. Edam sansonem regē dāmū et salomonē. Femina decepit quis modo tutus erit. vñ de isto hercule dicit Seneca in tragedijs. quod post multa bella peracta: hercules seruiebat ad omphalem. et istud recitat breuiter Terentius in enacho dicens. Qui minus quod hercule seruit omphale et. ¶ Adverteamus est quod boetus hic tangit in metro finali iam allegato. quod dum hercules exercitaret: aspergit geminos centauros. et emissa sagitta vulnerauit de istis in metro finali. iij.li. de cololatione ybi de. non ixionū caput belox precipitat rota. et. Et sufficient de isto textu. ¶ Construe. Clava de a cleo. et. percuto alchide. et herculeis spoliauit. et priuauit. pomis aureis drachonē vigilē. et. cotinue seruantem alchides inquam rapit pompam. et turmeam vel in armenta animalia. Serionis: illius viri ipse consumperat. et omnino destruxerat et occiderat ydream. illū serpētē. Causa ille vir ferocius et latro peruersus cessit. et locū dedit ei. scilicet herculi. ianitor. scilicet cerberus. et dicitur a iama quod est porta orchi. id est inferni (et dicitur ab orche) suscipe succubit. et supponitur et submittitur hercule. demum. et finaliter: deyanira. illa mulier. pelle. et. mere trix (quia alijs supposita fuit. dicitur aitez appellando alia. vel a polliciendo. et illaqueando. incendit. et combusit. superbū id est exaltatum herculem propter egregia gesta sua. vel superbum. et nobilem. ut apud virgilium in. iij. eneid. in principio. Cecidit superbum illum superbum id est nobilem.

Sanson exuīis indutus membra leonis
Sternit mille viros/ deuastat vulpibus agros
Urbis claustra tulit necuorum vincula rupit
Fraude sua tandem prescindit dalida crinem.

¶ Alithia narrat historiam proportionabilem premissa dicens. quod vir quidam fortissimum dicitur sanso hinc membra tecta pelle leonis occidit mille viros: et dicit quod ille agros cum vulpibus deuastauit. dicit iterum. quod secum duxit portas ciuitatis: et rupit vincula quibus ligabantur finaliter uxores eius dalida per abscessionem capillorum sibi vires subtraxit. In precedentibus vise sunt historie positi libro Numeri et iisque. hic describitur alia que habetur libro Iudicium viij. ybi de in principio capituli. Rursum filii israel fecerunt malū in conspectu domini quod tradidit ea in manū philistinorum. xl. annis. Erat autem quidam vir de sara et de stirpe dan noī in manē habens uxorem sterilem cui angelus dñi apparuit et dixit ad eā: sterilis es et absq; liberis. sed cōcupies et paries filium caue ergo ne bibas vīnum: nee cicerā: nec immundū quicquid comedas: que concipies filium/ cuius non tanget caput nouacula. et ipse cōcupiet liberare israel de manu philistinorum: et hec illa renunciabit marito suo. ut patet in textu. Et sequitur in fine peperit ea filium et vocavit nomen eius sanson/ crevitque puer et benedixit ei dominus.
¶ Istis premissis descendendum est ad singulas nostri textus particulias. Prima particula erat de occisione leonis. De qua habetur Iudicum decimo quarto. in quo dicitur quod sanson a parentibus suis petuit mulierem vnam philistinorum uxorem et cum descenderet in chānata

Liber theodoli

apparuit catulus leonis seimus et rugiens: et occurrit ei. sed sanson dilaceravit eum et occidit.
et descendit et locutus est mulieri illi. et post aliquos dies reuertes ut acciperet eam. declinauit ut videret cadaver leonis: et ecce examen apum in ore leonis erat fauus mellis. et cum esset in chanaata et cives loci illius venissent. dederunt ei sodales triginta. qui cum essent cum eo: illis proposito sanson pbleum vel enigma dicentes. De comedente exiit cibus. et de forti egressa dulcedo. quod nisi soluerent triginta syndones totidem sibi darerent. si soluerent et ipse daret eis. Sed cum ipse illud exposuit. vox sue importune eum roganti. et ipsa suad indicauit cibis suis. **C**iste sanson significat christus qui ab angelo pronunciatus est. qui occidit leonem: hoc est dyabolum et deuicit. et portas inferi aperauit et cofregit. In cuius ora fons fauus mellis. hoc est in lympho patrum. ad quem oes sciti an passionem christi descendebant. reperit scitos patres patriarchas et prophetas qui prophetias et alias scripturas dulces et scitas conscripserunt. Et hec de prima particula breuiter dicta sufficiat. **C**irca secundam sciendu est. ut de iudicium. xv. cap. qd cum sanson esset solus. ad eum interficiendum missi sunt mille viri fortes. quos oes sanson cum maxilla asini interfecit. **H**oc potest exponi. et dicunt gloses. quod iesus christus per dalidam et sciam predicationem pauli mille viros ad fidem christi conuertit. quod paulus qui ante fuerat seuisimus tyranus: effectus fuit gloriissimus et electissimus predictor. ut patet ex decurso suaru epistolariu quas misit modo ad romanos. non ad alios. **C**irca tertiam particulam aduertendu est de istis vulpibus habetur originaliter Iudicium. xv. vbi dicitur quod sanson perrexit et accepit vulpes tritice messis. caudasque earum iunxit ad caudas. faces et ligauit in medio: quas igne succedens dimisit ut huc et illuc discurrerent. qui statim perrevererunt in segetes philistinorum. hoc est christus permisit vulpes. id dyabolos tentare hoies. et quasi vastare. **A**lij per sansone in hoc passu intelligunt dyabolum qui agros huius mundi deuastat hoc est falsis predicationibus et hereticis. qui seminat zizania inter fratres et falsam doctrinam disseminat. **C**irca quartam partem particulam considerandu est. quod de ista destructione portarum habetur Iudicium. xvi. cap. vbi dicitur quod eis etiam sanson intrasset gazam civitatem philistinorum. cives circuiderunt eum silentio. ut in crastino eum occiderent. Et sanson media nocte cōsurgens venit ad portas civitatis. et apprehendit ambas fores cum postibus et eas portauit ad verticem montis qui respicit ebron. Post hec adamanuit mulierem que habitauit in valle soeth: et vocabatur dalida. Istud exponitur iuxta precepta. quod christus inferni portas fregit. et sanctos patres ibi existentes. ad montem. id paradisi gloria deportauit. **C**irca quintam particulam sciendu est. quod dalida monita a philistinis inquisiuit a sansone ubi esset aut lateret eius fortitudo. et dixit quod septem funibus humectibus ligatus esset infirmus esset ut alij hoies quibus et ipse ligatus esset: sed eos rupit quomodo si rumpat quis filum stuppe tortum sputamine. et non est cognitum quo esset fortitudo eius. Illud habetur Iudicium. xvii. hoc potest exponi de christo qui vicula mortis rupit quoniam tertia die ipse a mortuis resurrexit. Alter sic. si christus habuisset septem peccata mortalia infirmus fuisse sicut alii hoies. sed non obstante quod philistini. id dyaboli vellent tentare et inducere ad peccatum: ipse restitit. et tentationes superauit et evasit. **C**irca sextam et ultimam particulam aduertendu est quod hec particula originaliter sumitur Iudicium. xvi. vbi dicitur quod postquam sanson ter fice dixisset vox sue in quo virtus eius consideret: tandem dixit ad regem veritatem. Dixit ergo. Ferrum nunc ascendit supra caput meum. quod nazareus. id consecratus domino sum de vetero matris mee. et si rasum fuerit caput meum. recedet a me fortitudo mea. Et illud illa daslyda mandauit principibus philistinorum. et cum dormiret super gemmam sua. tonsor rasit eum. et fortitudo discessit ab eo. Et philistini sibi statim oculos eruerunt. et eum gazam duxerunt et molle fecerunt. Jamque crines renasci ceperant. et connenerunt principes philistinorum et immolarent hostias et epularentur et gaudent in epulis. quia sansonem habebat in manibus suis. adductus autem ibi de carcere ludebat ante eos. feceruntque ipsum stare inter duas columnas. dominus autem erat plena philistinorum respicientium sansonem. Et oratio facta. Sanson vnon colsum leua. altam dexteram accipiens dominum deiecit. et omnes et seipsum interfecit. et sepultus est in sepulchro patris sui. **E**x hac parte clare appareat fraudulenta conditione mulierum. que suis fallacibus hoies fortissimos et prudentissimos molles et insipientes efficiunt. Et latius declarari potest hec particula sicut alie precedentes quia in qualibet materia pulcherrima continetur que summatione superius pro viribus expressa est. Uerum est tamen quod hic per capillos sansonis (qui sunt pars superflua ut sciunt naturales philosophi) intelligunt humanitatem christi. quod morti tradita fuit. et de medio sublata per dalidam hoc est per synagogam iudeorum. quod christus crucifixit. sicut pie et deuote quilibet euangelistarum describit. **C**onstrue. Sanson ille vir (potest esse indeclinabile. et ita sit frequenter) induitus membra sua (ecce tunc participium derivatum a verbo maxime transitionis regit actum suum. id est homo passus deruit) expulsi. et spolijs vel pelle (et dicitur exuere exuariu. vel singulariter exuuiu) et dicitur

CLIII COMMENTO

ab exundo) leonis illis alios fortissimi. sternit. i. occidit (et hinc pōt sum tempus pro tem-
pore. scz presens pro preterito) mille viros. i. hoies viriles et fallaces deuastat. i. consumit et
dissipat agros. i. arna. campos vulpibus. i. animalibus illis fraudulentis (ut semper dicunt) va-
pores. apologi esopi et aliorum in quibus sit mentio de vulpe. & autē vixipes quasi volubi-
lis pes. et est ethimologia. & per ipsam fallaces hoies intelligunt) ipse inq̄ tulit. i. portauit
secum claustra urbis. i. portas ciuitatis. quibus ciuitas claudebatur. rupit. i. fregit. vincula
i. ligamina heruorum. i. cordarum factarum de neris. quibus ligat⁹ erat. Dalida. illa
lier vxor eius. prescindit (pōt scribi per s. i. c. & tunc etiam per n. i. componit⁹ de pre. i. scindit
dis. vel scribitur per c. tūm et sine s. & tunc cōponitur de pre et cedo. dis. cecidi cessum. tandem
i. finaliter. crinem. i. capillos ipsius sansoni. i. sic crinem. i. crines (numerus pro numero). &
est h̄ypalage: vt. q. eneis. Armato milite complent. i. armatis militibus. Uel potest esse ale-
otheca de qua dicitur. Aleotheca genus nescit numeros nec casus. sua fraude id est per
deceptionem fraudulentam. Chec historia conuenit clare cum narratione priori. quia
ibi de hercule viro probissimo et strenuissimo visum est. hic autem in presenti de sansone
viro fortissimo.

Nomina mille Deum batem defendite vestrum

Qui colitis ditem. qui stellifera regionem

Qui partes mundi. qui stagna sonantis abyssi

Nomina mille Deum batem defendite vestrum.

Chic incipit sc̄da pars hui⁹ libri. incipiendo a parte executiva. scz primus cretheis. qz si in-
cipiamus i. principio. erit tertia. et in principio potuisse dividenda pars. Primus cretheis
Prima diuisio contra istam. Et hic videt posse signari prima debilitas pseustis aduers⁹ alis-
thiaz. Fabulas enim et narrationes varias proposuit pseustis. et alithia semp promptissime
respondit. hic igitur occasione huius pseustis tanq̄ de priorib⁹ viribus diffidens. auxilium
a dīs petit et exposcit. Et istū textū possimus sic diuidere. Primo ponit debilitatio pseustis
& exprimitur per deorum suorum invocationem. Secundo quasi per desperationem et con-
questam. Sc̄da ibi. Quadrupedes phebi. &c. Uel secundū alias diuisiōnem tactā in illa parte
Primus cretheis. Sic continuatur iste textus ad precedētes. in precedētib⁹ posita
rata sunt multa gesta in tribus etatibus mundi. hic consequenter narrat gesta in duabus
alijs etatibus sequentib⁹. Et diuidit. Primo ponuntur gesta in quarta etate tēpore reguz.
Secundo in quinta. Secunda ibi. Inscius esse deum. Itē prima in duas. Primo ponit num-
num diuinorū invocatione. Secundo disputationis incepit prosecutio. et fabularū et historia
narratio. Secunda ibi. Certauerit sequi. vel ibi. Ne regis corpus. Item primo ponit
invocatione facta per pseustum. Secundo q. alithia. Sc̄da ibi. par idemq̄ deus. In prima par-
te invocat deos suos. O mille dī qui mille habetis nomina tunc me vestrum vate & vī hoī
exaltatorem. & vestre secte dogmatizatorem defendite. Uos o dī celicole et quondameras mū
di partes et etiam i abyssum incolitis. me vestrum vatem quoſ defendite. Ex hoc textu ap-
paret pseustum esse falsum prophetum et infidelem inuocet plares deos. Et in scriptum
est in psalmo. Omnes dī gentiū demona. do minus autē celos fecit. Ceterum est ta-
q̄ stoici dixerunt vnus tantum deum esse. sed alia dicebant deitatis membra vel officia.
Et illud videtur sentire. Virgilus qui in. vi. eneidos dicit sic. Aureus et solis & lento
mine ramus. Junoni inferne dictus sacer. &c. Ubi innuit q̄ est eadem deitas que in celo ap-
peliat luno celestis. et in inferno uno infernalis. Et si velit aliquis latissime & perfectissi-
mam materiam de dīs istis sive celicolis superis & alijs intueri videat fulgentiū mythologi-
arum melius in tredecim libris Iohannis boccacij. de genealogia deorum gentiliū p̄ to-
discursum libri. Est tamen aduentū q̄ maximi philosophantes: vt Aristoteles/
Plato et alij oēs posuerunt esse deum. primam causam. infinitum. omnipotentem &
sibi attribuebant omnia que ducit ad perfectionē. vt patet expresse per philosophū duodeci-
mō metaphysice. vbi concludit. Unus ergo princeps. Quoniam vero hic de dite deo sit
mentio. ideo sciendum est q̄ dis ditis idē est q̄ pluto. & sicut uno filiorum saturni. Juxta il-
metra Jupiter astra. fretuz neptunus. tartara pluto. Regna paterna tenet tres tria q̄s
suum. Est ergo pluto infernorū et tenebrarum. Describitur autē homo terribilis in solio sul-
phureo sedens. tenens sceptrū regale. calcans sub pedibus suis cerberum tricipitem iuxta
se orant tres furie infernales. et tres arpiae. de throno eius sulphureo exēunt quatror flumi-
na. scz cochitus /cthe/phlegeton/ et stix. proprie ipsum sedet regia erebi proserpina. Alle

D. i.

Liber theodoli

gorice. iste pluto est lucifer ille princeps tenebrarum dyabolus cuius vxor est proserpina. i. iniquitas eius malicia. sedet in soleo sulphureo. hoc est in corde lorcido et ferido. ppter du-
rictiam ubi dominat. Et si in anima peccatoris rapiatur ipse diabolus ubi etiam reperiatur
innumere alie pestes et alia vita multa. vt cerberus. i. auaritia. furie. i. concupiscentia. arpie
ille aues immundissime. i. rapina. Iste arpie sunt tres. scilicet etelle. occipite. et celene. sicut
sunt tres species rapinarum. scz publica que fit per tyrannos. occulta per usurarios. frandu-
lenta. balluos et prepositos qui tenent preposituras suas ad firmam maxime: cu ramen po-
tius deberent dari certa stipendia pro exercitio illorum. qd ab eo posere aliquid. vt dicunt le-
gisterne daretur occasio iniuste et indebito extorquendi pecunias pauperibus. Et ista rapi-
na figuratur Daf. viij. cap. vbi fit mentio de vrso. qui habebat tres ordines dentum. ¶ Uel
iste pluto pot significare quilibet malum et austernum principem vel prelatum. cuius vxor est
auaricia et rapina. Soleum autem habet sulphureum. i. vile nomen infame et vituperabile.
iuxta quem habitant multa genera hominum peruersorum et malignorum consiliariorum et offi-
cialiorum. Sup isto videatur aliter Fulgentius. ¶ Construe. O noia mille deum. i. deorum (syn-
copia visitata et debet legi ista littera hypalagice. et hoc est) o dñi mille noim defendite. i. pro-
tegite. adiuuate vestrum yatem. i. me vestrum pugilem. o vos dñi qui colitis. i. honoratis di-
tem. i. plutonem deum inferni. (Iuxta hunc versum. Dñs pro plutone: pro diuite vis quoqz
pone. Et est masculini generis. pro diuite vero generis communis.) O dñi etiam qui colitis re-
gionem stelliferam. i. ferentem stellas. scilicet celum. hoc est o dñi celicoli. qui colitis ptes
rias mundi. et qui colitis stagno (dicitur aqua artificialiter stans) abyssi (abyssus secundum
catholicon dicitur profunditas aquarum latitudinum. et dicitur quasi sine bysso. i. candore.
vel dicitur quasi ad ipsam. qd ad ipsam tanqz ad matrem omnes aque reuertunt. sonantis. i.
resonantis. O nomina inqz mille deum. i. c. vt prius. Et iste versus repit in quo pseusti su-
am orationem cōgeminat et inuocationem deorum.

¶ Par idemqz Deus / magestas gloria virtus
Quod fuit est et erit / te collaudat tibi seruit
Cui tres personae / tria nomina sunt sine fine
Tu sine principio nos vincere falsa iubeto.

¶ In hac parte proportionabiliter alithia facit inuocationem vni veri deitatis. dices. O deus cui
est maiestas virtus et gloria. cui oia presentia et futura subseruant. qui es trinus in personis
et unus in essentia. habes tria noia scz nomine patris. et filii. et spiritus sancti. Tu inquit o summe de-
us. qui non habuisti principium. nec habebis finem. supplico tibi quatinus me adiuuare et dirige
redigneris. vt falsitate pseustis deuincere et superare possim. ¶ Sciedi est hic. qd si pseusti
inuocauerat sua munimina sicut prius inuocauit. et in ipsis suis spē tota reponuerit. qd cum
vt dicit in psal. Aures habent et non audient. nares habent et non odorabunt. Merito alithia
per quam aia fidelis et deuota intelligitur. recurrit ad dñm sponsum suum ab ipso auxiliū expo-
stulans iuxta docimētū psal. Jacta cogitatiū tuam in dño et spē te emutret. i. c. qm sperantē
in dño misericordia. ¶ Aduertendum est yterius qd in. xiij. methaphysice solet pbar. et tra-
ctari late. qd est ponēd' unus deus. qd est om̄ rerū primus princeps. Unde ratio et bonū et per-
fectio ymiseri constitut in ordine entium naturalium inter se et in ordine ad unum primū. qd qd
ola ordinantur. Et ideo elementa sunt ordinata. ppter mixta. iuxta ppter aialia biuta. et
bruta. ppter homines. et ista inferiora ppter superiora. superiora ppter intelligentias.
et intelligentie ppter unum deum primū. Itē primus princeps iste. scz deus ipsum est semp
cessus esse sed illud necesse nō pot. multiplicari. qd si sic:ia esset multiplicatum. qd in eternis pos-
set esse non differunt ppter secundo phisicorum. vel ergo necesse eēt multiplicatum ad finita ut ad
infinita. non scdm qd in nulla specie multiplicatio individualiorū est determinata. ergo ad infi-
nitā. et ibioia possibilia de facto sunt. ergo infinita sunt necesse esse. Vident ibi multe altera-
tiones. et latius ponūtur per Albertū magnū in suo tractatu de causis. ubi profundissie ista
materia pertractat. Et ad idem in ppositionibus procula que factus est alius tractatus qui
intitulatur liber de causis. ubi ista materia subtilissime tractatur. Considerandum est yterius
qd beatus Bernardus dicit sic ad deum. qd uies es in via. qd magnificus in iusticia. qd ma-
nificus in grā dñe deus noster. non est qui simulis sit ubi respicis humiles misericorditer sal-
uas peccatores. Et Augu. super. x. sermone. xix. Deus illi totū est si esurieris panis tibi est si
fit aqua tibi est. si es in tenebris lumen tibi est. si nudus es et uestis tibi est. et cetera.
¶ Aduertendum est consequenter qd vt tenet fides catholica. deus est trinus in personis.

CUM COMMENTO.

vans in essentia. sicut in symbolo athanasij. Quicunq; vult saluus esse. Et in symbolo apostolorum. Credo in deū. Et de ista benedictissima trinitate videantur tractata in primo sententiarium in textu per magistrum et alios doctores theologie. ubi etiam tractatur materia de processione spiritus sancti ab utroq; scz patre et filio. In quo puncio principali est discordia in latinos et grecos. ideo laborandum est ad. unione ipsorum nobiscum. unde tñ primus inter nos facta. **C**onstrue. O deus ex n̄ vel qui es. par. i. equalis p̄i et filio et spiritu sancto qui sunt tres persone. tñ unus est deus op̄s. q̄ pro et idem. leadē essentia in trinitate personarum. tu dico maiestas. q̄tum ad p̄em) gloria (q̄tū ad filium) virtus (q̄tū ad sp̄m sc̄m) De attributis diuinis nō est hic videndū. q̄r materia illa per theologos tractat. Et cuiuslibet istorū pot̄ intelligi hoc sit tibi distingendo. maiestas sit tibi r̄c. cu. l. deo tres persone sunt. scz p̄filius / et sp̄us sanctus. tria noia sunt. etiā sine fine. hoc est eternaliter (illud qd̄ est in p̄ni fuit in preterito et erit in futuro) collaudat te. seruit tibi (q̄r es dñs dn̄tantū r̄c.) tu inq; qui es. sine principio. iubeto id est principio. vel velis. vel puto. nos (que proveritate tuenda decertamus) vincere. i. superare. falsa (et tenetur neutraliter) id est falsitates hominum et fraudes hereticorum et schismaticorum. Et sic patet q̄ sicut pseustis primus invocat sua numina. ita alii h̄ia hic invocat verū deum omnipotente eternū et infinitum ac ineffabilem.

Certauere sequi demissis frondibus ornari

Orpheus per sylvas modulantem carminis odas

Erudicem motis qui regna tenent acherontis

Conditione graui iussit proserpina reddi

Confacta invocatione: ecce pseustis aggreditur materia vel disputatione vel altercatione inchoat. vel inchoata prius considerer continuat. Et dividit in duas partes q̄r primo ponit ficta pseustis p̄positio. Sc̄do alii h̄ia vera narratio. ibi. Ne regis corpus. Primo dicit sic breuiter. q̄r arbores sequebātur orpheli per sylvas melodiōse cū instrumētis musicalibus resonante. Dicit p̄teerea q̄r dea infernorū voluit q̄r erudices orpheo restitueretur. tali adiōne graui adiecta q̄r si ipsa retro aspiceret: ipsa ad inferos rediret. Ista fabula habet ab origine de transformatiōne in principio. xi. li. ybi de morte orpheli sed in p̄i. x. tāgit fabula de erudice. Sc̄endū ergo q̄r orpheus summi vates fuit et musicus filius phebi et calopis. vt tāgit Naro in buccolicis. habuit uxore erudicē. q̄r colligēs flores pedib⁹ pressit serpente. a quo inuenientata mortua est et descendit ad inferos. Orpheus ita dulciter corā dñs infernalibus cū lyra cantauit: q̄r proserpina dea infernorū ei uxore erudicē cocessit. talū pacto: q̄r si retro se repliceret eam statim perderet et ad inferos rediret. et q̄r eundo et incēdēdo retro se aspergit ideo ip̄a redit ad inferos. quā nūc recuperare potuit. **V**eritas historica fuit (vt dicunt) Orpheus fuit homo eloquēs et dulcetus ita vt holes passim per agros bestiarū more vagātes ad ciuitatem et vite honestatem redigeret. Conformiter ad suam Tulli in prohemio veteris rhetorice ybi recomendas facultas oratoria. Ista fabula exponit glose communes. Per orpheū intelligentiō eloquentiā. per erudicē mētis discretionē et sapientiā: que est amica et uxore eloquentie/inquirete Cicerone ybi nuper allegabatur. Ad me quidē dñi cogitāte r̄c. Ideo ip̄e hanc potissimum sententiā dicit) Ut exultauit sapientia sine eloquentia parū. pdesse curitatibus eloquentia vero sine sapientia numerū obesse plerūq;. pdesse nūc. Ista discretio lesa est a serpente et detrusa ad inferos: qn̄ deditur terrenis et ambitioni et talibus. Et sepe (vt ait hieronymus) insipientes idote et simplices celū rapiunt. nos aut cū litteris ad inferna demergimur. **I**sta erudices per orationes et instructiones orpheum reuocata erat ad viā salutis sed reincidit et recidivisuit in peccata priora. et sicut canis redit ad vomitū. ideo perpetuo in inferno tenebit. **E**vel orpheus pot̄ sigre rationē. cuius comes est erudice. i. sensualitas voluptatibus dedita. quā nitē retrahere ratio (q̄ semp remunerat) sicut patet de synderesi superiori illa portione rationis q̄ nūc extinguit (vt dicunt theologi). Renovatur aut sensuali tas et vijs per dulcedinem p̄dicationū et per lecturā scripturarū. sed homo ipse nimis sensuallati obediens et pmittēs rationē (q̄ dñs esse debuerat) ancillari. ad infernum iterū descendit q̄i vires inferiores nō plene obediūt superioribus. et in tali differētia viriū et rebellioē dānabit sine redēptiōe. Ista est explanatio glose cōis. Ultra ista dico q̄r orpheus est xp̄s filius solis. i. dei patris. uxori eius et amica est humana natura (quam dñs dilexit) et eam serpens. i. dyabolus tentauit et peccare fecit. vt visum est prius in illo textu. Incola primus homo r̄c. Et ita omnes descenderunt ad inferos ante passionē christi. Sed idem christus misertus amicē sue humane nature (quam creauerat et partipem sue glorie constituerat eam ab inferis

D. ii.

Liber theodoli

liberavit tali tamē pacto q̄ si peccarent ad infernum descenderet: quo nūc liberaretur.
Consequēter redeundo ad primam partē textus sciendū est q̄ postea orpheus contēnabat omnes mulieres et ascendit quēdā mōtem vbi dulcissime cum lyra sua resonabat: adeo ut arbores venirent ad audiēdū melodī illius carminis: et stabāt per ordinē iuxta ipm. ita etiā sara lapides/aves/lepores et talia. **Iste orpheus est doctor sanet⁹ vel predictor iustus/qui de inferno. i. de mundo venit ad acumen montis ad contemplationē dei et lecturā scripturarū sua sancta predicatione et vita pētōres lapideos et induratos et erectos per subiam cōuertit ad penitentiā et vitā rectam. Contingit autē q̄nq̄p q̄ quis iste vir fugit mulierē et palā viciosos earū mores predicit ideo oditur ab eis: et q̄nq̄ occiditur vel aliter gravatur. sicut dicit oīs. q̄ mulieres orpheū finaliter occiderūt.** **Construe. Oī. ille arbor certauere. i. certauerūt sequi orpheā. i. orpheū (actūs grecus est) iuxta illud alex.** **Cū teneat eus rectus aliquā sit per a quartuā modulātē. cū modulis musicis disponentē et canētem odas. i. notabilas. et inde dī melodia. et inde etiā dī odo propriū nomē: q̄ odores sunt glaciōes/leti/hylares/et gaudētes. vel dī ab odo quasi odore dans oībus per ethimologiam Et est odo nomen perfectissimū propter duplice figurā sphericā que inter figurās geometricāles est perfectissima sicut declarari solet circa primū de celo/vbi tractatur materia de sphericitate celi. vñ o est līa spherica signis perfectionē et in hoc noīe bis ponitur ad denotādū maiōrē perfectionē odonis. Uel ethimologisatur odo quasi oīa dans oīous ppter eius liberalitatē magnificētissimā et largitatē. Uel dī quasi demonē opprimēs per costātiā et virtutē vel ethimologisatur quasi omne diuinū obtinēs. quasi ipē sit de numero electorū et predestinatōrum. Uel dicitur odo ab odore virtutū et honestate vite. Odas ergo carminis. i. cantilene. Et est carmen equinoctī. vt ponit ebrardus. Carmē dictamē tē per silvas. i. per nemora. Et dī a sileo/es. (et hoc dico) frōdib⁹. i. folijs seu ramis/demissis. i. deorsum missis et de pressis/proserpina illa dea vxor plutoonis/iussit. i. p̄cepit et p̄misit/eruditē. i. illā mulierē/redi. i. orpheo restituī/cōditione graui. iam declarata (et hoc dico) illis motis. i. commotis per dulcedinem cantus et melodie: qui tenent. i. obtinent et inhabitant regna tenebrosa et apocalypsis acherontis. i. inferni. Acheron dī ab a quod est sine et chere salus: quāsi sine salute.**

**Nē regis corpus vererat predo malignus
Chordarum musa puer adiuuit cytharista
Cuius erat studium pelles tondere bidentū
Temporis articulo successit dextera sceptro**

Carmina M. T. C. 22. 2. 2.
In hac parte ponit alithia hystoriā vbi incipit narrare gesta aliariū duarū etatū. Et dividitur in duas partes pīcipales. Primo agitur de quarta etate in ipē regū. Scđo de quīta. scđa ibi. Inscīns else. **Et primo ponuntur hystorie regū q̄n vñus regnabat sup totū populu. Scđo q̄n regnū dinūm est ppter peccata salomonis. scđa ibi. Nubes ethereas. Itē prima in duas. Primo de duob⁹ primis agitur. Scđo te tertio. scđa ibi. Omnipotēs itidem.** **In prima parte dicit scđ. David cytharista impedit melodia chardaru et dyabolus vexaret corpus saulī. Dicit pīterea q̄ studiū dānid erat in tonsione ouīi. sed statim post effect⁹ est rex. pīns hystoria originaliter scribitur primi regū. xvij. cap. Et post q̄ in precedētib⁹ expediti sunt materie librorū Numeri et iudicū: et explanādo primā partē nīi textus. sciendū est q̄ israelitī primus rex fuit dictus saul. qui ex mādato dñi quandā cīmitatē destruxit. Illi autē deus inhibuerat ne aurū aliā bona s̄b secum ferret. sed ipse captus ariū pulchritudine ipm seclū asportauit. Unū iratus deus ab ipso spīlū retraxit: et spū maligno vari permisit. Et vt dicitur in fine istius cap. ad ppositū textus. q̄nq̄ spiritus malignus arripiebat saul. David autē tollebat cythara et pecuniebat eā in sua. et resocillabatur saul et leui⁹ habebat ab eo enī recedebat spūs malignus. **Saul pōt signe oēs hoīes mortales q̄ cupiditate et ambitione t̄paliū bonoru detēti a spū maligno. s. dyabolo agūtur: et oīa facinora eorū animus impellitur. David eisīḡt xp̄m q̄ interpretatur manu fortis et aspectu desiderabilis: q̄ ipsos hoīes ab errore calle: et tūlū tramitē dirigit et sic demonē impedit ne ceat hoīibus per suas versutias et tētatiōes.** **Circa illā particulā ad vidēdū modū in quo spūs iste mal⁹ cessabat et anim⁹ saulī ista musicali armonia recreabat. Sciēdū q̄ aliquātē speculatiū ingrediēdo q̄ oēs sensus nīi ex pceptiōe firma obiecti tētari soluū in dilectiōe vt patet per experientiā. Et inter voluptates (q̄ animis nīis et sensibus ingerit) nulla est purior et nature cōueniētior aut sociolorū q̄ illa quā auditus defert in mente. Et ob hoc oēs pythagorici et platonici dixerūt oēm cōpagniem nostri corporis et nostri****

CUM commento.

se coniunctam et compositam quadam coaptione et armonia musicali. Et ita sentit Boetius dices. Corporis status eisdem quodammodo proportionibus videt esse positus: quibus modulationes armonice in arte musica copulari demonstrantur. Et aristoteles etiam in viii. politico attribuit maximam efficaciam vim et potentiam in musicis. Unde in olympiadibus. Iouis sacerdotes confluentium ad sacra mortalius: quosdam sub frigidi modi sono incitatos reuocata inter vites seni suum rapiebant ita ut soproto exteriori tumultu profunditas non nunquam fitates attingerent. Unde pythagoras mitigauit: et deuulsi: et ad rationem adduxit vel eduxit quemdam adolescentem quasi furentem et volentem ciburere domum corrualis sui: propter meretricem quemdam ita gravata cum sponte succinuit pythagoras et eum retraxit. Undem enim ad experientiam sonos turbarum obsecros a demone adduci a perturbatione animi ad statum quietum. Ex quibus satis probabiliter et verisimiliter excludi potest et sonu dulci cythare gaudimus isti saulis potuit mulceri quibus illud attribui possit diuine dispositioni et permissioni. Circa secundam particulam isti terrae scientiam est quod de successione dauid in regnum huius. Regum i. ubi prius. Dauid manifestat per quendam iuuenem mors saul et ionathae filij eius: mestitia quam conceperit dauid. Et in ca. i. scribit qualiter vincitus est Dauid in regno super dominum iuda. Et in viii. ca. agit de dauid quoniam regnauit super dominum iuda et ebron: et posuit sedis cum abner principe exercitum. Saul qui traderet regnum Saul in manu eius. Per dauid intelligimus regem: qui interfecit Sola. i. diabolum: et portas inferni confregit: et contra philistinos. i. iudeos et infideles predicanit. Con. Puer. s. dauid cytharista. i. ludens cum cythara: adiuuit musa. i. musica scia: chordarum. i. fideliu musicalium: ne predo malum gaudium. s. diabolus qui male aiam nescit. et virtutibus depredatur. i. fatigaret corpus regis. i. saulis: cui scilicet dauid studiu. i. exercitu et labor erat: tondere scidecungatio est: et signi crines remouere (abradere) pellebidentium. i. ouium. Unde dicit Catholicus. Vide est quoddam instrumentum rusticorum bifurcatum propter duos dentes. Et quoniam est feignit omnis duobus dentibus: quod prominet et cum quibus ferit nasum: et est gaudium incertum: dextera ipsius dauid successit sceptro. i. regale regni saulis articulo. i. in brevi spacio temporis. hec historia habet claram quoniam et dependentiam cum fabula precedentem cythara orphae ex sua: i. dauid ex altera partibus.

Herbarum succos tractant silennius heros

Arte potens tali ut credas cuncta fateri

Eroxtes lucis virga reuocauit ab umbribus

Quam natam magne lactauit mamme nouerce.

Hic pseustis plibito suo incipit facere aliam narrationem dices. quod mercurius tractat succos herbarum et ab inferis alias cum virga sua reuocabat: tantum enim habuit arte ut illa ficeret. Dicit ultimo quod ipse iunone nouerca sua fuit nutritus lacte proprio: quoniam esset filius maie athlantis. Mercurius semper in poetis introducit ut iouis nuncius: ut per primum methamor. in fabula de yo. et de Virgi. viii. eneid. clare: ubi impiter mandauit ei et precepit venire ad eneam morantem cum dydone. Declarando textum latius sciendum est quod impiter multos habuit filios sicut ubique ponunt poete: quorum unus fuit Mercurius quem iuno tamen dilexit quod etiam lacte proprio ipsum emuntruit: et se semper illi benivolenti prebuit. Ille erat discretus valde in arte medicinali: et habuit virginem appellatam caduceam unde dicebat caducifer: quod in parte tacte pertinaciam viuificabat in partes mortificabat et suscitabat mortuos: et ad vitam de infernis reducebat. Fuit autem filius iunonis et athlantis qui per gorgonem a perseo in monte connuersus fuit: et optime describit Virg. in. viii. Eneid. Jamque volvitur apice et latera ardua cernit. Athlantis duri celsi qui vertice fuisse. Physice exponendo potest dici quod iupiter est aer superior iuno inferior mercurius et mentis currus. i. seruum humanus: et id filius iouis: quod per hunc reconciliamus in verbis: hunc lactauit iuno vberibus suis: quod cum loquimur attrahimus aerem inferiore quo atracto aspiramus et mentis conceptu exprimimus: ut per primum de sia. ubi dicitur quod vox est sonus aeris respirati ad arteriam vocalem percuti cum imaginatione signi. id est in principio summulorum logicalium quod vox est sonus ab ore aialis platus naturalibus instrumentis format. Quoniam autem hic de mercurio agitur. id eius descriptione videamus secundum fulgentium. Dicitur autem ut hoc habens glas in talis caput caninum in manibus hygma soniferum circumdata serpentibus: et gladium curvum dictum harpe: et hygma fistulam in ore: et galerum in capite ut galeam: sibi secreta galus: ex altera parte erat argus occulus. Ille est deus mercator. et id est mercurius quasi mercantum hygmos. id est dñs. Et etiam deus furtorum: et de viro in feminam se mutabat: et nigra candida plibito solebat. Astrologi dicunt mercurium esse planetam de se beniuolum: et est nuncius iouis: quod velociter facit cursum vel motum suum. Et ideo dicitur mercator dñs: quod ipse dicitur deus eloquenter mer-

D. II.

Liber theodoli

catores autē indigēt multa eloquētia: et nati in constellatione eius sunt eloquētes. Mercurius significare pot est quēlibet et bonū prelatū et superiorē qui est custos gregis dñici. Ideo habet caput caninū eripiēs aues a faucibus luporum infernalium: habet alas contemplatio-
nū. De quibus dicit Boetius. Sunt etenī penne volucres. tē. Talis habere debet virgā prudētie et correctionis gladiū seueritatis et iusticie/fistula eloquētie spiritualis: debet enī ha-
bere rhetorica diuinam: de qua pulchre more suo tractat dñs Suulermus parisiē. in suo
tractatu de rhetorica diuina. Debet esse vigil et diligens ad modum galli: uixta illum hymnum.
Ales dei nuncius. tē. Iste est deus mercatorū inquantū lucratur aias deo: et furatur
diabolo peccatores: et debet habere modo rigorem viri: modo suavitatem et beniguitatem
muliebrem fin diversas temporis et negocij circūstantias. Talis occidit argum. id est dia-
bolum vel quemlibet deprauatum. Alter significare posset sapientes muudi et aduoca-
tos utilitatem propriam sive prauitatem utilitati et publice preferentes: sed istud causa bre-
vitate omittit. Construe. heros herois dicitur vir fortis/probus/strenuus. sileniūs sci-
licet mercurius dictus a silennio monte in quo colitur: vel dicitur silendo. id est mouendo:
qua de summo celo ad terras mouet. Ideo dicitur interpres diuitū/tractans. id est tra-
ctando disponens/succos. id est aquas humores vel liquores herbarum confiando medi-
cinas/reuocat. id est liberavit et retraxit exortes. id est animas expertes. Exors fm Catho-
licon dicitur ab ex et sors. id est extra sortem positus: vt Sapientie. q. Nemo nostrū sit exors
luxurie vestre. id est alienis vel extra sortem/lucis. id est claritatibz/ab umbris. id est inferis
Umbrie proprie dicuntur anime vagantes circa sepulchra fin paganop. quorūdam erroneas
opinionem/virga. i. cum virga mercurius dico potens. i. doctus et instrutus tali arte medi-
cine vt credas alia cuncta fateri/confiteri (simplex pro composito illum ita esse potentem
in illa arte) quem scilicet mercurium/natum. i. filium(hic est et regit genitium
a quando reperitur participiū: vt a Virgilio primo eneis. Nata dea. tē) male. i. illius mul-
lieris filie athlantis: de quo superius aliquid dictum est. mammam nouerce (dicitur quasi
nouos arcens: vel dicitur nocendo nouerca eius erat uno) lactauit. i. lac ministravit et pie-
buit. Et hec de hac parte dicta sufficient.

Omnipotens istide polcenti dona sophie
Annuit intantum nature vincat ut vsum
Predictis ingenio decorauit menia templo
Confectum gazis euerit anno mulieris.

Chicalithia sūr subuincit hystoriā suā: et dicit breuiter sic. Deus op̄s salomonis pcessit mas-
gna et egregia dona sapientie: et idē salomo templū struxit. Ipse autē sapientē et diuitijs abun-
dans per amorem vni mulieris submersus et deceptus fuit. Ille textus habet tres patiu-
las. prima tractat de sapientia salomonis: de quo h̄f. iij. regū. iij. ca. vbi dī confirmatum
est regnū in manu salomonis filij dauid: et accepit filiā pharaonis: et nō erat edificatū templū
dñi usq; in diē illū. Et dū immolare salomon in gabaon vbi erat excelsum maximū et obtu-
lit mule hostias in holocaustū. Apparuit dñs salomon per somnū noctis dicēs. Postula qd
vis vt dem tibi. Et dixit salomon. Dabis dñe si placet seruo tuo mihi cor docile et possit iu-
dicare populu et discernere inter bonū et malū. Et dixit dñs: q sapientiā et nō aliud postula-
stides eris sapientē et intelligens intantū ut nullus ante te similis fuerit tui: et nullus post
surrectus sit: etiā similis sit tui. Et statim in eodē ponitur hystoria de iudicio salomonis
q̄n duabus mulieribus pro filiolitigantibus dixit. Afferte mihi gladiū et dividite infans
vniū. tē. Et illam hystoriā tāgit romanus ille papa Gregorij. xij. prius/dictus proprio noīe
angelus coriarus in litteris ad monumentū bulle dño Benedicto. xij. missis. Chic principes
clare introducūtur ad sapientiā et prudentiā pre oībus alijs exquirēndam: sine qua in
possibile erat ipsos regnare bene. Unus Egidius romanus in scđa parte primi libri de regimi-
ne principiū. ca. viii. oīdit q̄ decet reges et principes esse prudentes. Et cā est: q̄ sine pruden-
tia non est rex sūr veritate: sed noīe tm. Sed sine prudentia de facili vertitur in tyāmū. Ter-
no sine ipso nō pōt naturaliter dñari. Primiū sic p̄z. Rex est nomen officiū vel dignitatis: est
enī regis officiū vt suā gentē regat et dirigat in debitū finē: et hoc fit per prudentiā. Unus dī. vi.
ethicoz q̄ illos estimamus esse prudentes qui sibi et alijs possunt bona speculari et prouide-
re. Est ergo quidam oculis quo bonum et debitū finis cōspicitur: qui ergo hoc oculo caret
non sufficenter videre potest ipsum bonū nec finē igitur propositum: et sic talis carens pru-
dentia magis est signū regis q̄ sit rex: sicut denarius erēus vel plumbēus est signū aliquā-

CUM COMMENTO.

ad mille libras. Alia duo proportionabiliter declarat. Scđa particula nostri textus agit qualiter salomon edificauit templū dñi. et illud originaliter scribuntur. iij. regum. vi. cap. vbi dī q̄ domus quā edificauit rex salomon habebat quadraginta cubitos ex longitudine et alta proportionabiliter. et ponitur ibi et sequitur. Edificauit parietes domus intrinsecos tabulatis cedrini: et cōsequēter describit oraculum: et dī cōsequēter q̄ oia cooperit lambris aureis ope quadro ad regulā et ibi mirandū et pulchrū artificiū describitur. cuius expositiō remittitur omnino ad doctores theologos et ad sacros doctores. Ex hac particula clare patet. q̄ decet reges et príncipes esse magnificos. sicut tangit idē Egidius. c. xx. parte allegata vbi dicit. Tāgit phs. iij. ethi. sex proprietates parufici que si inessent regibus maxime derogarent regie maiestati. Prima proprietas est. q̄ circa oia deficit: q̄ esse paruficum est facere parua et de rectua. Secunda eius propria est si contingat etiā paruficū magna expendere pro paruo perdit magnū bonū. Tertia est quecūq; facit tardas facit. Quarta est paruficus habet mētationem principaliter quo paruos sumptus faciat. Quinta est q̄ semper expendit cu tristitia et dolore. Sexta est q̄ cu ipē nichil faciat videtur eisemp q̄ agat malora q̄ debeat. Ex q̄bus patet q̄ decet principē esse magnificū in cōstructiōe castrorū/ecclesiārū/ciuitatū/collegiorū. Summe tamen cauere debet ne hoc faciat de rapina subditorū ne dicatur sibi. Conseries lapidū varijs cōstructa rapinis. Corruet. aut alter raptor habebit eam. In tertia particula textus p̄ntis agitur qualiter Salomon per amorem mulierū fuit eversus. et de hoc originaliter. iij. regū. xi. cap. vbi dī q̄ amauit Salomon mulieres et alienigenas multas: cū tamē dixisset deus. Nō ingrediemini ad eas/nec ingredientur ad vos. certissime enī aduent corda vestra. vt sequamini deos earū. Et habebat salomon multas uxores et ecc. cōmbinas. Cumq; seuer ex esset depravatū est cor eius per eas. et adorauit deos alienos. Que videns deus dixit. q̄ habuisti hoc apud te scindam regnū tuū et dabo illud seruo tuo. verūta men in diebus tuis nō faciam propter dauid patrē tuum: sed de manu filij tui scindā illud. dabo illi tribum ynam propter dauid seruum meum/ et h̄erusalem quam elegi. Allegoriā aut exponendū est sic. Dauid vir fortis non edificauit templū: sed salomon. i. xps rex pacificus costruxit templū. s. ventrē gloriose virginis marie/ finaliter xps propter ecclesiam passus est mortem. et sic quasi seipsum abnegauit et factus patri obediens usq; ad mortem/mortem autem crucis. Ex hac parte clare apparet q̄ perniciosum est nimis adhērere mulieri. Pro quo videatur idem Egidius in. iij. parte ca. iij. vbi dicit q̄ mores iuuenū vituperabiles sunt sex modis. Primo vt dicitur. iij. rhetorice Iuuenes sunt passionū insecuriū. et maxime sequuntur cōcupiscētias circa corpus sunt enim incōtinētes et insectores venereorū actuū et magis reguntur passione q̄ ratione. Secundo sunt defaciēti vertibiles. Tertio sunt nimis creditui. Quarto sunt contumeliosi. Quinto sunt mendaces omnino quodāmodo pertinaciter adhērētes. Sexto in actionibus non habent modum sed omnia faciūt et in excessu cōtra documentum comici in andria. Namq; arbitror: apprime in vita esse utile vt ne quid nimis. Ideo per oppositum habentur sex alie iuuenū bone conditiones quas iste doctor numerat in primo capitulo quarte partis. Primo enim iuuenes sunt liberales. Secundo sunt animosi et boni spēi. Tertio sunt magnanimi. Quarto nō sunt male moti. Quito defaciēti miserentur. Sexto sunt verecundi et erubescitui. Et ista etiam tanguntur. iij. rhetorice. Ultimo circq; istam tertium sciendum est q̄ salomon multa habuit nomina sicut solet notari. et aper te dicitur et declaratur circa initia librorū biblie/ quos ipse composuit. s. sapientie/parabola m/ ecclesiastes/ cantorum. vt apparet per hec metra. Ithida pacificus salomon simul ecclesiastes. Appellant doctum quartuor ista virum. Construe. Omnipotens scilicet deus annuit concessit. iij. hide. id est salomoni (et interpretatur discretus poscenti/ requirenti/ dona sophie. id est sapientie (grecum) nomen est intantū. vt vincat ysum nature. quia non est visum nec auditum q̄ aliquis haberet naturaliter tantam sapientiam) isto dico predictus (de predor predictis) predictus. id est duies effectus/ingenio. id est ingenij sapientia (secunda brevis. id est honorauit. et dicitur decus decoris) menia. id est muros care singulare numero et declinatur menia/ menium/ menibus. temploq; dicitur a templo/ non est in yslu) amor scilicet inordinatus. mulieris (mulier dicitur quasi mollis aer/ vel quasi inulcens herum. de qua heroum: contra ioumianum. pulchra facile adamat. quod plures amant difficile custodiuntur/ molestem est possidere quo. nemo habere dignatur. minore tamen miseria deformis mulier habetur q̄ formosa seruatur. De qua Elopua. Femina feminum nil bene finit op̄ euertit. id est effrenavit/ destruxit eum/ confectum. id est repletum simul factū/gazia. id est diuiths. Hystoria conuenit cum fabula priori: quia sicut ibi visum est de mercurio de quo dictum est. Arte potens tali et. ita hic de salomone dicitur. Maturē vincat in ysum. Et ibi de iuunione bona nouerca. hic autem de muliere pessima.

Liber theoddli

**Gnosia cum rāros quateret dodona ratēndos
Māter larga ceres miserata fame pereentes
Tritholomum mundo misit serpente ministro
Qui p̄t̄num terrē speciem monstrauit ariste.**

Hic consequenter p̄seuntis reincipit pro libito tangens talem fabulam. Quodam tempore quo dōdona sylva crethensis, p̄ducebat paucos fructus. Ceres mater larga humani generis misera: instruxit tritholomū in agricultura: qui primis ministrante serpente hominibus modum colendi agros pro frugibus edocuit. Presens hystoria scribis ab Quidio circa finem. vi. methamor. vbi dicitur: *Ceres invenit de ammissione filie sue proserpine: misit sterilitatem per totam terram.* postq; autem filiam reperisset: misit tritholomū in terram qui hebatur a serpentibus: et per istum ceres dedit semina et fruges toti mundo. dū autem iste venisse ad domum Ludouici regis voluit cum occidere lyncus: sed ipse mutatus in lynx: quia suum militem occidere parauerat. Utleritas hystorica vt dicunt fuit: ceres fuit dominia diuissima: que tempore eiusdam famis acerbe per tritholomū procuratorem suum vendi iussit frumenta in diuersis partibus orbis. Ista fabula exponitur. Ceres est deus pater/ tritholomus est xp̄s: vel filius dei incarnatus: qui seminavit semē fidei nostrae fructum/ filia cereris est aia humana: que p̄cim et pteuaricationē p̄thoplasti pdita erat. Lynx est populus iudeorum: q̄ effectus est obstinatus et bestialis. Alter. Ceres est xp̄s qui post filiam suam aiam: de penetalibus plutonis. i. diaboliliberasset: etiā totū mūdū p̄nter post resurrectionē et ascensionē suam recreauit per semina euāgeliū publicata p̄ tritholomū: hoc est per discipulos suos: q̄ in omnē terrā exiuit sonus eoz. Advertenda est cōformiter ad textū q̄ in prima etate homines vescebanū glande et fructibus naturaliter in sylvis et agris sine cultura crescentibus: vt dicit Boe. v. de pho. phie. Felix nimis prior etas contenta fidelibus aruis. nec inerti perdita luxu: facile que sera solebat leiuia solnere glande. Tales fructus maxime abundantier crescebant in dōdona: qui semel steriles fuit. Ceres autē querē filiam suam instruxit tritholomū filium eiusdam hoīs: in cuius domo recepta fuit: agriculturā: habebat autem iste currum cereris tractū a serpentibus: q̄ sīm veritate tritholomus erat homo astutus et prudens. Physice ceres potest significare vim naturalem productum rerū per calorē et humorē: cuius filius dicitur proserpina: quasi prope terrā serpens: q̄ in celo luna est inferior planetā: que dñatur supra humida: et ea non vigente in rebus sterilitas: quia deficiente humore fructus non pullulant. Construe. Cum dōdona: illa sua quasi dona/gnosia/adiectuum est gnosius/gnosium. i. cretensis: a ciuitate illi patris sic dicta) quateret. i. produceret et emitteret (vnde quateret significat commouere/ concutere/ percutere/ vexare: et habet composita concutio/ percutio/ incutio/ discutio: vt dicit Catholicon) racemos rāros. i. paucos fructus (hic nomē speciei sumitur pro noīe ḡhis) ceres illa dea frugū: quasi creans et mater larga miserata (de misereor/ aris. et de misereor/ eris) homines supple pereentes fame (hec famē/ mis) misit mundo (dū a mundando per antifrasim: q̄ mundus non mundat: sed magis polluit. ergo qui manet in mundo quod mundus erit) tritholomū illum virū: et hoc dico serpente quodā ministro. i. ministrante sibi quisculicet tritholomus monstrauit (sine de: et tunc textus est speciem et non spem. si autem textus sic demonstrauit tunc diceat spem monosyllabū) primum spem vel speciem ariste. i. fūgium bladi vel segetis et dicitur de areo/ ares) terre. i. terrenis hominibus.

**Nubes ethereas precibus obstruxit helyas
Gramina nulla super madidus stillaret ut imber
Pulsus humo patria babit a torrente propheta
Suffecit pastus quem detulit assecla coruus**

In hac parte alithia incipit ponere hystoriā de pplo israel q̄i regnū eoz. illi diuissū p̄petū populi. Et dūdū i duas. primo ponit gesta tpe maloz. Scđo tpa quorūdā bonoz. ibi Occasum iōsue. Itē prima in tres. scđa ibi. Effusū terre. tertia ibi. Addictus morti. In primā parte dū sic. Ad preces helye nubes celi obstructe fuerunt: ita ut nullus humor caderet supra herbas terre propter qđ ipse expulsius est a patria: et babit de torrē: et comedit pastus in allatum per coruus. Chec hystoria habet. iij. regū. xvij. Unde helyas homo diuinus

mf wff wff

cum commento.

exorauit deum vt non plueret super terram annos tres et menses sex. quia videbat iezabel reginam gentile volentem cogere populum israel sa crificare idolis. postea autem orauit amo-
re populi israelitici. qd per euntis vt plueret et pluit. vñ dñ cap. allegato. qd factum est verbum
domini ad heliam dicentis. Recede hinc et vade contra orientem. et abscondere in torrente
charith qui est contra iordanem et ibi de torrente bibes. ita fecit. Corui quoq; deferebant ei
carnes et panem. et siccato illo torrente iuxta mandatum domini. iuit in sapientiam sydoniorum
et ibi a quadam vidua nutritus est. Ex historia patet efficax est oratio viri iusti apud deum
qd multum valet deprecatione iusti assidua. vt dicit beatus iacobus in epistola sua canonica. ca.
v. vbi allegat haec historiam. Est enim oratio quasi nuncia: quia vt deum pro parte nostra mitti-
mus. que si fuerit iusta et honesta. et eam porrigitur humiliter et deuote. exaudit qd vt dicit
Augu. in quadam sermone. Oratio si pura est. si casta fuerit celos penetrans vacua non re-
dit. Et idem alibi. Oratio oranti est subsidium/deo sacrificium/demonibus autem est flagellum. Et
Ambrosius super psalmum dicit. Despiciuntur orationes leues. diffidentes/inutiles/secu-
li curis anxie. et rerum corporalium curis implicite. honorum autem operum fructibus infecunde
Item cassio. super psalmum. Oratio serenat cor. abstrahit et mundat a vitis. sublevat ad ce-
lestia. reddit capacius et dignius ad accipienda dona spiritualia. *J*ezabel significat dyabo-
lum qd homines faciebat idola et rare. helyas autem erit christus infringers potestatem demo-
nis. et ante aduentum xpvi cessabat pluvia et ros predicatione. a domini: qd helyas bibit de tor-
rente in via dicitur in psal. hoc est qd xps bibit de torrente in hac valle mie. qd vere languo-
res nostros passus est. et pro nobis mortuus est. Corui. hoc est peccatores ministrabant xpo
necessaria vite. Finaliter helyas delatus est in celum in curru igneo. s. post resurrectionem eius
vt aperit textus sequens. Construe. helyas. ille propheta obstruxit. i. clausit. et pluere non
passus fuit. nubes ethereas. i. aereas (qd secundum veram philosophiam nubes sunt in aere. et
sunt vapores humili eleuati a corporibus humidis. vt ab aquis et talibus per calorē solis
in aerem. scz in median regionē aeris. Et istis nubibus coadunatis ipse graues sunt et cadunt
et ex hoc causatur pluvia.icut magis declarat sup primo metheororum precibus suis (hec est
tertia species censure que dñ post optimem eris. quia ultima de precibus breuis est: et hic pro-
ducitur in principio quarti pedis (vt nullus imber) dñ ab inebrando. i. secundando terram
i. nulla aqua. nullus humor. nulla pluvia. stillaret. i. stillando caderet. super gramina. i. her-
bas (tunc prepositio post ponitur suo casuali. per figurā qd anastrophe. qd p Virgilii. Trā-
stra per remos. t. Et vt dicit donat. quād dñ pubetenus propheta. i. helyas (dicitur a
procul. et forfaris) pulsus humo. i. a terra patria (adiectivū est) bibit a torrente (et dñ in torreo
i. voluo. vnde Librardus. Torrens est veniens aqua ex nubibus liquefactis) pastus. i. cibus
nutrimentū (et dñ de pasco/cis) sufficit sibi. quē pastū cornu illa asseda. i. minister nun-
cius (Asseda scđm catholicon dicitur de assequor/queris. seruus vel comes qui sequitur ali-
quem) detulit. i. sibi apportauit.

Gorgonis effigie mortalis vertitur yde *Lp pano*
Nam qui biderunt quasi lapides diriguerunt *VNP*
Bellerophon monstro cum palladis arte perempto
Comit equi pennas et se diuulsi in auras.

Hic pseustis ponit aliā fabulā. et dicit qd mortales homines vertebarunt gorgone et
qdā videret rigorē lapidis contraherent. Dicit p̄terea qd bellerophon monstro devicto et pen-
pto. p artē palladis. comit. i. ornat equū suū et volavit per aera. *S*ciendū est qd in hoc tes-
tū duplex pōt esse lectura. Prima vt in istis quatuor versibus tantummodo tractet
teria. scz de perseo qd superauit gorgonē. qd perseus alio nomine appellat bellerophon. vt inqui-
unt. Scda lectura esset vt in duob⁹ p̄mis vñib⁹ tangat fabula de perseo et gorgone in secon-
da de bellerophon. Aggrediendo ergo primum expositionem. hec fabula describitur ab
Qui. in. iiii. metham. circa finē. Slose coēs grecis super illo versu. In trinitatibus poeticis
Gorgones tres monocule. que fuere sorores dicunt sic. Phorcus quidā rex fuit qd habuit tres
filias. scz medusam. curialem. et strēnionē. qbus morte superueniente ipse reliquit regnum. Iste
tres solū habebat oculū et gorgonee vocabant. Medusa autem omnes cernentes se muta-
bat in lapides. sed missus est perseus ad gorgonē iterficiendā. et habebat arpem gladiū mer-
curij et scutū palladis cristallinū. Unde medusam auxilio et consilio palladis interfecit. cui
cum arpe caput abscederet. ex sanguine eius ortus est equus pegaseus alatus. *V*eritas
historica fuit qd phorcus rex tres filias habuit. illas. scz que habere vñnum oculū dicuntur.

E. l.

Liber theodoli

quod nihil aliud est: nisi qz successerunt in regnū patris. et fere ipse tres vnicā et consimiles pulchritudinē habuerūt. vnde monocule nuncupant. Dicunt consequenter ille glose pro allegoria qz phorcus. i. mentis grauitas quā timor cōcomitatur habuit tres filias. Stenio interpretatur carnis debilitas. Curiale delata profunditas vel cogitatio fluctuans et instabilis. Medusa oblitio desperatio vel terror q. etiā . Cecus enī dicitur ille quē cōmittantur ille tres sorores. Medusa vero se intuentes in lapides commutabat. i. ille qui habet tria vicia durus quasi lapis efficit. Perseus est hō virtuosus. arpes mercurij est bona fun dia. Clipeus palladis est sapientia cū quibus vicit illa tria vicia. Per pegasum equū alatus et diurnū illius bona famā procedentē ab operationibus virtuosis intelligimus q per totū mundū generaliter diuulgatur. Dicuntur autem gorgones quasi terre cultrices geo enī est terra. oīge cultura. Ex qibus apparet q ad superandū hostes feroces nō minus requiruntur sapientia qz bellica arma. Ultra ista aliter pōt exponi hec fabula. Gorgones iste sunt adiuvati qui holes lapides. i. stupentes. et admirantes eos reddunt q oēs habēt vnioculum hoc est vnu gen⁹ malicie ad extorquendas pecunias. et istū oculū. i. sensum naturalē quē appellant. et istam prudentiā et sapientiā mundi auferit mors. et eos dimittit sine capite rationis. et ita moriuntur et a perseo vincuntur. Uel perseus est xp̄s natus de dane virgine gloria. Unū dicit Fulgentius. q perseus occidit medusā. i. statim cū aliquis facit aliquod notable factū statim nascit equus volucris. s. fama publicans illud. quā famā pulcherrime describit Virg. uij. eneid. et late dicit. Sama malū quo non aliud velocius sylium. Mobilitate viget: viresq; acquirit eundo. Parua metu primo. et c. Circa alios duos versus sciendum est q aliter dicūt alij de mutatione pegasi qui pugnione sui pedis fonte in helicone monte musarum fecit. Unde pretus vel preto rex libile duas uxores habuit. De prima puerū habuit sagacissimū/pulcherrimū/fortissimū/et generosissimū. Et dictus est bellerophon. Primayroxī mortua habuit secundā q istū puerū cōcupiuit. et q ipse sibi obtemperare noluit. Ideo erga maritū suum eū accusavit. Quo audito pater decrevit eū mutendū ad quoddā monstru siccile superandū. s. chimerā q a parte superiori erat leo in medio hyrcus. et a parte inferiori serpens. Iste iuuenis istud monstrū supauit: et pegasiū equū acquisiuit. Veritas historica fuit q in sicilia erat quidā mons periculosus. in cuius pede leones habitant. in secunda hyrci silvestres fortissimi. in tertia serpentes. In hūc mōte accusatione non erce sue iste puer missus est. sed oia eus sit et chimerā supauit. Istud mōstrū pōt significare meretricē quēlī. Juxta illud. Omnis re vera meretrīx est dicta chimera. Est leo pars prima. mediū caper. aguis ad irma. Est leo q fast⁹. capra sordibus. anguis ad ast⁹. Aliter iste mons est iste mōnd⁹ q h̄z tria genera ferarū. In primo gradu sunt leones violenti raptore imp̄i et supbi. In secundo sunt hyrcifidi et luxuriosi. In tertio sunt serpentes et diuites astuti et auari. Bellerophon autē a xp̄s vel quilibet virtuosus ista superat. et sic mundum sine periculo euadit. Et hec fabula allegari potest contra maliciam nouercarū. Construe. yde dicunt glose cōmunes. fuit regina quedā que mutata fuit a medusa. sed ego illud nunq; reperio et ego credo q meli⁹ glossetur sic) yde id est forma (et est nomen grecū et declinatur. hec yda ydos. et yde ydea. et ydos et alchides) mortalis s. humana. vertitur i. mutatur. effigie gorgonis i. medusa. nō pro qua illi qui viderunt illum. diriguerunt. i. rigidificati fuerunt quasi lapides. bellerophon. ille vir comit. i. ornat penas. i. crines equi sui. et dimisit se in auras. i. in aera et hoc dico. monstru perempto. i. occiso. cū arte palladis. illius dee (que est dea sapientie. Monstrum est vt dicit philosophi naturales. effectus veniens extra semp et frequenter cū dispositionib⁹ sibi aut speciei sue disconuenientibus. Et potest in genere venire quadrupliciter. Primo ex parte materie. in se. et hoc duplicitate. vel propter defectū vel propter abundantiam. Secundo modo ex dispositione ipsius materie. vt si sit nimis sicca et fluxibilis. sic generatur gnauus. et econuerso. Tertio ex continēte materia. sicut si matrix aliquo modo rūpā exit aliquā portio materie. et sicut hō sit sybbosus. Quarto mō ex parte agentium vel superiorū vel particulariū. et de istis latius videatur in secundo philiscorum circa finem.

Effugium terre iezabel obstruxit helye

Cum distractus equis apparuit igneus axis
Flammea que venit batem quadriga leuauit
Spiritus heredi geminatur amore magistri.

Hic alithia subiungit historiam suā que dependet ab alia facta prius. Dicit ergo q helye non est relicitus locus per quem effugere posset. sed omnis impeditus fuit per iezabel. Dis-

CUM COMMENTO.

cit vltterius q̄ helyas fuit cum curru igneo ductus et eleuatus in celū. Dicit finaliter q̄ sp̄s p̄phetandi quē habebat helyas: geminat⁹ est in discipulo suo helyseo. Hec hystoria de scribitur. iij. regā. ix. Quantū ad primū versum vbi dī. Nunciauit autē achab iezelabel oia q̄ fecerat helyas. et quō interfecisset. q̄s p̄phetas baal gladio militq̄ nunciū ad helyā dicens hec michi faciat dī et hoc addat. nisi hac hora cras posuero aiam tuā sicut aiam vni⁹ ex illis Timens ergo helyas fugit venitq̄ in bersabee iuda. et dimisit ibi puerū suū et iuit in desertū et periuit dño. Dñe sufficit michi. tolle aiam meā. et proiecit sese et obdormiuit in vmbra uniperi. et sibi apparuit angelus dñi. et ibi cōsequēter aperit. Ex ista particula elicitur vnu⁹ documentū. s. q̄ nullus propter veritatē vel diuinū cultus vel fidei assertiōne vel exaltatiōne debet aliqd⁹ damnū incurrere. nec potentibus debet quoquo modo affici viri litterati veritatē et quid agendū et dicere et asserere debet. Sed sunt aliqui cupiētes co. impedire ne veritatē dicat. vel post eam dictam volūt eos aliquo modo opprimere. et hoc est vere tyra= nizare. permittatur ergo libere loqui qui quecūq; scđm deū et iusticiā dici debeat (salvo tamē semper honore regio) Verūtamen vt dicitur in ethicis. Si veritas et amicitia dissentiat: ve= ritas est amicitie preferenda. Et malicia vel tyrannica conditio istius regine iezelabel in hoc est imitanda: sed sceleratissima reputanda. Circa alia partem sciendū est q̄. iij. Regū. iij. capitulo habetur quomō helyas cum discipulo suo de galgalis trāsivit in bethel. de bethel in hierico. et deinde in iordanē. et tulit helyas palliū suū et inuoluit eū. et percussit aquas q̄ di= nū sunt in vtrāq; partē: et transierūt ambo per siccū. Et dixit helyas ad helyseū. Postula a me qđ vis et faciā tibi anteq̄ tollar et te. Dixit helyseus. Obsecro vt fiat sp̄s tuus duplex in me. Et ecce currus igneus et equi ignei. Et ascēdit helyas per turbinē in celū et clamabat he= liseus. Pater mi pater mi. Et scidit vestimenta eius in duas partes. et eleuauit palliū helye quod ceciderat ei. et illo percussit aquas et non sunt diuisae. Et dixit. Ubi est de⁹ helye. Et iterum percussit et diuisae sunt. et transiuit aquā. Videntes hoc filii p̄phetaū qui erāt in hierico dixerunt. Requieuit sp̄s helye super helyseū. et venientes in occursum eius adorauerunt eū prōni in terrā. Et cōsequēter tangitur qualiter misit sal in aquas: et dixit. Sanaui aquas has. et non erit vltra mors neq; sterilitas. Dicūt glose q̄ iesabel. i. iudei vel synagoga. helyā id est xp̄m morti tradidit qui xp̄s a morte resurgens in celos ascendit. helyseus autē depre= catus est vt sp̄s helye in eo duplicaretur. i. anteq̄ ascenderet discipulis suis dedit spiritū sanctum vt in die penthecostes in igneis linguis. Aduertēdū est q̄ boni discipuli est optare vt magistri sp̄s in eo duplicitur. i. debet diligēter laborare exercendo se in studio. vt possit maioriē scientie gradū in duplo attingere et habere q̄ sit ille quē habuit magister suis. hoc autē fieri poterit vt de facultate oratoria dicit Cicero. Arte mutatione et vnu vel exercitio. Construe. iesabel illa regina (nomen est indeclinabile) obstruxit. i. clausit et impediuit. he= lye isti sancto prophete. effugū (dī de effugio/gis. i. recessum vel fugā. vel locū per quē effu= gere vel euadere possit terre) cū axis (Axis est pars currus. et in tractatu de sphera dicitur linea transiens per centrum sphere applicans extremitates suas ad circūferentiā. et vtraq; pars sphere dī axis sphere. Unde axis denotat volubilitatē circuli vel sphere circa ip̄m qđ connotat dyamiter. et in hoc est differēta inter ea) axis igneus. i. currus igneus et sic hic esset synecdoche distractus. i. diversimode tractus. apparuit helye. quadriga (dī de quatuor et lugū flammæ quasi ignea que venit de celo. leuanuit. i. eleuauit. vate. i. istū p̄pheta (et sic fini= mitur in bono significato) sp̄s p̄phetae geminatur. i. duplicat heredi. i. helyseo. amore ma= gistris sui. sc̄z helye (magister dicitur a maiori statu.) In istis duab⁹ hystoriis est facilis co= paratio. Primo largitas cereris. et sterilitas helye (vt dicūt glose) q̄tū ad illā partē. Nubes ethereas tē. Altera dicitur q̄ sicut in illa fabula Snosia tē. facta est mentio de honorū abū dantia data a cere. ita ibi. Nubes tē. de honorū et pluiae carentia facta ab helya. Ita in tem⁹ p̄ns hystoria quenit cū precedenti fabula in hoc q̄ sicut perseus delatus est per auras cū pegaso equo. ita helyas in currū illo. et sicut gorgones iste erāt mulieres peruerse ita ista regina iesabel fuit pessima. Item sicut bellorophon habuit artem palladis. i. sapientiā. ita helyseus spiritum sui duplicatum.

Tithonum thalamis dignatus orora superbis
Augendo vitam mutauit in vscq̄ cicadem
Extinctum troie sepeliuit mennona longe
Annua cuius aues venerantur festa frequētes

E. iij.

Liber theodoli

CIn hac parte pseustis pro libito incipit fabulari seu disputare. Et dt q̄ tithonius fuit mēnonis aurore: qui vīta sua tm̄ produrit donec in cicadā mutatus fuit. Dicit p̄terea q̄ mēnon filius aurore mortuus est in bello troiano: et sepultus ab aliis cuius festa ab annibus annū celebratur. Hec fabula q̄tū ad prīmā partē tangitur in. iij. eneib. a vir. ybi dī. Tithoni croceū linquēs aurora cubile r̄c. ybi patet tex⁹ est tithoni sine r̄m̄ prīma syllaba. Fuit aut̄ iste tithonus frater laomedontis patrii puam regis troianorū. Huic fabule veritas hystorica est q̄ tythanus fuit rex poterissimus orientalē terre partem inhabitās. ideo māritus dī aurore. Aurora enī est hora matutina qua sol oritur. et dī ab aura. Est aut̄ aura vētus dulcis qui tunc flare solet: mutatus est in cicadā animal parvulū garrulū: q̄ in senectūte sua more aliorū senū fuit garrulus. iuxta illi ouidij. O sola fortes garrulitate senes. Alii aut̄ sunt p̄prietates que faciūt ad recomēdationē senectutis: videantur a tullio de senectute qui incipit. O rite. si quid ego adiutā curā ne leuasse r̄c. **C**irca secundā p̄ntis textus particulā sciendū est. q̄ vt habet. xij. methamor. ybi describitur luctus aurore de morte mēnomis. Et dt Ouid. Luctibus est aurora suis intenta. Piaq nunc quoq dat lachrymas et rota rorat in orbe. Et de mutatione mēnonis in volucres dicit. Et primo similis volucrī nunc vero volucres r̄c. Unde mēnon iste fuit ad troiā et ibidē imperfectus est. Ipse aut̄ a matre sua fuit in retheo p̄montorio troiano sepult⁹. et nō singulis festa celebrare dicuntur. Veritas fuit q̄ mēnon vir strenuus fuit occisus et ibi sepultus. et iuxta sepulchrū eius solebat p̄plurime nūdificare. Dicitur aliter q̄ dum se veliebat mēnon et siebat ignis regalis astiterūt aues: quarū due ceciderūt in ignē et mater credidit. ideo filij animas vel cinereas transmutari in aues. ideo voluit q̄ ministri singulis annis illas duas aues sacrificarent ad honorē filij sui. Ex hac parte elicitor pie matris officiū sepelientis filij suum defunctum: et pie lachrymatis et gemētis: et oratiōes et obsequia pro ipso faciētis r̄c. **C**onstrue Aurora. i. illa regina: dignās (dī de dignor/aris. i. dignāter accipiens thalamis suis. iuxta illud. Dic thalamū sponsi r̄c. superbis. i. nobilibus et pomposis tithonū illū virū mutauit eū angendo. i. p̄trahendo et p̄ducendo vīta suam in vīcē cicadā. i. in illud animal parvulū (q̄d cantat per estate totā in cauernulis terre. per q̄d intelligunt hoies ociosi et dediti lasciuīs et voluptatibus mundanis nichil curātes nisi iocos et illecebros. Dicitur aut̄ cicada quasi cito cadens. i. moriens. Aurora sepeliuit mēnona. i. mēnonā actūs grecus. extinctū. i. suffocatum/interfectū/occisum. Troie nomē est vīlle et dissyllabū. et troianus/a/um. et tros trois. i. troianus. et troas/dis. vel dos. i. materia troiana. Longe potest esse aduerbum qualitatis vel nomē (lōge. i. p̄pō se/ample magnifice. cuius mēnonis festa annua. i. annuatim iterata. aues dī ab auendo. id est cupiendo. vel ab a quod est sine et via. frequens. i. frequentantes (nomen pro participio) veneratur. i. honoratur (verbū est cōde: hic actiue vel trāslīne positiū).

Addictus morti faciem rigat imbre salubri

Rex ezechias et fati distulit horas

Ne dubitaret item se promeruisse salutem

Loza sui cursus sol retroflexit anhelus

CIn hac parte ponit alithia suā recreationē dices. Ezechias rex morti adiudicat. fleuit et ipsi mortis sue dilatauit sive dilatatū fuit a deo: et illi dubitaret quin salutem et vite prolongationē meruisset. sol q̄ continuo mouet ad motū sphere deferentis cursum suū reflexit ad ortū. **C**p̄ns hystoria tū originaliter. iij. regū. xx. ybi dī. Egrotavit ezechias vīez ad mortē: et venit ante eū Isaia filius amos p̄pheta. Dixitq̄ ei. hec dicit dñs deus: precipue domini tue: morieris enī et nō viues. Qui cōuerit faciem suā ad parietē: et oravit dñm dices. Obscuritate dñe memēto quō ambulauerim in veritate corā te. fleuit itaq̄ fletu magno. Et fact⁹ est sermo dñi ad Isaia dices. Reuertere et dic ezechie. Audiui orationē tuā: et vidi lachrymā in am. et ecce sanavi te. die tertio ascendas tēplum dñi. et addam diebus tuis. xv. annos. sed et de manu regis assyriorū liberabo te. et ciuitatē hāc p̄tegā. Et di. Isa. Afferte massam succorū. Quā cū posuisset sup vīcus vīng curat⁹ est. et di. Isa. Uis vt ascēdat vībra decem lineis et vt reuertat totidē gradib⁹. At ait ezechias. Facile est vībra crescere decem lineis: nec volo vt hoc fiat: sed vt reuertatur retrosum decē gradib⁹: et ita factum est. Et illud sufficit pro textuali expositiōe. Alia eiusdē capituli dimittitur tāq̄ impārtītia. vt prius. **E**zechias representat quēlibet p̄tōrem cui cōcedit de⁹ spaciū penitētie: int̄ antū q̄ etiā priora crīmina et p̄ctā pōl per cōtritionē/pniam: et satisfactionē per confessionē emendare: dñs enī

cum commento.

ad vult morte peccatoris. sed magis ut conuertatur et vivat. et hic aliqualiter tangi posset materia de confessione. in libello metrico. scz Penitentias cito peccator. ic. et ille materia ad lo-
gam tractatur. uij. Sniarū. Uerūn q̄notari volo illud quod scribit Marci primo. Penite-
muni et credite euangelio. ic. **C**Alund documentū est hic. s. q̄ multū valet oratio cum fletu et
amaritudine cordis. ut etiā talis oratio impetrat sanitatem corporalem. immo et vite prolo-
gationem ultra periodū naturalem. ut hic. Ideo facta est illa consuetudo religiosa. qua p̄gre
ecclesias dei. beate marie. et aliorū sanctorū et sanctorū visitare solemus. dūmodo tñ men-
tio sit recta. et petitio rationi consona. **C**onstrue. Ezechias rex israelita. addictus i. adiu-
dicatus vel deputatus (et est textus melior q̄ adductus p u) morti. rigat (actiuū est aut ab-
solutū) faciem suam. imbre. i. aqua et lachrima salubri. i. salutifero et utili. et ipse distulit i. pro-
longauit horas fati. i. mortis sue. et ne ipse dubitaret se promeruisse. item. i. iterum (dī autem
p̄mēreor de pro et mēreor salutē. i. vite dilationem. immo. ut certe sciret sol (dī quasi sol) lu-
cens. et est. medius inter alios planetas. vt dicunt astrologi. sicut rex in medio regni) anhel⁹
i. festinus vel fatigatus vel velox cursu flexit retrā lorā (lorā est habena eq. hoc solū meta
phorice et poetice attribuitur) sui cursus. i. motus. Iste versus est astrologicus quo ad senten-
tiā. quia in eo tanguntur de sole. de motu eius. de retroflexione vel retrogradatione. de q-
bus videat in. i. de celo et mundo tract. de sphera. **C**ista historia conuenit cum precedenti
narratione fabulosa vel poetica. in hoc q̄ sicut titlōni vita aucta est et in cycademi commu-
nata est. ita vita ezechie et sicut contra naturam est cineres mutari in aues. ita q̄ sol retro-
flect. **a** motu.

Excedit laudes hominum qui oīimus agones

Instituit fieri sub vertice montis olympi

Ardua vicitrices obnubit laurca crines

Dicit pompa domum sequitur confusio victum

CIn hac parte p̄ponit pseustis alia historiā. puocādo alithiā. Et dicit p̄ si ille qui primus
instituit agones. non pōt sufficiēter landari ab hoībus: q̄r in illis coronabant laurea quia ob-
tinebant triumphū. et ducebant domū cū pompa. et solēnitate illi vero quivincebantur erāt
confusi. **C**pro illius textus elucidatione. est aduertendū q̄ et dicunt gloie cōes. Hercules
postq̄ diuersis victorys insignis in grecia rediūset. et iam confectus labore pariter et etate
quietā vitam ducere elegit. iuxta olympū montē consedit. et ne hoīes a virtute desisterēt
inertemq̄ consumerent vitam. diuersi generis ludos instituit. q̄s olympicos = olympos mē
vocauit. Nam alij cursu. alij luctatione. alij alij pugnis inter se decertabāt. et q̄ legitime
certassent et in agone p̄stetissent. laurea corona premisabāt. vt ait phūs primo ethicorum.
Frustra teste ille fortissimus milo athleta crotoneus quinquevictor euasit. **C**Sūt in q̄
dicūt olympicos ludos. ioue institutos. nā in olympico monte ipsum habitasse cōstat ap-
probator p̄nia. verūn explanatio n̄i textus nō stat in decisione hui⁹ controuersie. ideo ip̄m
ad p̄ns relinquo. **C**Sed p̄ habēda informatione morali ex textu p̄nti sc̄idū est q̄ veluti pri-
mus institutor agoni. non pōt iuxta sniam littere sufficiēte laudari ab hoīb⁹. q̄ scz muenit
aliquid. q̄ hoīes ad bene brēq̄ viuendū inuitaret. ita certe virilitatē q̄ volumina p̄ponit. et q̄q̄
optima reperierint tradūt līs. vt ad eorū posteros memoria accumulef. accumulatissimis
laudibus sunt extollendi et publico stipendio etiā nutriendi. Ita enī apollo dī phicus mēsa
sureā ad thalē millesiū. qui tūc solus alios sapia prestabat. deferrūt illū. Et ita lementū de
magistris. xpianissimos francoꝝ reges facere iubet. saltēviris doctiss. quatuor ideoma-
tū. vt p̄t ibidē. et seruat ferme p̄ totā italiā. **C**Etiā dāt hic documentū. q̄ hi q̄sūt duduī. in
Italia palestria versati. et ad postremū emeriti principiū cura et sollicitudine debēt promoue-
ri ad hoc. vt sciāt vñ future vite necessaria accipiant. Sic veteres romani fecisse multorum
testimonia cōperimus. et nunc vñm̄rūtates suos probos et studiosos viros p̄st q̄ suffi-
cienter docti sunt laurea magistrali insigniūt. et sic eos studio absoluūt. **C**Ulteri⁹ datur
documentū. q̄ illi qui passionibus bestialibus ventri et libidini operam dant et ocio torpēt
cōfundendi sunt. et aliorū consortio arcendi. hi enī mores plurimorū corrūpunt. iuxta: **V**or-
bida sola pecus inficit omne pecus. Ob hāc rem etiā sunt apud romanos cōstituti censores
quorū erat officiū scire vñ q̄sūt viueret. et qui nō aliquo artificio in modo honesto victū ha-
berēt grauiter muletabant. Instituere. Laurēto valla teste. significat animū hoīs morib⁹
et cōsilio instituere. Etiā significa et incipere. vt hic. **O**lymp⁹. teste strabone. mons est in gre-
cia altissim⁹ iter thessaliā et macedoniā. Est alter olympus i gallo grecia. alter vero ad mare.

E.lij.

Liber theodoli.

rubri in ethiopia. qd oriente sole vsc ad quintam diei horam flamas emitit. Ab olymp^o ve
nit olympia feminini generis. loc^o vbi siebant ludi: sed neutri generis certamina. hec serui
in arte. Inde olympias tempus quatuor annorum. nā de quatuor annis. quatuor an-
nos solebant fieri tales agones. Et scdm hoc numerabantur anni ab urbe condita. vel nunc a nativitate
xpi. ¶ Obnubere caput. a. caput operire. ait festus pompeius. vnde nuptie dicte a capitis
optione. et est translatio. nubibus scdm seruū. qd nubibus celū tegit. Virg. m. q. Arsura sy-
comas obnubit amictu. Laureasertum vel cornuta facta ex duobus ramulculis i. ur. quiq
olim coronabantur milites qui bene pugnauerunt. hac etiā poete coronabantur. vñ poete
laureati dicti sunt. vnde a baccalarij. quia coronabantur baccis lauri. Pōpa grecū est. i. ian-
rentio vallensi teste. pompa oī spectaculū est in prosperis et aduersis. ¶ Construe. Ille. s.
qui primus instituit. fieri. i. pagi. celebrari agones. illos ludos sub vertice. i. sumitate. olym-
pi montis sic dicti (excedit laudes hominum) sic qd potest sufficienter laudari ab homini-
bus. ardua. i. magna laurea. corona de lauro. obnubit. i. operit crines victrices. id est ipsius
victoris. et pompa dicit. s. victorem. domum. id est ad domum. scilicet et confusio sequitur.
victum. id est superatum.

Occasum ioseue deslebant oppida iude
Macedonum campos fons detestatur et arbos
Omnis adhuc etas. sed precipue hieremias
Merent morte sua leges et nobile pascha.

¶ Hic alithia z̄r subiungit historiā suā. vbi facit mentionem in sua narratiōe de t̄ bono
rege israel. Et dicit sic. qd oppida iude fleuerunt. ppter ioseue. Et etiā qd fōtes et arbores dete-
state sunt campos et patria macedonū. dicit ylteri^o qd et leges et pascha et hoīes culus et eti-
as. et ipse hieremias pre ceteris etiam desleuerunt. hec historia describitur. ij. regum. xxij.
¶ Aduertēdū tñ qd in qbusdā textib^o ponit ioseue p u. p ioseue cā metri. i. ibi ponit līa p līa. et
vñ est figura antithesis species methaplasmū. iuxta illud. Dī antithesis si līa ponit p vñ.
Ponere cū debes alia si dī olli. p ylli. Cniste rex appellabat ioseias et nō ioseuas. vt p yl in dicto
ca. allegato. ¶ Isto p̄posito p explanatiōe dī text^o illi^o capl. diffuse et prolixo quo ioseias mul-
tū augmentauit diuinū cultū. et extirpauit hereses et cōfregit oīa idola. que vñlibet terrarūz
repre volebat. et legit cūctis audiētib^o oīa verba libri federis dñi. et ordinavit ut popu^o pa-
neret. oīa p̄cepta illa et ceremonias. et oīa que scripta erant in illo libro. et accepit popu^o pa-
cto. Dicit text^o multis interpositis: reuersus est in h̄elīm. et p̄cepit ei populo dices. ¶ Facie vñ
sa dño deo vñ. et ita factum est. Dicit ylterius text^o ibidē. qd in dieb^o ei^o sicēdit rex egypti
nechao etra regē assiriorū ad flumē eufratē. et abit ioseias rex iudea in occursum ei^o. et occulus
est in iagedo cū vidisset eū. et portauerūt eū seruū sui mortuū i hierālm. et sepelierūt eū in sepul-
chro suo. Taliqz pp̄la terre ioachim filiū ioseie et ymberūt eū. et cōstituerūt eū regē p p̄suo.
De isto ergo ioseia dī text^o n̄ qd multū dolerūt et cōtristatiūt iudei de morte ei^o. ¶ Iste io-
seis sīgt xp̄m. ppter cui^o mortē aliq yri boni dolorūnt cāpi autē macedonū. i. malorū iude-
orū et spiritu^o infernaliū fuerūt facti detestabiles et miserabiles. ppter fōtē sacri baptismati^o
arborē scē crucis. Slose cōes in s. lecture isti^o text^o ponit vñl notabile de occisione agni in
pascha masculini. s̄ omittit eā breuitat^o. ¶ Ex hac historia erudiunt reges et principes vt
iūma diligētia angeāt cultū diuinū. mō edificationē ecclesiā nouarū. p sustentationē veter-
rū. p viroū ecclesiasticō ptectionē. et p oīm bonoꝝ ecclie tuitionē. et scimaticō et heretico-
rū exterminationē. Itē p̄z hic qd tristes. et desolati sunt subditū morte dñi eorū. p̄m. i. scīt. qd
eos ad oēm. vñlatis vñl pdixit. Ecōtrario eliciēdū est qd magno gaudio et igētleticia capi-
tur subditū post mortē p̄cipis eorū. tyranū iusti et p̄uersi. cui^o mortē dñi imprecant. Quapro-
pter s̄z cū oī iusticia et eq̄itate et letitate supiores qdūc debet inferiores regere dirigere et
tēdere summis virib^o: vt ab eis diligant qdūkīm deū et rōnē fieri pōt. ¶ Cōst. Oppida. i. ca-
stra iudei. i. iudei oppida incolētes (hic est methonomia qd qñ continēt ponit p contento)
deslebat occasū. i. mortē (dī de occido. media breui) ioseue (cā metriūt p̄dicit) fōs (dīa souēdo)
detellat. i. maledicit. et detestabiles reddit cāpos macedonū (M)acedonia est ps p̄cie de qd
nat^o est alexāder magnus. p̄z i historya sua. cui^o p̄mi icole macedones dñr) et arbos. i. arbor
(dī enī hec arbor vel arbos) leges (lex dī a legendō vel potius a ligādo. de lege et iusticia et in
re in. v. ethi. Et istā materiā tractant iuriste) et pascha. illa festiuitas (dī a phāse. i. transitus.
Celebrat iudei pascha propter transitū p̄ mare rubrū. Et illud erat figura illi^o qd celebram?

cum commento.

pter translati xpi de morte ad vitam per resurrectionem. Declinat at hoc pascha. huius pasche, prime declinationis. verum reperitur paschatis. non obstat auctoritate zo. de hyrcania qui hoc probat) nobile. i. magnus excellens et egregius. merent. i. plorat sua morte. omnis eras. i. hoies cuiuslibet etatis etiam merent. i. et hieremias. ille prophetam etiam meret. precipue. i. maxime et pre ceteris. scilicet in libro Threnorum hieremie. hoc est in lamentationibus suis. **C**esta hystoria est contraria fabule premisse. quia ibi narrata est leticia et populus propter ludos olympicos ab hercule repentes. hic vero tristitia et dolor et mestitia propter occasum regis ioseph. potest tamquam esse convenientia. primo in hoc et hercules fuit strenuus. ita ioseph. secundo in hoc et sicut hercules instituit ludos. ita iste nobile pascha.

Dum tonitrus simulat salomon et fulmina quassat

Lampade terrificae percurrentes elidis arua

In medio pontis non passus iupiter hostis

Comparis arma sui diecerat igne minaci

In hac parte pnti pseustis incipit alia narratione. Et dividitur in duas partes. primo premittitur pseustis narratio fabulosa. Secunda alii hie subiungitur veritas historica. Secunda vero. Inscens. **D**icitur sic textus. quod salomon simulabat se deum per tonitrua et fulmina que fugebat et agitabat per elidem ciuitatem. unde iratus iupiter occidit eum fulmine iacto. et arma sua rei proiecit. **I**sta fabula describitur in vi. eneyd. vbi dicitur. Cuidi et credules dante salmoneas penas. **D**u flaminis ignis tonitrus imitatur olympi. Quatuor hic inuestus equus et lampada quassans. Per gramen populos medieque per elidis urbem. **I**bat ouas. duabus sibi polcebat honorem. Demes qui nimbus et non imitabile fulmen. Aere et compendium cursu simulat arat equorum. Et dependet hec hystoria ab illa in tacta fuit ibi immediate superius. Excedit lades. quoniam eius est ciuitas in pede montis olympi. vbi erat pons quidam supra quem transibat iste rex salomon qui vero nomine salmoneus dicitur. sed hic vocatur salomon metri causa. cum curribus et fragore maximo et thedis dilutis sulphure et accensis. et ita currens per ciuitatem videbatur esse iupiter. fulminare volens ciuitatem. quem iupiter occidit et fulminavit. quia ipse qui erat homo mortalis. potestatem deorum sibi usurpare cupiebat. **H**ystoria fuit ut dicitur quod salomon dominus elidis sepe concertauit cum iove rege crethonense. ipsum tamen iupiter a ciuitate sua expulit et ipsum nauali prelio superauit. Alter dicitur alio quod salomon fuit homo liberalis et gratius populo suo. Unde ipse superbire cepit. et quasi voluit adorari tanquam deus. Ideo fecit sibi locum excelsum unde videbatur emittere fulmina. tonitrua. et alia hinc. sed dispositione vindictae occisus est. Et iste intellectus videtur bene esse conformis cum hystoria textus sequentis. hic in sequenti textu nota illud salubre documentum. Non plus sapere quam oportet sapere. sed sapere ad sobrietatem. Debet enim quilibet esse conscientius ea vocatio in qua vocatur est nec in demerita tantum denuntire. et illud quod non est in potestate sua vel infra se. si tamen audeat appetere vel aggredi. quod illud est nimis presumptuosum et superbium. Unum de sapientia dicit Aug. Verbis diuinarum est sapientia. Difficile enim est ut non sit sapientia quod diuines est. Tolle sapientiam diuinam non noceo ut. Et illud patet expresse de salomon. et inferius de nabuchodonosoro. et idem in de claritate dei li. xiiij. Audeo dicere superbium esse ut ille cadere in aliquod apertum et manifestum peccatum audeat. Unde sibi duplicitate quia sibi placido acciderat salubrissimum enim petrus displituit quod presumpsit. Et gregorius in mora. dicit. Radix quippe omnino mali et regina olim virtutum est sapientia. De qua testante scriptura dicitur. In iunctu eius pecti sapientia. Et principalia viae de sapientia virulenta radice perferuntur et inanis gloria. inuidia. ira. tristitia. gula. et luxuria. Nam quod his septem vitiis nos capti ab aliis tenuerunt. ideo redemptor noster ad spiritualis liberationis bellum septiformis gratiae plenus venit. Alia plura quam hic possent dari gratia breuitatis et mittuntur. **C**onservare. **D**u salomon (non dicitur salomon trisyllabum) simulat. i. fingit tonitruis accusatum est pluralis quarte declinationis. reperiatur autem hoc tonitruum et hoc tonitruum quassat (dicitur de quatuor suis. a supino. et est frequentatiu). i. frequenter quartit vel concutit. vel quatiendo vibrat et mittit fulmina. De modo per quem generatur tonitrua exaltatione calida et secca; et de fulminibus tractatur in h. methaurolo. vbi dicitur quod tonitruum est sonus factus in loco nubium et percussione violenta exaltationis calide et secca continentes nubes. Et in ih. li.) Ille dico. percurrentes arua. et currere per arua. Et hinc locum ista regula. Tantum facit propositio additis verbis et positione quam faceret si adderet suo casuali per appositionem. quod notat alexander in tractate de regimine. ibi. Verbo composite etiam elidis illius ciuitatis. cum lampade vel claritate terrena. et terroris faciem. iupiter ille rex vel ille summus deorum (ad quem pertinet fulminare

E. lll.

Liber theodoli

et tonare. ut notat virgi. in. lliij. eneid. In te cum fulmina torques. Ne quicq; horremus non
passus. illud deiecerat. id est deorum iecerat. vel deuictando fulminauerat igne scilicet ful-
mina minaci in medio pontis (hic pons/tis.) arma sui hostis. i. salmonei. comparis sui. illi
qui se sibi volebat comparare. et unimo equiparare.

Inscius esse deum: nisi rex assyriorum
Roxes & pluuias septem tolerauit aristas
Bellia factus homo: iuncus suadetur in illo
Discant nature contenti viribus esse

In hac quarte parte actor noster ponit aliqua que acciderunt in quinta etate dicēs. q
buchodonosor rex assyriorū nullū deū recognoscēs aliū a se. vij. annis roras & pluuias tolle
rauit. & ex hoc homine bestia fuit effectus exēplo cuius oēs edocentur ut sint contenti limiti
bus nature & terminis rationis. Legitur. iij. regū ylmo ca. quō nabuchodonosor obsecit
hirtim: & ibi de hoc. Et pro materia textus nostri expedienda oportet facere magnū saltū
in bibliis scilicet de libro regū transeundo librū danielis. dimittēdo libros paralypomenon
Esdre. thobie. iudith. hester. iob. psalmiste. libros salomonis. ecclesiasticos. cū ysaia. hiere
mia. & alios. Sciedū est danielis. v. cap. habetur & baltasar rex babylonis in quodam
cōnuo iussit afferri yasa que pater suo nabuchodonosor de templo hierusalē asportau-
rat: & bibit in illis. tunc apparuerūt in aula digitū manus. scribentis circa candelabrum in su-
perficie parietis aule sue. Scriptura aut̄ erat. Mane thetel phares. hoc est dictu. Si bene
cūcta notares yasa reportares & meliora dares. Et verba danielis ybi supra posita sūt hec
O rex deus altissimus regnū & magnificētā dedit nabuchodonosor patri tuo. & eleuatū est
cor eius & obstinatus est ad superbiā: & depositus est de solio regni sui: & electus est. & cor ei⁹
cū bestijs positū est: & cū onagris erat habitatio eius: sēnu quoq; vt bos comedebat: donec
cognosceret deū superiorēm suū. Tu quoq; qui es filius ei⁹ nō humiliasti cor tuum. tu et pri-
mates tu: yxores tue & concubine tue ymū bibistis in ysis dñi. ideo deus describi fecit hāc
scripturā. Ex hac narratione apparet qd̄ displicens est deo & ecclesie dñis tpalibus spo-
lientur. vt yasa seu alia ornamenta rapiantur & ad alios ysus transferantur. & ideo summa
diligentia faciendū esset edictū quo arcerentur hoies armati nobiles et alij ad mandatum
principū venientes ne ecclesiasticos domos oppriment. Sciedū est etiā qd̄ iste nabucho-
donosor mirabiliter persecutus est iudeos. & ideo yolebat & alius se nō adoraretur vt
us: cui nolentes & dolatrare nec obedire tres iuuenes. l. sydrac. misac. et abdenago. qui alij
noibus dicūtur ananias. azarias. misael. quos fecit mitti in fornacē ignis ardētis. ybi cōpo-
suerūt illū psalmū. Benedicite oia opa dñi dño tē. Et illi euaserūt protegente deo: punit⁹
est iste rex vt sibi yideretur tē bos: & virxit agris vt tactū est prius. Et iste nabuchodonosor
potest significare luciferū qui qm̄ sedē voluit ponere aquilone et esse simili altissimo.
delectus est a celo. Et a prietate ois dines supbus & nimis elatus animo singatur per istū
Sunt enim aliqui adeo bonis tpalibus executi & nō recognoscit deū. Et per eum singatur
quilibet princeps tyrrannus nō humiliās se sub oipotenti manu dei. nec recognoscēs qd̄ ē
potestas dño deo est. Tales enī sunt adeo insīxi ambitioni pompe & superbie qd̄ cognosc-
cunt se fragiles esse si mortales. ideo sunt brutales & bestiales. & nisi resipiscat i morte ad lo-
penarum detrudentur. Construe. Rex assyriorū. s. nabuchodonosor. inscius. i. nō scis
deum aliquē esse nisi se. tolerauit scribi debet per ynu l. quia prima est breuis. rozes
pluuias qualiter ista generātur videatur primo metheore p. vij. aristas. i. vij. annos. Aristas
est spica bladi dicta ab areo. es. & hic capitur pro amo. qd̄ ad innovationē aristarū sequitur
renouatio annorū. & in hoc est spēs tropi. scilicet methalēsis. De qua alexander finali
ctatu libri sui. ait. Pro preente sequēs positum facies methalēsim. et in hoc qd̄ ibi supple-
tar prepositio potest esse eclypsis. homo scilz nabuchodonosor est factus bestia. hoc est vi-
detur sibi esse bestia & ergo suadetur. id est nō monetur / impersonaliter tenetur cunctis ho-
minibus / in illo. i. per exemplū illius / vt discant esse cōtentī viribus nature / & nō per pre-
sumptuosam superbiam offerantur. Hystoria conuenit fabula / quia sicut excessit lis-
mites hominis salmonens. sic nabuchodonosor / vt patet intuenti.

**Quadrupedes phebi que cogit causa morari
Experiuntur item phetonis secula cladem**

metuimus
vobis

cum commento.

Quid vesper cessas saturarunt prata capellas

Bunum at omne pecus nescit discedere phebus

Hic incipit illa pars in qua describitur pseustis debilitatio: et dividitur ista pars in tres partes binas. Primo iam debilitatus pseustis adhuc fabulosas narrationes recitat. Secundo auxilium deorum suorum implorat ibi. Silue prata. Itē prima in duas. Primo suā debilitate exprimit. Scđo vires resumit ibi. P̄gnoris egregij. Itē primo pseustis iam debilitatus et desperans ynam falsam opinionē p̄nit. Scđo eam repellit alithia ibi. Versibus humanis. In prima particula dicit sic. Quare sol iam non tendit ad occasum. Credo dicit pseustis quod modo accidit clades illa que circa solem venit tēpore pherontis. Quare o vesper non dum venisti: iam capre satis comedenterunt et iam ruminant: et tñ phebus non est adhuc in occasu. Circa primum metrū nostrī textus sciendum est quod ut habetur. q̄. methamor. in pri. sol dicit habere quattuor equos. De quibus Ebrardus in grecis. Erubet eous aurora pallet ethous. Feruet pirous: se mergit aquis philogeneus. Ubi quatuor solis proprietates sunt quartuor tpa diei. De quibus dicit quidam metrica. Solis equi lucis partes sunt quatuor horis. hic rubet/hic splendit/ut hic ille tepe. Et ouidi⁹ vbi prius dicit. Interea volucres pirous eous ethous. Solis equi quartus fleget limitibus auras. et c. Circa binum metrum sciendum. est quod ista fabula inchoatur in pri. li. methamor. et terminatur in secundo: et breuiter pheton qui fuit filius iouis et climentes dissuadente patre suo voluit regere currum phebi qui erat igne nature: et quia indoct⁹ erat pheton et inexpertus nesciuit regere equos: sed eos vagari per celum et aera permisit: ita ut excessiva claritas in terris apparuerit et ultra modū cōsuētū: sed ad preces et conquestionē terre quod nimis adurebat iupiter eū fulminauit. Moraliter exponēda est phetō signe potest p̄latū indiscretū quod alicui plature a papa qn̄ cōtra ius et phas instituit. ex quo quot qualia et q̄ta pollicie ecclastice in cōmoda veniat facile indicare potest. et quod indiscreti potius deberet videre paraclytū sc̄m: quod est regēdo: vel ecclesiā cōmissam vel rēpublicā et se diligētores exhibere. Alter iste pheton signe omnes presumptuosos audētes aggredi illa que nō sunt in p̄tate eoz. Alter signe potest antiquum quod ipse solis: hoc est: xp̄i officiū usurpabit: et oēs falsis documentis puerteret: et sic totā religio turbabit: sed eū deus de celo fulminabit. Dicūt aliqui quod veritas fuit quod pheton fuit homo qui de astronomia se intromittebat. et in multis errauit: et multos errores seminavit: et libru suū iupiter aburni iussit. Circa tertium metrū sciēdū est quod vesper signe diē indicat. capelle aut sūt fetide intus: prata sunt mūdane voluptates. Circa ultimū metrū volūt hic glo se cōes ponere cām quare bruta ruminat et nō hoies quod bruta naturaliter sunt frigida: unde frigus nō potest dirigere infra corporis: quod deest calor sufficiēs: id remittit cibis in os ut maceret et melius dirigat. Quis autē ruminat licet sit callida: quod habet paucos dētes. id renertitur cibus ad os eius: ut melius minuāt: et ita sit aptior ad digestiōnē. Cōd. Istal falegatur interrogatiōne ut pseustis timens vinci dicat: quod cā cogit. i. appellit: quadrupedes. i. equos equi dicunt quod cōrpedes. quattuor per anthonomasiā phebi. i. solis morari. i. tantā morā facere ante p̄ sol occidat. Et scđo ih̄sus iterū intelligit interrogatiōne lecula reperiūt. i. numquid p̄ban tur vel tentant: utē. i. rursus clādē phetontis: illi⁹ viri. i. quod tpephetontis accidit. o vesper quod id est cur cessas/ prata saturarūt capellas: oē pecus. i. oē aīal brūtū ruminat iā quasi sufficiētem cibū sumperit/ phebus tamen. i. sol nescit discedere. i. a celo et occidere.

Ulisibus humanis famulantur lumina solis

Fixa tenore suo que p̄ima creauit origo

Cur noctem reuocas quis me fallere tentas

Quod te destituunt vires suspiria produnt.

Hic alithia r̄ndet quasi reprehēdēdo pseustim: et repellendo illud quod ipse videb̄sentur et dicit quod lumina solis totū mundū illuantur sūm leges eis datā p̄ncipio creationis sue. Et quod illa est fixa et immobilis. id o pseustis nō debes vocare vesperū aut noctē: quod p̄mis tentas me fallere: video tñ p̄ suspiria tua quod vires dimittit te: et ideo statim vinceris. Et reprehēdūtur pseustis qui p̄ inuocationes suas credebat posse facere quod potius accederet: hoc aut inuānum faciebat: quod deus dedit celestibus corporibus ut soli et planetis certas leges quas non pretergrediētur: quod regulariter mouētur ut alibi est declarandū. Ista autē lex omnibus

Liber Theodoli

entibus indita a deo creatore et rectore universi: qui perpetus mundum gubernat: ut dicit Boetius. iij. de consolatione phisie: illo metro subtili et profundo. O quid perpetua. et. Scien-
dum est ex phisie naturali quod celum agit et regit ista inferiora triplici instrumento. s. motu sua
mota et influentia: et quia lata et vires eorum sunt occulte et variae. ideo varijs effectus producun-
tur in istis inferioribus. ¶ Construe. Lamina solis (sol est medius planatarum: sicut rex in
medio regni sive astrologos) famulantur. i. seruant (in hoc notatur quod oia sunt facta propter
hominem) validum humanum. lumina dico fixa suo tenore (deinde tenet) id est suo ordine sua lege:
que s. legem vel tenorem/ prima origo. i. deus qui oia originaliter sicut a fonte et creatore
potentissimo profluxerunt/ creavit (creare verbum exemptum actionis) et ergo pseustis cur-
renicas noctem (quasi dicat hoc facias frustra) quis tetra. i. Iupiter satagis me fallere: hoc
est tibi impossibile/ sapientia tua. i. verba suspirij plena/ produnt. i. manifestat quod vires tue de-
stituunt. i. dereliquerunt te ut facile vincis possis. ¶ Dependentia istius textus ad precedentiā
est patens ex dictis circa principium istius textus.

Pignoris egredi species mutuens violari

Acriusq; seris obstruxit lunina turris

Et iam tecta super pluviam stillauit adulter

Virginis in gremio in Danes corruprat aurum

¶ In hac parte incipit pseustis facere narrationes suas quasi resumptus viribus. Et dividitur in duas. Primo facit propositiones suas et narrationes suas detrahendo mulieribus oc-
culte. Secundo aperte. Secunda ibi. Mens robusta. Hoc autem facit ut alithiam ad iram pro-
nocet. Item prima dividitur in duas sive ponit culibet narrationes contra quas alithia sub-
iungit historias scda ibi. Thure cremate focus. Primo dicit sic. quod acrisius rex timens ne fl-
ilia sua danes corrumperetur: ipsam posuit in turram clausa: sed Iupiter specie aurei ymbrios
per summiteatem domus in gremium dane descendit et eam corrupt et deflorauit. Scendit
est quod acrisius fuit pater danes: et post concubitu danes cum ioue pater inclusit in cista et proie-
cit in mari. Illa autem in italia appulit ubi regnabat pilumnus qui postea rutilis imperauit: ut
innuit Virg. dices. Et torno si prima domus reputatur origo. Ignacius acrisiusq; patres. et
Item fabula tangit comicus Terentius in eunucho circa mediū ubi dicit sic. Joue quo pa-
cto dane misisse annuit quondam in gremium ymbiem areum. et. Veritas est ut de acrisius
habuit filiam decoram valde et speciosam. Jupiter autem rex crethenis custodes illius
filie auro et muneribus corrupt: et ita pro libita ea potitus fuit. hic notantur duo. Primum
est turpisimum et dishonestum omnium holm: et presentim principum scelus filias alioz rapere
deflorare: per hoc enim princeps mirabiliter habetur odio et subditus et contenus: et id prin-
ceps summo pere emit luxuria: de qua hiero. in quadam epistola. O ignis infernalis luxuria
cuus flamma superbia: cuius scintille praua colloquia: cuius famus infamia: cuius mo-
ria finis hec hennia. Et Innocentius in tractatu de utilitate conditionis humanae. O extre-
mis libidinis turpitudine que non solum mentem effeminar: sed eneruat: non solum maculat
animam: sed fedat personam sive hic notatur est sciendum quod auaritia est causa infinitorum malorum
ideo dicit Virg. iij. eneid. Cur non mortalia pectora cogis: auris sacra faues. Per ea enim ho-
mines se permittunt corrupti: patet hic. Unde veniunt infinita iudicia falsa et innumerabili
lia nocumenta reipublice. Et ideo princeps precipue debet habere liberalitatem: dico libera-
litatem: non prodigalitatem: quia omnia cum ratione sunt expendenda ubi et quando oportet.
Et ista duo vitia. luxuria et auaritia principibus sunt dishonesta valde. Unde de au-
aritia dicit hugo li. iij. de clastro aie. Auaritia est sua illicite retinere et aliena percupiscere. et Isid.
de summo bono dicit de auaro. Uelit nolit succubit bene timoris et doloris. Et ideo gnosti-
simi principes sint libi vestri precincti: et hec duo vitia ab animis vestris tanquam hostes per-
niciossimos relegati: nec ea metibus vestris habitare aut requiescere permittite. Assumite
stiratorem illam que optime in pinguis obseruari potest: accipite liberalitatem per quam nec subditos
indebitus exactiōibus grauiatibus: et reipublice optime proficietis. ¶ Construe. Acrius ille
rex metuens spem. i. pulchritudinem pignoris. i. filie (pignus proprie est dilectio naturalis parē-
tum ad filios) egregii. i. nobilis. violari. i. corrupi. obstruxit. i. clausit vel firmavit limina. i. in-
troitus seris sera per se habet primum brevem. et inde referas. et ideo textus debet esse
seris pers. quia cum sera ostia clauditur: et adulter (quasi ad lectum vltius tendens iter)
se Iupiter stillauit iam pluviam super tecta illius turris in gremium virginis scd danes au-
rus corruperat dane. id est virginem (declinatur hec dane grecum est)

Cum commento.

In foveam missum non attigit ira leonum
Quamuis passa famem tutante deo danielē
Signatis toribus cui prandia detulit intus
Abacuch vno transiectus regna capillo

Hic althias subiungit historiam suam dicens. q̄ leones non tetigerunt danielē cū eis in foveam existente m̄ deo eum liberante: cui abacuch propheta portatus l̄ angelū cū vno capillo asportauit cibū. hec historia habetur originaliter danielē. vi. c. vbi dī. Placuit regi dario babylonie ⁊ constituit supra regnum satrapes cū. xx. vi esset in toto regno suo ⁊ sup eos principes tres: ex quibus daniel vñus erat: ⁊ q̄i alios excellebat sibi inuiderunt: et p̄ inuidia accusatus est de cultu vñi⁹ dei: ⁊ de hoc q̄ ipse edictū regis quo ad ilud non seruabat. Tūc precepit rex vt mutteretur in lacū leonū. Et dixit ei. Deus tuus quē semp̄ colis ipse liberabit ⁊ signatum est os lacus sigillo regis. Et vt dī scđa pars nostri textus. Angelus venit ad abacuch p̄pheta ⁊ dixit ei. Porta cibū istū danieli posito in lacu leonū l̄ babylone ⁊ cepit illad p̄ capillū et in chaldeam deduxit ⁊ illo cibo recreatus est. Dicit textus illius sexti capituli p̄fir q̄ in crastino venit rex ad danielē dices. Daniel serue dei videntis. Deus tunc cui ser⁊ semp̄ putas ne valuit te liberare a leonibus. Et daniel ait. Rex meternū vne. Deus meū misit angelū suū et conclusit ora leonum. Tūc vehementer gauisus est rex. et educto illo: adducti sunt qui accusauerant eum: ⁊ ipsi cum filiis et uxoribus missi sunt in lacū leonū: ⁊ de uorati sunt. Et tunc darius scripsit vñuerso populo sibi subditō q̄ omnes tremiscant ⁊ paueant deū danielis: q̄ ipse est deus vniuers potēs. ⁊ c. Hic p̄t q̄ deus nūq̄ permittit bonos in dignae pati: nisi aliquā ad mysteriū ⁊ ob cām cā infinita sint iudicia dei. sed semp̄ iustos ⁊ fideles protegit ⁊ liberat: ideo dī. in psal. Nō vidi iustū derelictū. ⁊ c. Ideo summe est in deo constendū: ⁊ ad eū recurrendū q̄cūd tractetur et agatur. Daniel iste sīḡ allegorice xp̄m q̄ descendit in lacū tenebrarū tartari post passionē suam: euileones. i. ferocias demones noce re non poterant sed eum illesum exire perimserūti ⁊ potentia dei clausum est os eorū et cōstructus p̄tās. Alter daniel p̄t sīḡre hoīem virtuosum l̄ lacu huius mūdi in medio hostium positiū. s. carnis/demonis ⁊ mundi. Sed angelus dei quē ipse habet custodire eū sp̄ualiter p̄seruat et imminentibus periculis ⁊ tempestatibus liberat. Con. Ira leonū (ibi p̄t esse en diadis) hoc est leones irati. nō attigit (in preterito ⁊ sine n.) danielē illū virū/missum in foveam. i. in lacū leonū. q̄uis passa famē. i. q̄uis leones essent famelici. i. hoc dico deo tutante. i. p̄tegente (de tuor/ris). ideo deriuatur de tuor/ris. ideo deriuatur de tuor/eris. ⁊ est frequētatiū (cui danieli abacuch p̄pheta transiectus regna. i. vectus et portatus vlt̄s multa regna: vno capillo suo. detulit. i. portauit/intus: prandia. i. cibum. ⁊ hoc dico forib⁹. i. portis de clinat huīs foris/rem/re. in singulari) signati. i. cū sigillo regis. hec historia cōuenit cū fabula priori: q̄ sicut illa filia acrisū in turri posita fuit: ita daniel in lacu. Sed est discouenientia hoc q̄ puella corrupta fuit. sed daniel illesus et saluus evosit.

Thura cremate focis si quo s̄ seruare velitis.

Fetus incolumes iubet hoc lathonia proles

Ex humero triuie dependent spicula mille

Cum totidem neruis niobes vindicta loquacis.

In hac parte ponit pseustis fabulā suam in qua aliquantulū aptius magis detrahit libribus: ⁊ earū honorē detur pat. ⁊ primo aliquantulū aperte hoc facit/ecōtrario althias collaudat ibi. Presbiter flāmas. Dicit ergo pruno sic. ex mandato phebi ⁊ dyane si q̄s velit habere fetus sanos debet sacrificia facere: que sacrificia niobe facere recusauit. Ideo filiū eius et filie p̄ phebūm ⁊ dyanā filios lathone interempti sunt. hec fabula scribitur ab Ovidio in vi. methamor. p̄bi dicitur. Ecce venit niobe comitū celeberrima turba. et ibi dī. q̄ niobe filia iouis tātali filiū regina erat thebarū ⁊ vrox amphitriis: ⁊ voluit se preferre lathone in plurālitate: q̄ ipsa habebat septem filios ⁊ septē filias: ⁊ in gñis nobilitate: ⁊ in alijs. iō nolēbat celebrare festum lathone: sed voluit q̄ festū suūm celebaretur / ideo lathona phebo et dyane liberis suis conquesta est de illo contemptu: et phebus dirā vltionē de niobe accepit quia occidit arcu: et sagitta filios illius interemit: et dum ipsa gemeret p̄ amore filiorum

Liber theodoli

dyana cū arcu occidit a sex sorores filioꝝ eius iā defunctaꝝ postea ecclesia erat iam a phœbo marit⁹ suus et ipsa finaliter mutata fuit in lapide marmoreū. Veritas fuit ut dicunt q̄ liberi mobes multū p̄bis et sapientibus thebanis inuidebāt ideo ab eis occisi sunt. Ex isto texu elici potest tale documentū et salubre. q̄ nunc diuimus cultus dimittoꝝ gligendus vel cōtemnēdus. Et hoc applicari possent oēs hystorice narratiōes quas ponit Valerius maximus in. i. t. h. cap. primi libri de regione et neglecta religione. hec fabula introduci potest ppter supbos. ppter nimia abundantia tpaliū q̄no cognoscūt quasi sua fragilitate sed phebus. i. de⁹ dyana. i. maria sepe sagittis tribulationū efficiūt. Alter potest dici q̄ lathonā religio que habet duos filios. s. phebū et dyana. i. sapientiā. et mundanā castitatem. Noibe est mundus hñs septē filios. i. septē peccata mortalis et totidem filias. in quo quasi infinitas et innumerabiles. et iste mundus cōtemnit religionē. exaltatur tñ lathonā. id est mobe deprimitur. ¶ Scendū vltimo sicut tangit Ouidius vbi supra. et latius Virgi. in. u. eneydos circa principiū. q̄ iunō sciens lathonē esse pregnante de ioue. creauit terra phitonē serpentē. qui insequeretur. venit aut̄ ipa ad delo insulam. et ibi p̄pperit pruno dyana. et illa nata in triū sue parturienti apollinē obstetricis officiū gessit. et natus est phebū tunc numina nō passa terrā natalē illorū deorum esse ineffabile sed etiā metono et gyro dibus alijs insulis legauerūt. ¶ Construe. O homies cremate thura (a theos q̄d est deus. vel. tondo/dis) focus. i. ignibus. faciendo sacrificia. si velitis seruare. quos. i. aliquos ferus. pueros. incolumes. i. sanos. proles lathonia. i. phebus filius lathonē vel dyana. ubet hoc mille spicula id est tela (ponitur numerus finitus pro infinito). i. determinatus pro inde terminato dependent ex humero triuie. i. dyane (cuīs descriptio alibi posita est). Dicit at triuia iuxta illud Ebrardi. tres triuie s. proserpina luna dyana) cum totidem neruis. i. arcubus et sagittis. sc̄ supple vidicta nobes. illius regine loquacis (dicitur de loquor loqueris) id est garrule. more mulierū. loquaciter eni ipsa honorē locuta fuit. ideo illa yndicta de ipsa sumpta est.

Presbyteri flamas nec longi tēpozis etas
Sed tanti sexus potuit restringere virtus
Sed distincta licet mortis sibi facta bideret
Quam natura dedit legem susanna subegit

¶ Chic alithia r̄ndet ad dicta pseustis. et ponit suā narrationē hystoriciā dices breuiter q̄ susanna est arbor libidinis quorū dā presbyterorū nō restrictus fuit etatē senilē vel per virtutē et probitatem susanne. sed licet ipsi sibi mortē minaretur. enī ipsa eis restituit et proprie natūrā fragilitate superauit. ¶ Ista hystoria originaliter describitur Dan. xii. multū late vbi dicitur. Et erat vir habitas in babylone nomine ioachim et accepit uxore susannā pulchram nūmī et timentē deū. et constituti sunt duo senes iudices in illo uno qui quotidie vidētes susannā ingredientem per pomerium viri sui et egrediente intrauerūt secrete pomerium. dā ipsa se lazararet et puellis suis egressis venerūt s. dixerūt. Ecce hostia pomerij clausa sūt et nemo videt in cōcupiscentia tui sumus ideo cōmiserere nobiscū. sūna sūt dicem⁹ cōtra te testimoniū q̄ fuerit tecū iuuenis. Et dixit illa. Angustie nichil sunt vndiqz. et breuiter clamauit. illi duo etiā. Et accesserūt fanuli quib⁹ illi narrauerūt q̄ cogitauerāt. et in crastino eā publice accusauerūt. q̄ adolescentes concubuit cū ea. et creditis eis multitudine quasi senib⁹ et duplicitib⁹ p̄pli et cōdēnauerūt eā ad mortē. Et dū ducereſ ad mortē. dicit daniel alta voce. Nūd⁹ ego sum a sanguine hui⁹. Et reuersi sunt v̄t vt vteri⁹ ingrereſ. et separauit eā daniel. et dixit vni. Omueterate dierū malorū. dic sub qua arbore videtis adolescentē cū ea. Et dixit. Sub cyano. Et amoto illo dixit daniel ad alterū. Dic michi s. qua arbore cōphēderis eos loquētes sibi. Et ait. Sub pruno. et dixit daniel. Recte mētū es in caput tuū. Et ex hoc cognitā sitate et fraudulēta accusatiōe occisi sunt a poplo. et sanguis innocuus liberat⁹ est. Ex isto texu apparet q̄ detestāda est luxuria p̄sūlētū sūnū et ecclesiasticoꝝ sicut de senibus primo de officiis dicit Tullius q̄ luxuria omni etati turpis. senectuti turpissima. Secūdo apparet q̄ recomēndāda est p̄bitas et castitas istius sc̄tē mulieris susanne. sicut romani recomēndat p̄bitat lucretie seipsum interfecit. q̄ cū ipsa violētē p̄petratū erat viciū carnis. Tertio ostēdit q̄ diligētē sunt negocie circūstātie perquirēde s. iudicib⁹. q̄ criminibus et marime in talibus debet esse p̄bationes clarissime et evidētissime. hec hystoria p̄t ex pōi v̄t s. susannā itelligim⁹ ecclesiā q̄ latuit se ī fōte baptismatis. hāc volebāt opp̄merelacer dotes iudaici. i. inde volebāt ecclesiā destruere: quā nō poterāt. et dānatū ad vitā eternā

cum commento.

Et ita sensus huius textus esset q̄ etas longi temporis: hoc est dicta patrum antiquorū non potuit restringere furorem indeorum: tamen susanna: hoc est ecclesia deuicit legem carnalium homin̄: i. fidem catholicam fundauit. ¶ Construe. Aliqui incipiunt illam constructionē per illum dñm presbyteris: sed illud non est necesse: ideo dicatur sic. Nec etas longi temporis nec virtus tanti sexus p̄t̄s debet esse sexus sacerdotū vel. i. probitas (sexus muliebris) potuit restringere flammās. i. ardore libidinis presbyteri: sed. i. quis susanna illa mulier videret in presenti fata mortis destricta vel potius distincta. i. distincte ordinata sibi / ipsa nihilominus subegit. i. subtns subtinguit & superauit & coegit legem fragilitatis quam natura dedit sibi. ¶ Hec hystoria dicit contrariū illius quod dictum fuit in precedentia fabula: quia vituperabatur sexus mulierū/hic autē approbat. Sed in hoc conueniūt & inde iſue runt deuicti & interfecti per ecclesiam sicut filii nobes per p̄phebum.

Mens robusta viri leuitate cadit in muliebri

Hipomenes tranctant gusta sua membra cruentant

Femina quid possit therei domus aspera nouit

Scit medea suis infesta clade peremptis.

¶ In hac pte pseustis detractorie loquīs p̄tra mulieres honorē earū aptissime itimādo. Et diuidit in duas sīm q̄ ponit duas narrationes. sc̄da ibi. Ardet scilla thōros. Prima in duas. Primo pseustis mulieres vituperat. Sc̄da alithia magna gloria extollit ibi. Vera ne fedet. Et proportionaliter diuidit alia. Dicit ergo sic textualiter. q̄ robusti hoies & fraudes mulierum frangunt. Nā mulieres tractā & venenū & faciūt maleficia & sortilegia, & beneficia: & iste peruersam earū malitiā declarat. prognē vxorē therei: que p̄priū filiū marito comedēdū dedit & p̄ medeā que sui & iasonis p̄proios filios occidit. In tertio h̄su tangit narratio de prognē: & in quarto de medea. Prima materia scribit. vi. methamor. iuxta finē. & eā tangit ouī dius de remedio amoris. & etiā alia. Dicit ḡouid. q̄ thereus rex thracie duxit in vxorē filiā regis atheniensis: que dicebatur progne. There⁹ autē videns philomenā sororē vxoris sue exarsit in amore eius. & dū eā adduceret in traciā & videret sororē suā in sylva: p̄p̄ressit abscidit ei linguā & in silua dimisit. Philomena autē exīs in illa sylua in domo vnius vetule/ in tela depinxit & descriptū domū sue deflorationis. Quē vidēs p̄sogne coxit ithim filium suū & eū dedit comedendū patris suo. Quē cū ipse peteret dixit ei. Quod petis intus habes et caput pueri sui ostendit sibi: volens illi occidere sorores illas non potuit: sed progne mulierā est in hyrūdinē: & philomena in alaudā: & therens in vpupam. Veritas fuit totū quod dictū est v̄sq̄ ad istas mutationes: sed ista sunt poetica & fabulosa. Et istud p̄t̄ applicari ad illos qui se singunt consobrinos & sanguineos aliquarū & eas deflorant: & tales dicuntur comedere sūi propriū filiū: q̄ in carne p̄p̄ris delectant: & tales mutantur in aues: q̄ cogūtur fugere post manifestationē facti. ¶ Circa vltimū metrū sciendū est q̄ narratio scribitur in septē circa mediū et a principio libri. Et amor medee & iasonis narrat in hystoria troyana: vbi describitur raptus yellēs aurei per Jasonē faciūs quē tūc dilexit nimis misere medea filia oēthe regis colchos: & eius auxilio iason rapuit yellus aureū & oīa monstra superauit: & secū medeam deduxit: eā tñi dimisit iason & se ab eā separauit: & quia se separatā ab eo vidit occidit filios proprios: & plures querimonias medee tangit. Ouidius in libro heroydum in ep̄la que incipit. At tibi colchop̄. i. c. Et intitulatur ep̄stola medee ad iasonē. Ex qua narratio cum precedenti datur materia inuehendi contra crudelitatē & effrenatam audatiam et inhumaniatē mulierū & matrū: p̄cipue que materno aio deposito filios etiā proprios occiderūt. ¶ Exponat breuiter ista fabula. Yellus aureū potest significare dūtias temporales: & p̄cipue ecclie: vt beneficia/dignitates. &c. que sunt yellus ariet̄. s. xp̄i. Jason est bonus prelatus. Si quis & velit habere aliqua beneficia que sunt in templo oēthe regis. i. dei patris: debeat trahere familiaritatē cū filiis. s. cū virgine maris: tunc debet expugnare hereticos & superare drachonē. i. diabolum: & tūc merito promouebit. Uel medea est aia pecatricus que cū iasonē. i. dyabolo forniciatur. ¶ Construe. Mens robusta. i. firma (dicitur de robur) viri cadit. i. frangitur/pessunda /superatur leuitate muliebri: quia mulieres tractāt. i. tractando palpant hipomenes. i. talia venena vel tales carnunculas (& in hoc tangit eorum incantationē) & sortilegium: & tales mulieres sunt grauiter puniende: vt dicunt iuristi: et inquisitor heretice p̄iavitatis contra tales debet inquirere. Circa illud nomē dicit catholicus hipomenes. i. s. dicitur quasi velox ad modum equi. vñ propter suā velocitatē dicitur suoperare athlantē suo curru. Sed hoc hipomenes indeclinabile & neutri generis est quedam

Liber theodoli

herba quese comedentes facit fugere: vel potius est virtus que distillat ab inguine eque ex numia luxuria dum amoris rable feritur. Et dicitur ab ypos quod est equus et in anno manas/et hoc malefice et nouerce solent capere pro veneno. Et ille mulieres inq/cruentant. i. sedant: hoc est cruentas et sanguinolentas reddunt sua membra gustu. i. haustu talium yenenorum/ domus. i. familia/aspera. i. dura/crudelis/inhumana etherei regis/nouit. i. bene cognovit: et seit quid semina possit facere suis malitias/medea ista mulier: seit etiam quid semina possit et hoclius scz liberis: i. est eclypsis: qz est defectus substanti/ peremptis. i. imperfectis/cla= de. i. occasione/pestilentia/cede infesta. i. odiosa.

Aera ne fedent istec conuicia cessent
Semineas vires expauit dux holofernus
Insignis vidue belano captus amore
Deslent assyrii crediderunt mulieri

Thic alithia subiungit hystoriam suam contrariam narrationi pseustis. Et dicit qz tales differentiationes essent inter eos: per quas deturpatur aer quodammodo dicit deinde qz holofernes rex assyrioz qui amore iudith vidue captus fuit: ab ea tandem occisus est: i postq illa eum occidisset rediit in civitate sua et assyrii flere eulare et clamare ceperit: qz mulieri crediderat Ista est vna bene grata hystoria: et scribitur in libro Judith qui incipit. Arphaxat itaq rex medoz. et continet. xvi. ca. in quibus materia pulchre describitur. Et eam versificauit eleganter satis more suo ille petrus qui versificauit biblia et incipit. Eustachio pauleqs faucus hie= ronymus actus. Transtulit insignes hystoriamq iudith. Et idcirco breuimus qz res postulet tangendo istam hystoriam sciendum est comprehendendo principalem effectum breuiter summarie et Nabugodonosor vocavit ad se omnes maiores natu: et dixit holoferni principi militie sue. Egredere aduersus omnem regnum occidentis: et contra eos precepit qui contemperat imperium nrum: i ita factum est. Uenit g et subiungauit yir timore multa regna. i syrie me sopotamie libie: cilicie: et precepit Nabugodonosor vt oes deos exterminaret: vt ipse solus tanq deus coleretur. Et vt dicitur in. viii. ca. qz hoc audientes filii israel: hi qui habitabant in iudea timuerunt yalde a facie eius: et munierunt se et civitates suas et occupauerunt vertices et ascensus montis: et clamanit omnis populus ad dominum: et humiliauerunt se in ieiunis et orationibus. Ista nunciata sunt holoferno: vt dicitur in. viii. cap. i petuiuit sinus quis est et populus ille Tunc achior dux oim filiorum ammon dixit. Iste populus est populus dei: et collit vnu deu[r] ubiqz deus eoz pugnat p eis: nisi deus eoz non offensus non poterit vincere. Tunc iratus holofernes insit ut mitteretur ad eos: vt eis vicitus cum illis occideretur. Et ozias suscepit eum in domo sua: et fecit cenam magnam: vt dicitur in. vi. ca. Sed oibus existebat in bethulia defecerunt aquae: vt in civitate desolati essent oes: vt dicitur in. vii. cap. Et dixit ozias. Equo aio esto: et hos quinq dies expectemus deum nostrum et si in transactis quinq diebus non adiuauauerit nos deus: nos obediemus ei. Et in. viii. ca. dicitur qz audisset hec verba iudith vidua cuius maritus mortuus erat in bethulia civitate. Et erat ista elegantia aspectu et timebat deum et dixit. Qui estis vos qui territis dominum. Statibitis vos ad portam nocte ista et erexit cum abaz. i. ancilla mea. Et dicitur in. ix. ca. Eruit humiliiter et fecit orationem suam ad dominum. Et in. x. ca. permiserunt ozias et alijs exire ornata honeste et splendide: et orauerunt per ea: et ducta est ad tabernaculum holofernis: et adorauit holoferne et salutauit: et dixit holofernes. Equo aio esto et noli paniere. Ita dicitur in. pri. xi. Et illa dixit ad eum. Sic mandauit deus per prophetas suos et traderet illi populum propter suis ideo ad te confugi. Et vt dicitur in. xii. Petuiuit licentiam vestem eiis quos tulerat: et habuit licentiam orandi et exaudiendi oras. i. c. Bibit holofernes die quarto in p[ro]nia lins vnu nimis tantum et die vnu biberat in vita sua. Et dicitur in. xiiii. Jacebat holofernes solum vino. Et Judith oratione facta accepit pugione: hoc est gladium vel cultellum holofernis caput abscidit et eruit: et venit ad muros civitatis sue. Et oibus congregatis dixit. Ecce caput holofernis. Et gratias egerunt deo. Et monstrauit illud caput achior. Et vt dicitur in. xiiii. qz achior credidit in deum vnu et veru. Et tunc assyrii comperta occasione holofernise ceperunt fugere. Et vt dicitur in. xv. alijs securi sunt eos clamantes et vulnentes: et illi fuerunt occisi superati et eorum castra depredata: et bonis et divitiis spoliata. Et in ultimo ca. ponit canticum iudith. i. Incipit deus in tympanis. i. c. Thic habet documentum qz perniciosum est principi militie inebriari: pro mulieribus inherere: qm Coniuge pro pulchra: multisubire sepulchra. Nota exponendo allegorice. holofernes potest significare diabolum: quoniam amavit

Cum commento.

viduam scilicet humanitatem christi: putans q̄ eū fragilitas carnis deciperet: sed enim ip̄a vidua s. humanitas christi decepit: quoniam mortem subiit: et post resurrectionē inferni spoliavit. ¶ Construe. Dictum est prius vituperium de mulierib⁹: ideo dicit al. iste c. i. ista hec vel ista declinatur in mas. iste c. iste c. et proportionabiliter in feminino et in neutro. vii prae criticat sepe Terentius conuicia. i. litigia. increpationes. vituperia. (cessent et non amplius dicantur) ne sedent. i. maculent aera. i. aerem (actus est grecus) quia quis dicas mala mala de mulieribus: tamen holofernes dux expauit. i. expauescens timuit vires feminas scilicet iudicis. Ille inq̄ captus amore velano id est male fano / indiscreto et amenti vidue in signis id est nobilis splendide. assyrii. illi populi deflent holofernem. q̄ pro quia credidit mulieri. ¶ Clare pater q̄ iste textus corrigit dicta pseustis in precedenti: et ei contraria tur: et alithia declarat. q̄c.

Ardet scilla thoro torquebat viscera minos

Purpureo veterem spoliauit crine parentem.

Sed contenta viro plumas capit insita rostro

Vexat vndiq̄ pater curuis sonat vnguibus act.

Hic pseustis probat per aliā narrationē turpititudinē mulierū. et ita aperte eos detrahit Et dicit textualiter q̄ scilla iam nubilis erat: et eam frequentabat minos: que eū adamauit contra insum p̄is nisi: quare p̄pū patrē crine purpureo spoliauit. Ilsa autē mutata fuit in alaudaz: et pater suus in nisum: q̄ eam continuo insequitur per aera. hec narratio scribit in princi. viij. methamor. vñ vt tangit virgi. in bucco. due fuerunt scille. Una filia nisi de qua hic. Alia quā amauit glaucus: quē cyrte in canes pubetenus vertit. Dicit. ij. virg. Quid loquar aut scillā nisi. q̄c. Sed ad p̄positū de ista filia nisi dicit Quid. In alauda et nisus rex erat atheniensis: habens filiā scillam: habebat iste rex quandā aureū crinez: de quo fatatū erat q̄dū capiti suo inhereret regnaret. Cōtra quē venit in obſtionez minos filius iouis rex crethenis quē scilla amauit: et propter eū patrī crinē eripuit: et vita vicit: et ciuitas capta quia illa crinē illū tradidit minos. qui tamē eam noluit ducere in uxorem propter facin⁹ qđ perpetrauerat: nec in patriam redire audebat: et sic mutata est in alaudā: et pater eius in nisum vel accipitrē. qui adhuc eam persequitur. Historica veritas est preter hoc qđ dicitur de crine aureo. Sed hoc intelligendū est q̄ scilla furata est thesaurū patris sui. et sic nisus mutatus est in auem prede/hoc est ipse effectus est predo et vespilio. quia oia perdidera. Illa vero in alaudam. i. mulierem pauperem. que modo nemus modo rura incolebat. In presenti etate videre est facile etiā multos. qui in magnatibus complacēt et grauissima. et horribilissima peccata cōmūtunt. ¶ Alter pōt sic exponi. Nisus et intellectus vel ratio qui impatiuitati anime. Crinus aureus est caritas quā si bene seruemus expugnari non poterimus. Si lia eius est concupiscentia vel voluptas. Minos est dyabolus vel mundus. Si autē dyabolus obsideat ciuitatem anime contigit sepe q̄c cupiscentia vel appetitus sensitius seu volūtatio machinatur sibi tradere patrem et patriam. i. rationē et animā qđ ut fiat charitatem radit: et sic ratio occumbit. et aī aper dyabolum occupatur et possidet. ¶ Con. Scilla illa mulier ardet. i. ardenter amat. (ut ibi. Cordon ardebat alexim. in buc. Juxta illud doctrinalis in tractatu figuraru. Est euphonismos pro verbo ponere verbum) thoro. i. lectos coniugales. Minos ille rex torquebat. i. agitabat viscera sua. Ilsa spoliauit parentem. i. patrē suū veterem. i. senem crine suo purpureo. sed ipsa scilla contempta. i. despcta viro. i. minoī propter tantū peccatum insita. i. circundata vel complantata vel munata. rostro capit plumas quoniam in auem commutatur/pater eius qui etiam in auē erat mutatus/vexat. i. fatigat vbiq̄ eam scilicet scillam et percussus ictibus alarum et yngulum/sonat. i. sonitū dat yngulibus curvis quis habebat.

Coniugis offendit tumido sermone tyzannum.

Persidis et medee species commouit edisse

In solito hasti meruit captiuia locari

Ciuibus intentam remouens a principe plagam.

Hic alithia subiungit hystoriam suam ad laudem mulierum. Et dicit breuiter q̄ assuerit rex persidis et medee offensus per superbiam et arroganteriō zingis sue dilexit edusam

Liber Theodoli

Et q̄d illa esset captiva: collocata n̄ tamē in loco regine prioris que dicebatur vasti: et illa remonit: cūib⁹ in deis plagam que cō infligenda erat: q̄i eis succurrerit ipsa hester. Ista est honesta valde hystoria: et originaliter scribitur et late in li. hester: qui incipit. In diebus assueri. et cō continet. xvi. ca. Et breuiter tangendo summā hystorie sciendū est vt ybi scribitur q̄ rex quidam babylonie appellabatur assuerus: yxor eius vasti: et inuitauit multos magnates et principes ad coniuicium: et leticia vocari fecit yxorē suā: que venire recusa uit ex superbia: ideo rex assistentiū consilio relegauit eam: et fecit venire ante presentiam suā puellas pulcherrimas: vt ex multisib⁹ placenterem eligeret. Mardocheus autem indeorum habebat ynam neptem dictam hester vel edissa: quam ipse ad curiam regis op̄time ornatam misit. veniens autem coram rege ei complacuit: et duxit in coniugē. Rex iste nepotē suum dilectissimum a se ab omnibus adorari fecit quod noluit facere mardocheus homo rectus et sanctus. quem ideo eunuchi famuli aman occidere voluerūt. Sed regina fecit illos eunuchos interficeret. Ideo mardocheus dixit regine: petes vt illud mandatū impetraret: et dixit se nō audere. Tandem dum rex sederet induit se honestissime et ingressa est ad regē: quā rex vidēs pretendebat eisceptū. Et illa inflexione genuum petiuit a rege vt in crastino rex et aman secum comedderent. Et in crastino dum bene comedissent: dixit rex. Petet quod vistib⁹ dabitur. Illa petiuit caput aman: qđ sibi cōcessū est: et inuite. Inueit autē rex in libris annalibus mardocheū se in morte liberasse. Querēte autē rege quid huic fieri oporteret quē rex vellet honorare. Aman ait q̄ talis d̄z ornari vestimentis regis et per totā ciuitatē deduci ab oībus adorādus. Et sic mandato regis aman taliter ornari Mardocheū. Sciens autē q̄ caput suum regine cōcesserat: humiliiter oravit eā et caput in gremio ponebat. Rex vero putauit eū velle reginā opprimere: et ideo eū decollari iussit: et totius regni sui regimē mardocheo cōmissum est: et ibi tādiū stetit quousq; indei in patriam hierosolymitanā profecti sunt. Assuerus pōt significare xp̄m/vasti significat synagogam. volebat enī deus synagogam indeorū cōuertere ad legē euangelicā: et n̄t conuertere potuit: quia semper dure cervicis extiterunt: ita in sua ptiuaci obstinatione remanserunt. hester autē sicut ecclesiā verā xp̄isponsam sanctā et mundā: sic xp̄s (q̄ assuerū intelligit) desperit vasti. i. synagogā: et exaltauit et edificabit hester. i. catholicā ecclesiā: et ex suo preclissimo sanguine dedicauit eā. Ex hac hystoria patet q̄t superbia vasti damnando fuit: tñ bonitas et humilitas hester collaudāda. De superbia dicit hug. li. prio de sia tertio. Cetera virtus sola v̄tutes expertūt qui bus ipsa destruūtur: vt luxuria prudeuitā/ira potentia. Sola vero superbia contra omnes animi virtutes se erigit: et quasi generalis et pestifer morbus omnes corruptit. Signa autē superbie hec sunt: clamor in locutione/amaritudo in silētio/dissolutio in hilaritate/furor in tristitia/honestas in imaginatione/in honestas in actione/rancor in reprehēsione. Et hug. in de verbis dñi dicit. Discite nō mundū fabricare: nō ola visibilia et invisibilia credere et sequitur. Cogitas magnas fabicas construere/celstitudines de fundamento erigere. prius cogita huilitatē. i. Greg. huilitas vera est q̄ q̄s de se parua estimat: et bona alterius sine inuidia et iuore p̄medat. (Cōstrue. Species. i. pulchritudo/q̄ species est equinoctiū: vt porphiri⁹ in predicabilib⁹) edisse illi⁹ mulieris p̄ mouit tyrannū. i. dñm (q̄ antiquus erat nomen dignitatis: mō nōmē ferocitatis) p̄sidis (hic p̄sis hui⁹ p̄sidis) et medee. i. illi⁹ alteri⁹ patrie: of sensū. i. iratū et indignatū/sermone. i. ybo et r̄nsione/tumido. i. inflato et supbo (a tumeo/es) p̄ingis. i. yxorū sue. Vasti captiva. i. hester (que captiva erat et sub tributo regis) mernit per suā pulchritudinē et mores/locari. i. sublimari/in solio. i. in cathedra: vasti illi⁹ regime (hec vñ nōmē est indeclinabile) ista dico edisse iuss: remouēs p̄suā p̄ceces et facta plaga intentā cūib⁹ indeis p̄ principe assuero ad petitionē nepotis sui. Clare p̄t q̄ hic ponitur contrariū eius quod in precedenti particula per p̄seustim dicebatur.

Sylue prata virant frondent nunc omnia rident

Huc elicon musas/huc protheu mitte napeas

Allint precipue qui curant florida tempe

Quos in distigij serie complecteris enim

Hic p̄seustis deoz pluralitatē asserit. vel deoz auxiliū implorat. Et dividitur in duas secundū q̄ in duobus locis istam deoz multitudinē innuit. Secunda ibi. Triste mari. Itē primo facit qđ dictū est. Secunda quasi deficiēs dicit noctē abesse. ibi. Sponte sua. Et est una debilita in secundū divisionē alibi factā. Itē primo facit p̄positionē suā. Secundo alithia nūl cōtraz

cliiii commento.

affectione & inclinatione.ad tecta.i.ad stabula.Uesper depellit ~~cypso~~ cytiso.i.ab illa herba et depellit capras ab ulmo scz arbore.O alithia.ni.i.insi tu.matura.i.festina.redis.i.reuertaris ad gregē tuū.lupus insidiabitur(ðr de insideo/des.vel de insidie insidiarum)agnis tuis ideo a dies(ðr a dy a grece qd est clarū latine)cede.i.recede simplex pro cōposito.a est auferens.yt ibi in Cathone.Mitte archana dei.i.dimitte)celo.i.a celo qr virgo.s.alithia nescit cedere.i.recedere.hoc est nō vult item terminare vel disputationē finire.

Si vos terret oues lupus ad caulas redeunt es

Cornibus elatis illum mea cura petatis

Quem sine fraude pius paschalis bicerat agnus

fīge dies cursum/ne perdat virgo triūphū

Hic alithia respondet alloquendo gregem suum in hunc modū.O oues.si quando reuertimini ad caules lupus perturbauerit vel terrorerit.petatis ipsum elatis cornibus.hoc dico dyabolum resistēdo ei qui ab agno paschali deuictus est.Dicit finaliter.O dies mane et nō recede a celo.ne ego perdā triumphū quē habitura sum de isto peruerso pseusti.**A**dvertendum est hic qd alithia hortatur suas oues resistere dyabolo vel lupo.Secundo hortatur imitari agnum paschale eo qm omnis xp̄i actio nostra est instructio.Tertio dirigit orationē ad dēū.supplicando vt sol fixus adhuc maneat.causam subdit ne ipsa perdat victoriā.**I**ste textus etiam legitur allegorice sicut precedens.vt sit sensus.si dyabolus terret fideles redeentes ad vitam & fidem.tunc in signo crucis & firma fide sibi resistatis.& petatis illū quem agnus paschalis.i.xp̄s superauit.Et hic ultimus versus ponit orationē anime petētiō spaciū penitētie.vt dyabolū superare possit.& de ipso victoriā habere.**C**ōstrue.Ques si lupus terret.i.territas reddit vos redeentes.i.reuertētes ad caulas.i.ouilia.o vos inquā exentes mea cura petatis cornibus elatis.i.erectis loco defensionis yfe illū dyabolū.quē pius agnus paschalis.i.xp̄s(iuxta illū apli ad Corin.v.Pascha nostrum immolatus est xp̄s ipse enim vt agnus oculus est:i se dedit nobis in eduliu in sacramento ab instituto(vice rat.i.superauerat sine fraude.& non per fallacias.O dies fīge(sine n debet scribi).i.fixū redde et pone cursuz tuum.hoc est cōtinue claritatē tuā.ne virgo scz alithia perdat triumphū id est victoriā suam.quā intendit habere super istum pseustum.**O**bseruatur lex istius ~~mini~~ sicut in textu precedenti.vt clare patet.

Triste mari vectis helene respectus in astris

frugibus erugo/serpentum sibilus agro

Hortos talpa fodit/digitos vrtica perurit

Omnia quis diuū potuit cōfigere tantum

Hic pseustis non videns alithiam desistere iterato narrationē alia inchoat.& deoris plurimalitatem approbat.& dicit qd helene stella est nautis nocturna & tristis.erugo nocet frugibus & sibilus serpentum agris.talpe viuunt ex humo.vrtica de natura sua habet qd sit pūgitiua & adustua.quis ergo deorum est ille vnicus qui omnia ista tam diversa potuit facere.componere configere.**A**dvertendum est qd aliqui dicunt hic pseustum aliqui adire ad fidem & veritatem.sed hoc nō video.immo expresse videtur potius probari & attestari deorū plurimalitatem cum ipse dubius et quasi admirans querit.Omnia quis diuum &c.**A**lij dicunt ibi pseustis proponit alithie per modū interrogatorium vnum enigma: sed hoc nō videtur multum probabile &c.**C**ōstrue.Respectus helene illius stelle lucide in cuius ortu frequenter accidunt procelle in mari in astris.i.inter astra.(i potest esse pthēeos paralange)est triste.i.res tristis.vectis(de vehor/ris.i.portatis.s.nautis vel alijs qui per mare deueniuntur)mari.i.in mari.Erugo dicunt aliqui.i.illa herba(hoc non credo)sed debet dici aerugo.i.aeris rubigo(& est infectio vel tempestas vel corruptio aeris nocens frugibus.et si in textu ponitur aerugo reuocetur & causa metri)est triste frugibns(ðr de fruo/eris/sibilus serpentū iuxta illud).Sibilus est hoīm:serpētum sibila dicas.qd differētia hic confunditur.est tristis agris.i.cāpis.qd campū inficit suo sibilo & reddit campū sterile talpa illū aīal.fodit hortos id est hygulta & viridaria vrtica.i.illa herba(qd ab vrendo)purit digitos de natura sua.qd diuū.i.deorū(quasi diceret nullus.immo plures.vel)potuit tantū.i.rem tantā(vel tantum querbialiter)configere.i.cōmīscere.oīa supradicta.vel in yna mittere vt conuenienter.

F.ij.

Liber theodoli

Dulce viro mulier pratis arentibus ymber
Mandragore sterili fons agricole sitienti
Prececellit cunctis anime velamina carnis
Exuerit postq; placari iudicis iram

Hic alithia respondeat dicens. q; mulier est dulcis viro: pluvia locis aridis & siccis. mandragora mulier sterili: fons agricolis sitib; udis. Dicit vterius q; inter cetera vt lius est anime placare ira iudicis postq; a corpore fuerit exuta. Aduertedū hic alithia habet hic sermo n̄m oppositum sermoni pseustis. Locutus enī fuit pseustis de trutib;: ista aut de dulcib; & in hoc significat veritas de sui natura est amabilis & dulcis q; uis dicat comicus. Veritas odium parit. hoc enim intelligitur apud malos. falsitas aut de se est odibilis & tristis. Unde de veritate dicit hyperonimus. Uos nobiles / vos aut ignobiles: hec est coditio veritatis: vt eam inimicitie persequatur: sicut per adulacionē perniciose amicitie coqueruntur libenter qd delectat odium & offendat omne quod nolumus. et de falsitate ambro. in lib. de virgi. Uenena no dantur nisi melle circūlinita: & vicia no decipiunt nisi sub specie et ymbra virtutum. Sciendū est vterius q; actor iste capit istū modū respondēdi per contrarium a virgit. in illa elegia allegata. Forte sub arguta considerat ylice daphnes. patet intuenti processum illius. Circa hanc dictionē mandragore sciendū scđm catholicō. q; mandragora est genus pomis similis parue peponi/odore/sapore/vel specie. q; habet mala suaue redolentia in magnitudine mali maciani. vnde & latini vocāt malum terre. hāc poete antropores appellant: q; habet radicem formā hominū simulantē. huic due sunt species. femina folijs lactuce similis generans mala in similitudine prunorū. Masculus folijs bethe similis & accepta in escam (vt quidā opinantur) facit in sterilibus fecunditatē: vt dī Señ. xxx. Egressus ruben tpe messis tritice in agro: reperit mandragoras quas matri lye detulit. Et ita sentētia liter dicunt in summa sua. & Isidorus ethi. lib. xvij. Albertus dicit valde multa de ea lib. xvi de vegetalibus. dicit enī mandragora est herba cuius radix iabio vocatur & est magna habēs similitudinē cum forma hominis. vt dicit Boicenna. Est aut radix eius lignea cinerica & est frigida & secca & habet virtutē constringendi & mortificandi: vt si quis eā comedat moratur: sed succurritur cū vomitu melle & butyro. mutilatus membris bibat de ea: & nichil sentiet. Supponit etiā aliquid de lachryma eius & educit fetum. Et semen mandragore viuiscat matricē qn bibitur: & ita de multis alijs que omittit. Construe. Mulier. i. mulcens herū/dulce. i. res dulcis & grata viro/ imber est dulcis/pratis arētibus. i. siccus(de areo/es.) mandragore: illa herba est dulcis mulieri sterili que nō potest habere pueros. Fons est dulcis agricole. quasi agros coleti. sitienti. i. melius est cūctis hoībus/aie. i. quo ad animā. irā iudicis. s. dei omnipotētis. placari. i. pacificari. postq; exuerit vel anima carnis. i. corporis (vel potest esse textus exuerit in plurali: & ly anie est nti casus) Patet ergo q; sicut innuebat pseustis prius deorū pluralitatē: ita alithia dei ynitatem: qui est index oīm.

Quenam celicolas auertit dira voluptas
zodaici nunquid loca maximus ordo reliquit
Aut stertunt omnes aut tractant pocula lethes
Cede dies celo quia nescit cedere virgo

In hac parte signatur tertia debilitatio pseustis. Et dividit i duas. Primo sit hoc. Scđo resumit vires. pponēdo enigma. Scđa ibi. Dic michi. Itē primo ponit suā falsam opinionē Scđo alithia ponit & trariā assertionē. Scđa ibi. Obtuitu vigili &c. Dicit primo sic a qua iuptate deerū celicolarū affectio immutata est & aduersa nūquid ordo mot⁹ zodaici immutatus: aut zodaicus dereliquit loca ppria motus sui & regulares motus solis obloqui. Et o dies ex quo ita est q; ista virgo no vult desistere. recede a celo vt ita cogat recedere. Tertius iuertendū est hic. q; in hoc tertiu clare apparet debilitatio pseustis & metus rigens q; ipm occupat & ab alithia devinciat. Scđo coqueritur sup hoc q; sui dī sibi nō auxiliati sunt: & illis cōcludit̄ verbis suis hic positis. Tertio ipse rāgit tres errores. Prim⁹ est in primo versu: ybi innuit deos celicolas aliqua dira voluptate aduersos. in eis tñnilū dirū cadere pōt Scđs error tangit̄ in scđo versu de immutatione motus zodaici: q; est regulatissimus ab agente infallibili directus. Tertius error euidenter ponit̄ in secundo versu: ybi im-

CUM COMMENTO.

ponit dñs q̄ ipsi dormiūt et oclantur et humānos actus negligunt: ut tangit Boetus in p̄mo de cōsō. phie. Et cū hoc in obliuione inciderūt. quod est impossibile. In quarto versu n̄i textus ponitur oratio p̄leustis que superius etiam ponebat. Cūcū istud nomē zodiac⁹ sciendum est q̄ dicitur zodia grece quod est animalia vel signa latine. et est animalis circulus vel signifer. q̄ i eo sunt. xij. signa nominibus animalium nuncupata. Uel q̄ sol intrans illam proprietatem animaliū sortitur. In secundo de generatione appellatur ab aristotele obliquus circulus. de quo poetice pulchre. in. iij. in etham. paulo post principium. vñ sicut habet in. iij. c. tractat⁹ de sphera. Iste est secundus magnus circulus celi. Unū ibi dī. Est autem alijs circulus in sphera qui intersecat equinoctiale et intersecatur ab eodē in duas p̄tes equales. et una eius medietas declinat ad septētrionē alia vero ad austriū. Cūcū illud n̄ men lethe sciendā est q̄ lethe/lethes est nomen vniū infernalis vbi anime demergūt et oīm preteritorū obliuiscunt /ideo interpretatur oblinio. et inde dī letheus/a. uim. i. obliuiosus sa/sum. et inde lithargia morbus obliuiosus. ut tangit in primo de cōsolatione philosophie. De nominibus flumioꝝ infernaliū habet in ista metra. Strix odiū. lethes obliuio phlegeton ardens. Luctu cochtus. triste sonas acheron. Construe. (Ista līra dī legi interrogatue.) Quenā. i. que et nam est sillabica adiectio. sicut met et piam in hoc nomine q̄spīā (voluptas. alijs habent voluntas. dira. i. crudelis et inordinata auertit. i. aliorū vertit celicas. i. deos superos quasi celum colentes. Nunquid ordo maximus. s. vniuersi eo q̄ ordinatissime mundus ordinatur et regitur. reliquit. i. dimisit. loca dimisit. loca zodiaci. s. propria quasi diceret vidēt q̄ sic aut omnes. s. dī. sternt. i. glosant. i. firmiter dormunt. Stertere autem magis proprie est dormiendo somnum cum nās facere) aut ipsi tractant pocula. i. p̄ lethes. i. vnuū obliuiosi. O dies cede. i. recede. celo. i. a celo. q̄ virgo scilicet alithia. nescit cedere. i. locum dare.

Obtutu Vigili cur ant fastigia celi
Quicquid nutrit humus / quicquid producit abyssus
Non somnum nouit qui verbo cuncta creauit
Fige dies cursum ne perdat virgo triumphuni.

Hic alithia respondens ponit cōtrariā p̄seusti assertionē dicens. q̄ deus ille gloriōsus cui verbo creauit cuncta curat vigilanter sine somno celestia terrestria et n̄era. Deinde facit orationem sua in sicut alias. Aduertendum est hic q̄ alithia remouet errore p̄seusti. Hoc qd dicebat deos dormire et stertere quādo hic dicit deum verū prouidēter et vigilāter oīa prouidere et regere obtutu vigili. Et hic recte incidit materia de prouidentia divina q̄ oīa regit fortiter suauiter q̄ disponit de qua in. iij. et. v. de consolatione phie. De ista materia theologos latissime pertractatur. Hic etiam incidit materia de creatione mūdi solo yebodei iuxta illud psal. Ipse dixit et facta sunt: ipse mandauit et creatā sunt. Aduertendū est ulterius q̄ totalis mundi vel totius vnuersi tres sunt partes principales. Prima est celestis secunda terrestris. tertia est infernalis. Quālibet istarū deus viuificat tanq̄ aīa istius mū discōm aliquorū imaginationē et omnes illas partes regit. oībus presens est. eas creauit. videt regit et disponit vnicus deus gloriōsus. Construe ille. s. dī op̄s. qui creauit cūcta verbo suo. curat. i. cum cura regit. fastigia. i. altitudines celi. obtutu. i. aspectu prouidentia. dī de obtuorū. ris. qd p̄ponit de ob tuor qd est aspicio) vigili. i. prudenti et vigilanti et nido. curat inq̄. quicqđ humus. i. terra nutrit. qd etiam abyssus. i. profunditas terre producit. nec pro non et ille inq̄ deus non nouit somnū sicut dicit p̄seustis. O dies fige(mel) est fine n̄ vt dictū est; cursum ne virgo. alithia perdat triumphum. i. victoriaz. Et dicitur a mī quod est tres. et phonos sonus. p̄ hōng. 00. 00. 00

Dic mihi dum tristes adiit p̄serpina sedes
Lege data matri si vellet nata reuerti
Gustum perfidie quis p̄imum prodidit ore
Dic et troianum lauderis scire secretum.

Hic p̄seustis resumit vires suas et proponit enigma. Est autem enigma obscurus sermo quasi mirandus. et vulgariter appellatur diuinatorum. Secundo alithia respondet proponendo sibi aliad in textu sequenti. Dicit ergo sic p̄seustis. O alithia dic mihi quando prostrat

Liber theodoli

pina infernales sedes subiit. et mīri sue cereri lex pro educenda nata sua data est. Dicit ergo quis fuit ille qui manifestauit gustū proserpine. et si sic rñdebis ad illud tu laudaberis scire secretum troie. Sciedū est q̄ ista fabula scribitur originaliter. v. metham. post medium vbi de raptu proserpine. de errore cereris. et de mutatione astalophi in bubonē. unde filia proserpina incluserat in quadā domo subterranea. venus aut̄ duxit secum ad colligendū flores quam pluto rapuit et deflorauit. Ista proserpina potest significare pueras moniales que si qn̄ clausurā exirent ad colligendū flores mudi deflorātur. Ceres filia sua dum et cū facibus quesita. tandem iuxta iudicium arethuse descendit ad inferos. et quia filia suam retrahere nō potuerat. illud dixit ioui. qui dispositus q̄ proserpina per dimidium annum cū plutone regnaret. et per aliū cū matre esset. Ceres est bonus prelatus. pserpina est omnis peccator. subditus. pluto dyabolus. iupiter est deus ad quem per orōne recurrentem est. Dicit ulterius q̄ etiā ioue rñsum fuit. q̄ illa filia exire nō poterat ab inferis si gustasset de fructib⁹ ei⁹. Sed astalophus asserit se eum vidisse tria grana malogranati comeduisse. ideo debet et ppetuo pserpina ei illū testē astalophū mutauit in bubonē. sic etiā illi q̄ alios accusant et explorat mutant in bubones. q̄r fiūt odib⁹ et habēt odio. ob⁹. infer⁹ est ille mūdus in quo si q̄s gustauerit tria grana. s. delicias / diuitias / honores. vir vlnūq̄ extrahi poterit. Ista hystoria tota pōt naturaliter et phisice exponi vt pserpina sumat p grano cuiuslibet leguminis. hec raptā fuit ad inferos. i. semē positū est i terra. et ideo in terra dehinc et putrescit vt semē redeat a terra. q̄r ibi primo violēter detinet et corrūpit. sed pserpina nō reddit: nisi postq̄ generauerit. aliter nō. uixit illō. xij. Nisi granū frumenti cades in terram mortā fuerit ipm̄ solū manet etē. Alia sūt fabulosa. Cō. Dic michi o alithia dū. i. qn̄ pserpina illa puella. adiūt sedes tristes. s. infernales. et hoc dico lege. i. regula et ordinatio data a ioue. mīri. s. cereri. si nata. i. filia sua vellet reuerti (deponens est apō modernos. Tulli⁹ tñ pōit ip̄ in sepe neutraliter) dic q̄s p̄didit. i. manifestauit. vel p̄dēdo denunciauit. ore p̄fidie. i. ore p̄fido et pueros (alij iūgūtly p̄fige cū ly gustū gustu. s. q̄ pserpis gustauerat fructū) ifernū dic ergo illō. et lauderis pōt glosari. i. laudaberis (et pōit tēpus p̄ tēpē) scire secretū (et hic de secer no/nis. incēptū cōponit de seorsu et cerno/nis. et tūch p̄mā breue. q̄r) cōponere de se et cerno/nis. p̄ma. p̄duceret) troianū vnū secretor. troie erat palladiū imago palladis de qua fatū fuit q̄ troia nūq̄ capere fādū i troia esset. ea tñ vixes rapuit p̄z ex hystoria troiana

Cum pelagus mundo subsidat mundus olympo.

In medio semper consistit pendulus aer

Dic michi terra leue in celi supereminat axem

Et te posse dei tetragrammaton annuo fari

Hic alithia rñdet: proponit enigma dices. O pseusti tu michi proposuisti tum enigma fabulosum ego ppono tibi aliud tale. cum ita sit q̄ mare semper sublīstat et substet mundo: mundus celo et cum semper ipse aer stet quasi pendulus in medio elementorum. Dic michi vbi terra eminet supra axem lenem celi. et si michi responderis: ego annuam et dicam te locum qui possit nomē dei ineffabile quod appellatur tetragrammaton. Istud enigma est satis obscurum et difficultas prouenit ex elementorū naturali ordine et dispositione secundū sub et supra. q̄r terra est inferior. aqua in secundo loco. deinde aer. deum ignis. et tamen querit hic vbi est terra supra ignem etē. prūnus modus legendifuit iste. Celuis vir quidā habuit plaustrū in aere ex ipse iacuit. et pponebat enigma hic positū transelutibus et ipsis nescientibus soluere. tandem dixit q̄ terra est altior aere celi. i. celij. et est ibi locutio apocopata. sicut ibi anthoni pro anthoni. Iste modus est modus proportionabilis vni enigmati buccolico rum in egloga. Dic michi dāmetā. vbi ponitur pecali pro peculi. etiam qn̄ dī. Tres pateat spaciū non amplius vinas. sed q̄r illud enigma est quodā modo fabulesum et satis vanū. Ut risimile est enī q̄ tales sensum nō intendebat alithia (interpretatur veritas) nō obstante reuerētia bernard: sylvestris q̄ taliter exposuit vt iā dictū est. Est alijs modus et magis altius officio pporcionatus q̄ terra supereminet lenē axē celi. q̄r xp̄s quasi contra naturā humānā carnē erexit I celos in die ascēsōis et eā bestificatā sup oēs thronos et alios orbes collocavit ad dexterā dei p̄fis. et ibi vt certū est terra. i. caro hūstia de terra formata est supra axem celi. Et hic haberet locū materia de xp̄o et de virtutibus eius de ascensione de quibus determinat in iij. siuārū. Et de dotib⁹ corporis glorificatiū in iij. siuāp. vbi materia per doctores p̄lere et diffuse p̄tractat. Circavltum metrū est notandū q̄ tetragrammaton est nomē dei ineffabile et fertur cōliter. Dicis aut̄ ineffabile nō quia nullus ipsum fari et dicere possit.

CUM COMMENTO.

Sed quia ad plenū nullus potest illud exponere propter profunditatem diuinis nominis: quis illud est nomen quod est super omne nomine: vel nulli licebat illud nominare nisi causa ~~ren-~~
tentie in articulo mortis. Et tetradas quatuor et grammaticaliter: quia erat quatuor litteras exaratum apud hebreos. s. ioth/ he/ vau/ beth. Vide super illud Catholicon. ¶ Construe Dum pelagus. i. mare (dicitur a pellendo littera) subsidat. id est subsidit: dicit catholicon. Si-
do idem est q. sedeo: et caret preterito. unde sido et sedeo significatione non differunt: nec eorum
composita que sunt multa. ut ipse declarat. Alijs textus habent subsidat mundo: dicunt ali-
qui. i. terre: vel. id est alijs corporibus tam elementaribus q. alijs qui sunt fere totus mun-
dus: dum mundus subsidat olympos. i. celo/ cu aer: illud elementum: pendulus: q. pendere vi-
detur inter alia. De istis elementis videtur in primo methamor. circa principium: consistit. i.
permanet sicut in medio aliorum. Cum ergo ita sit dico pseusti: vbi. i. in quo loco terra super
eminet. i. apparet super axem. Axis est pars currus: ut dictum est in principio huius libri. in
secundo versu. Axis et dicitur in tractatu de sphera: est linea transiens per centrum sphere
applicans extremitates suas ad circumerientiam ex utraque parte et connotat volubilitatem cir-
culi: vel sphere circa ipsum quod non connotat dyameter: et duo puncta axem terminantia
dicuntur poli mundi euinem celi. Leue dicitur quia superfertur alijs. Et levissimum quod su-
per omnibus alijs superfertur patet in principio de celo et mundo vbi de ista materia: et ego
annuo. i. concedo permitto te posse fari proferre loqui tetragrammaton. i. illud nomen dei
Patet hic q. pseustis videns q. non potest alithiam vincere veritatibus vel narrationibus
tentat si possit cum vincere enigmate vel problemate. Est autem problema oratio sensum
habens implicitum. Et alithia proportionabiliter respondet. Et in hoc videtur simplicitas
tem et moram rusticorum exprimere.

Ista suis hodie si preualet artibus in me

Dum cessit mops calcantis more dolebo

Fraude puellari non sic patiar superari

Millesies repeatam nisi subtrahat hesperus horam

Hic introducit pseustis solus loquens et sup potestate vel potestate alithie querens. Ut ipse vi-
des se multum deprimi dicit sic. Si ista alithia supat me hodie ego dolebo sicut menaces vi-
tio mops doluit: sed tamen ego non permittam me supari per fraudem eius: sed millesies repetat. q.
q. dixi et alias aduersus eam pposui nisi nox impedit me. ¶ Advertendum est hic q. mops et
calcas duo fuerint poete quoq. quilibet alteri pposuit enigma: et unius inuidebat alteri. Mop
igitur tenebat fructum cuiusdam arboris in manu sua: et quesiuit calchante cuius arboris
esset: qd nesciis calchas pre ira mortuus est. Virg. in buc. introducit quedam pastorem appel-
latum mopsum: qm dt. Cur non mops boni qm puenimus ambo. et. Et in hystoria troiana le-
gitur de quodam diuinatore q. dictus est calchas. de quo virgi. q. eneis. Donec calchante mi-
nistro. et. Sed non videbis mihi q. iste textus de altero isto: debeat intelligi: sed de alijs. ¶ Sci-
endu est ultimo circa metrum finale q. iste textus varijs modis legi solet. Una opinio dicit q.
calchas fecit unus librum. Dicit ergo pseustis se velle repeteret dicta illius libri ac confutandum
alithiam. Dicunt alijs q. millesius est ciuitas in qua natus est tales: et calchas: et multi alijs fabula-
ti. Alter dicitur q. millesies est aduerbiu. id est mille vicibus: sicut centes. i. centum vicibus/ decies. i. decem vicibus. et. ¶ Construe. Si ista (dicit pseustis alithie) preualet in me. id
est contra me. ut ibi in adulterium et desertorem: hodie suis artibus ego in dolebo more cal-
cantis qui mortuus fuit/ dum. i. qm ipse cessit. i. locu dedit mops. Sed non patiar me supera-
ri. vinci/ fraude. i. deceptione/ puellari. i. vnius puelle: q. hoc est magnu dedecus: sed repe-
tam millesies iuxta expositiones tactas: nisi hesperus. i. illa stella que dicit quasi vesperrus
subtrahit. i. remoueat vel impedit/ horam. i. tempus.

Nunc utinam tales falsorum factor adesses

Quatuor in primis euangelice rationis

Nitar codicibus nostrum de virginine corpus

Ut deus assumpsit nec labor iste grauabit

Hic alithia sola loquens introducit et perterrere faciens pseustum dicit sic. Utinam tales ille
factor falsorum huc veniret in auxiliu tui: vel contra quem disputare deberet: tunc ego transire

Liber theodoli

veritates euangelicas quas in mediū preponerē: et ipm talibus confutarem ut de materia incarnationis filij dei in beata virginē. Illud facerē ego prompte et faciliter grauerer. Aduertēdum est hic q̄ precedentibus superatus est pseustis: et deuictus alithia principaliter et tantummodo per hystoricas narrationes veteris testamenti et in alio modo per propositionem enigmaticam: hic autem confutatur per veritatem euangelicam tamen propositā in publicū: sed tantummodo cōminatam que veritas est deo sincera efficax et pura ad confutandos hereticos et falsitatē sustinenteq; merito pseustis qui interpretatur fallitas timet et desperat. Item sciendum est q̄ iste tales fuit unus septem sapientium grecie. Alij autem fuerunt solon/hyas. ic. Et credo q̄ cum allegat aristote. in primo de anima. vbi tagit opiniones antiquoz falsas terroneas ut anima. Et iste tales erat factor optimus fabularū: et tenuit multas opiniones falsas in phia: quapropter in tertiu precedenti: quando dicitur. Nillesies repeatam/ aperiūtissime repeatā: potest in telligi de segmentis isti tales: et hoc videtur dicere p̄ns textus: qn̄ alithia optat etiā ipm talete adesse. Sciendū est ultimum q̄ per transitū tangitur hec materia de incarnatione verbī: de qua dicitur Johā p̄mo. Et verbū caro factū est. De q̄ in tercio s̄niarū. Unū et h̄ luce p̄mo. Venit angelus gabriel ad maria et dixit. Ave gratia plena. ic. Et illa dixit. Ecce ancilla dñi fiat mihi b̄ myverbū tuū. Et tūc p̄cepit dñm n̄m iesum xp̄m: non quidē ex virili semine: sed ipse format⁹ est ex purissimis sanguinib⁹ marie mystico spiramine. Alia cā breuitatē omittunt. Cōstrue. Utinā (aduertib⁹ est optandi) o tales (taletis) factor falsoz adesses. i. p̄ns esses ego alithia/nitar. id est conabor in quattuor primis codicib⁹. i. libris vel voluminib⁹ vel scriptis rationis. i. veritatis euāgelice (Euāgeliū in bono debet scribi per uđuplicē. et dī ab in quod in bonū: et generatione nunciatio: et additur vna consonans: licet in curia reū oppositū serue in describendo bullas et talia) vt. i. qualiter deus assūpsit nostrum corpus humanum de virginē. s. maria/nec pro non: iste labor grauabit me: et per hoc ostendit alithia se habere validū et magnum argumentum arguendi adhuc et disputandi contra pseustim et ipsum confutandi.

Egregiam sobolem cui per stilbontis amorem

U superum magna sociasti teste capella

Obsecro te fronesi iubeas reticere sorori

Quo tendit cedo: nec me cessisse negabo

In ista parte introducit pseustis. Unū postq̄ prius posita alteratio et debilitatio pseustis. hic sequēter ponit auxiliū imploratio et victorie confessio. Ista pars intitulat s̄m divisionē positā principio: et in illo tertiu. Incola primus homo. Dicit ergo sic in textu. O fronesi que (yt recitat Capella poeta) tu matrimonio iuxisti philogiam sobolem tuam et mercurium obsecro et recipias alithie sorori et taceat et deuictā dimittat: q̄r ego recedo ante et certamine tanq̄ virtus: nec negabo eā me superasse. Sciendū est q̄ pseustis non potēs alithie resistere fronesim alloquit̄ quā ipē et ipsa iudicē elegerūt: sicut dictū est prius: et rogat pseustis ipam fronesim et exortat alithiā et taceat: q̄r se viciū cōfiteat. Et istud non vult sicut nec pōt aliqualiter ipse pseustis denegare. Pro intellectu hui⁹ textus sciendū est q̄ mercurius consilio appollinis duxit in uxore in filiam fronesis: que dicta est philogia: quia fronesis soror fuit alithie et mater philogie presentes fuerunt istis nuptiis omnes dī et dee. Mercurius dicitur: sus mētis. i. sermo q̄ consilio appollinis. i. sapientie duxit in uxorem philogiam. i. ratione. Ista philogia dī fronesis: q̄r ratio dicit illa prudentie. Omnis dī et dee venerunt ad nuptias illas. i. coniunctioni sapientie eloquentie rationis et prudentie omnes assunt virtutes: ita dicit gloste. Ultra quas magis declarādo textū considerandū est q̄ marcianus q̄ et capella dictus est: fecit ynū libri de ista materia: et incipit. Tu quē sal lentē thalamis quē m̄fe camena. Progenitū prohibet copula sacra deū. Et illud opus eius egyptalamicum carmen. i. nuptiale. q̄r est de nuptiis. Et illud cantauit quasi p̄ntia filij sui. Unū marciānū iste gñe afer cravis carthaginensis dignitate roman⁹ extitit. Studuit autē partim rome: partim carthagine. Volens autē disputare de septē artibus liberalibus: compōsuit hāc fabulam de nuptiis mercurij et philogie: nō tñ absq̄ magna ratione: nā philogia interpretatur amor vel studium rationis mercurius dictus est quasi mens currēns: q̄r mercurius loco sermonis accipit: qui inter duos serit: vel mercurius dī quasi mercatorū kyrios. i. dñs. Philogia igit̄ ponit in psona sapientie et rōnis. Mercurius in similitudine tracundie sermonis: quia vt ait Tullius principio rhetorice. Eloquentia sine sapientia sepe nocet/ raro vero aut nūc prodest. Sapientia vero sine eloquentia semper prodest et nūc obest

cum commento.

Cum ergo in sapiente hec duo conueniunt scilicet acumen rationis: et fucūdia sermonis: tūc mercurius et phlogia sociantur. **S**ciendum est finaliter q̄ ille marianus sic nomine pro p̄ro appellebatur. Dicitur est etiam minius ab habitu facie. i. a rubore. Cicerο et cicere: propter triangulationem facie. Felix ad bonū omne pertinet. Capella (vt dicitur in nostro tex tu) ab acumine ingenij: quia capella valde acute videt. Uel dicitur capella a petulantia et lascivia poetica: vel quia sicut capella auidum animal est: ita philosophicas disciplinas audi dissumit aggressus est. Et facit iste illud opus quod dicitur astrologia mariani: et icipit liber iste. Mundus igitur ex quattuor elementis. **C**onstrue. Ofrenes dicitur esse prudētia vel sapientia secundum Catholicon: et dicitur phonos prudens: inde fronitus et infronitus/obsecro. id est precor te: qualis per aliquid sacrum obtestor te p̄ amorem stilbontis. id est mer curij. et dicitur quasi stilans bona: q; km astrologos est planeta benuolus: cuiusq; stilbonti so ciasti pro sociauisti per sincopam/ vi. i. virtute et conuentu superū. i. supernarū: magnam lo bolem filiam tuam phlogiam/egregiam. i. nobilem/cedo. i. recedo eo loco: super quo. i. ad quem tendit. i. vadit vel tendis: vel cedo. i. correcedo. et nec pro non negabo me cessisse: aut locum sibi dedisse tanq; vni a quo vere deuictus fuit.

Mortales cuncti quod contendunt adipisci

Nec si perficiunt vite discrimina curant

Ex inspirato dominus tibi contulit ultro

Ut cessare velis deuictus supplicat hostis.

In hac parte expeditalite et finita disputatione inter pseustim et alithiam: et multis alijs propositionibus positis et validioribus alithie responsionibus subiunctis. hic ponitur sententia finalis. et dividitur. Primo ponitur sententia: et cum hoc fronesis rogar alithiam ut ceat. Secundo probat per simile q̄ tacere debet et pseusti parcere. Secunda in textu sequenti ibi. Traicis vates. Dicit ergo sic in hac parte. Mortales homines non curant discrimina: hoc est pericula vite sue si possint perficere quod contendunt perficere et habere. Et ideo o alithia quia dominus noster jesus christus fecit tibi ex inspirato illud pp̄ter quod debes cessare ab ulteriorite et certamine: et dedit tibi victoram ideo tacere debes et cessare. presertim cum super isto te exoret et tibi etiam supplicet aduersarius tuus a te deuictus. s. pseustis. **S**ciendum est q̄ prima duo metra aliter possunt legi: sic q̄ mortales curant discrimina vite si non perficiant quod contendunt adipisci: vt pseustis q̄uis no potuit voluntate exple re: tñ curauit de vite sue periculo. Patet ergo q̄ in hac līa ponit cōis modus et conditio fere oīm mortaliū. Scđo fronesis ostendit dñm deūnistrū semper veritati assistere: et eandē ad iuuare et souvere. Tertio inducit alithiam ad tacendū: q̄ non est amplius opus sermone vel verbis: cum ille confiteatur se victim. Quarto et principaliter ponitur sententia diffinitiua condēnatoria pseustis etiā ex confessione. ppria. Et ista sua satis aperte trahit ex textu. Si queratur que vel qualis est ista sententia. dicendū est breviter q̄ est diffinitiua tñm partis condēnatoria. hic enim lis erat inter pseustum et alithiam et quilibet tendebat ad vincendum alterum sicut in duello inter pugiles videmus. Pseustis autē primo debilitatus est: deinde plene victus: et se habere malam causam confitendi succubuit: ideo condemnatus est silentiū sibi impositum perpetuo. Et de ista sententia et de modo ipsam ferendi: et quam potestatem habet iudex arbitrarī? qualis fuit in ista causa fronesis videatur per iuristas ad quos ista materia spectat. **C**onstrue. Cuncti mortales. id est omnes homines qui sunt corrupti biles: et hoc ex parte corporis: curant discrimina. i. pericula vite sue. si nec pro no: perficiant illud quod contendunt. i. satagunt certnituntur/adipisci. i. acquirere vel perficere. O alithia dñs. s. deus/tibi cōtulit. i. dedit concessit/ex inspirato. i. et re inspirata: hoc est absq; he/ultro. i. sponte et ppria volūtate et dispositione vt velis cessare ab ampliori persecutio ne istius litis vel cause/ hostis. i. tuus aduersarius. s. pseustis/deuictus. i. a resuperatus suppli cat. i. supplex et depresso efflagitat aut postulat vt etiam cessare velis.

Tracis vates commouit pectine manes

Te moueant lachryme iam tollit cornua phebe

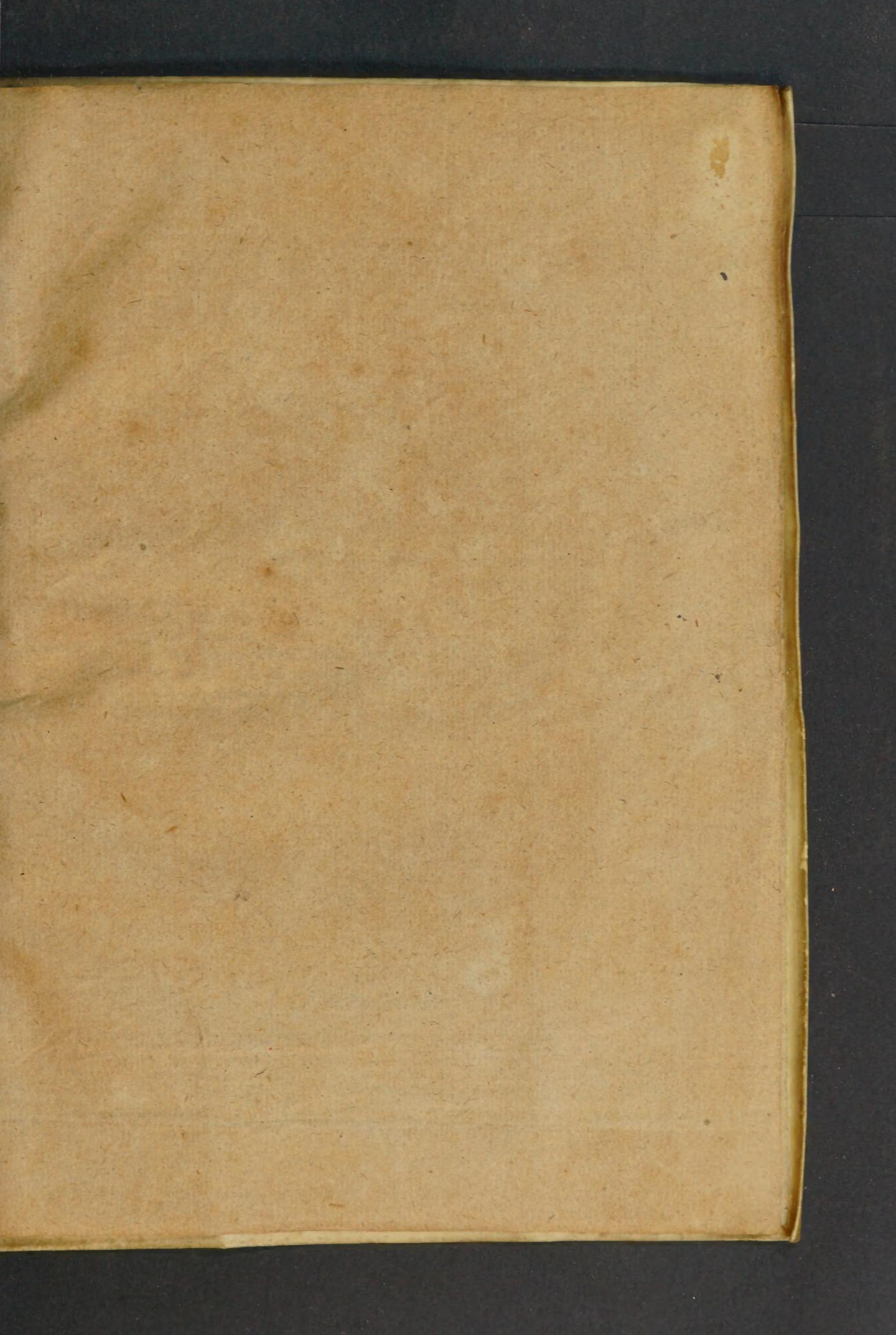
Sol petit occasum frigus succedit opacum

Desine quod restat ne desperatio ledat.

Liber Theodoli

reflexa

Ista est pars finalis huius operis in qua probat fronesis alithie q̄ debet tacere iuxta dicta in precedenti textu: et arguit sic per argumentū a simili. Orpheus commouit inferos so- nitate lyre sue: ergo etiam illi debes commoueri lachrymis pseustis: viso et considerato q̄ iam est noctiluna apparere incipit et cornua sua erigere et propter occasum solis iam frigus incipit ut incolere: ergo rogo velis desistere ab ulteriori psecutione iste pseustis du- catur in desperationē. Advertendū est hic q̄ fronesis hic ponit persuasiones ad proban- dum intentum suum: intendit enim probare q̄ alithia debet parcere pseustim: et ab incepto misericorditer desistere. Tres fuerunt posite in textu precedenti: prima in duobus primis versibus. Secunda in tertio. Tertia quā dicitur. Deuictus supplicat hostis. hic autē idem alie subiunguntur. Prima que tangit in primo versu. Quia orphens. et. Secunda quando dicitur. Te moueant lachryme. et. Debemus enī esse misericordes et p̄misit pater noster deus misericors est. Tertia quā dicitur. Jam tollit. et. Ubi ostenditur q̄ hora in apia vel tempus ad continuandum istam literam. Quarto quando dicitur. Sol petit occasum. et. Et est quasi eadem cum priori. Et confirmatur quando subiungitur. Frigus succedit. et. Ultima tangitur in ultimo versu ubi ipsa fronesis rogat alithiam sororem suam dicens. Desi- ne quod restat. Sciendum est secundo quo ad primum versum nostri textus per yate tracii intelligimus orpheum: de quo multa dixi superius in illo textu. Cetera resequi. et. ubi dictum est q̄ vt recuperaret uxorem suā ipse descendit ad inferos: et melodia sue cytha- re ipsos etiam infernales misit. id est commouit. Sciendum est tertio in ultimū me- trum q̄ illud sic potest exponi. O alithia desine: hoc est cessa dicere plura in desperationem ledat istum pseustum quod restat si plura dixeris: restat certe vt ipse in desperationem ledat. Alter intelligitur sic. Desine illud quod nuncrestat dicere. id est quod superest modo ubi ad dicendum: scimus enī q̄ multa adhuc per te restant dicenda. Tertio modo legi- tur sic. Desine in desperatio ledat te sicut lesit Joachim et Iudam. Ultimo modo potest sic legi. Desine plura dicere disputando contra pseustum quod restat. id est quod superest dis- currendo scilicet per materiam euangelij: et totius noui testamenti: ne desperatio ledat ip- sum pseustum aduersarum tauri: qui iam victimum se sponte et suppliciter confitetur. Ulti- mū considerandum est circa expositionem terminorum huius partis. Tracius potest scri- bi per a in tercia littera vel per u. Unde Boetus de consolatione philosophie dicit. Ut in tra- boreas emissus ab antro. et. Et dicit de tracio regione: et istius populi dicitur trax de quibus dicit virg. iij. eneid. Traces erant acri quondam regnata ligurgo. et. Inde tra- cenis dicitur. Uates quādōrum sumitur pro propheta: vt in hymno beati iohannis baptiste ubi dicitur. Maxime vatum. Quandoq̄ sumitur pro quādōrum diuinatione. Inde vaticinorū vaticinium. Uates igitur primo dicitur quasi vas theos. id est dei. Aliquādō capitulū pro poeta vt hic. Commouere componitur de prepositione inseparabili et mouere. Pecten est equinoctium: vt pater per Ebrardum in Grecisimo: ubi dicit sic. Pecten agit telas lentes trahit. et. Ethic capitulū pro cythara. Manes dicuntur anime infernales: et dicuntur quasi amene per defectum: quia deficiunt bono loco. Vel amene per contrarium: quia sunt clare sed q̄ semper tenebrosae. Te est pronomen primitum secunde persone. Mouere actuum est. Inde motus motior: moto motas/mobilis: et multa alia deriuantur. Lachryme habet singularē hec lachryma. Jam componitur: vt iamiam. Tollere est eleuare/erigere/efferre. Cornu est equinoctium: vt in equinoctis. Pars crucis est cornu terrena potētia cornu. et. hic capitur pro una parte extrema luna acuta et curva ad modū cornu aialis. Qualiter declinatur: pater per alexandrum in suo doctrinalibet. Cornua mutantur. et. Phebe est luna: et di- citur in phebos vel phos quod est lux vel ignis: et est nomen grecum. Et declinat hec phe- be phebes. Sol dicitur quasi super omnia lucens: vt dictum est circa secundum metrum hu- ius libri. Peto est actuum. Inde appeto/suppeto/impeto/competo: conposita. inde poter- et petito: petitus/a/um. Occasisus/lus/sui: deriuatur ab occido media breui: quod componi- tur de ob et cedo. Frigus dicitur de frigo frigis: vel de frigeo friges. Opacus secundum Cat- holicon dicitur ab opere terra. id est obscurus: et dicitur quasi celo opertus: ethyologia est et deducatur opacus opaca opacum. et comparat opacus/or/mus. Et inde opacare. id est condensare/ob/ob/um: et est actuum: inde opacitas. Succedere componitur de sub et cedo. Desine. et. sine. et. componitur quod habet in preterito desinu vel desū desitum: et redi- citur. oppositionem. exponuem: vt dicunt logici de materia incipit et desinit. et. quod est no- men infinitum. Resto componitur de re prepositione inseparabili in sto stas. Ne aduerbum est prohibendi. Desperatio dicitur de despero/desperiss/desperare: quod coponit de deo- sum et spero quod dicitur de spes. Ledere notum est. inde lesus et lessio: et illido/allido: com- seruare. Construe. Uates. i. poeta/traicius sic dicitus in loco scilicet orpheus: comouit me- raro yeri.

1822725

W[5]— Buckley sale, Pt 2. lot 2886. ad/

249

A⁸B⁴C⁸D⁴E⁸F⁶. 38 leaves : leaves 33 + 38 wanting

E.G.D. April 94.

Leaf 8 misplaced.

272 WYNKYN DE WORDE.—*Liber Theodoli cum commento nouiter Londoniis impressus. [Impensis honesti viri WYNANDI DE WORDE LONDONIIS in vico vulgariter nun- cupato sub intersignio solio cōmorantis. Anno Millesimo quingētesimo decimo quīto. [1515] Die vero. x. mensis Martij.] Sm. 4to, Black Letter, with woodcut of a master and pupils on the title-page, wants two leaves (F 1 and 6) and A 8 misplaced, vellum gilt, £15 15s.*

The *Short Title Catalogue* records no copy of this edition in any American library.

